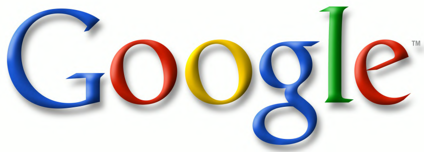
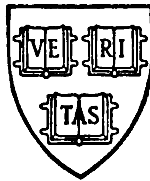

Google

HARVARD LAW LIBRARY
3 2044 056 997 901

VE
RI
TAS

Denmark

INDBYDELSESSKRIFT

TIL

KJØBENHAVNS UNIVERSITETS AARSFEST

I ANLEDNING AF

HANS MAJESTÆT KONGENS FØDSELSDAG

DEN 8. APRIL 1905

JUL. LASSEN:

VILJE OG ERKLÆRING VED AFGIVELSE AF FORMUERETLIGE TILSAGN

KJØBENHAVN

TRYKT I UNIVERSITETSBOGTRYKKERIET (J. H. SCHULTZ)

1905

VILJE OG ERKLÆRING

VED

AFGIVELSE AF FORMUERETLIGE

TILSAGN

AF

JUL. LASSEN

KØBENHAVN

TRYKT I UNIVERSITETSBOGTRYKKERIET (J. H. SCHULTZ)

1905

FOR TX
L

Indholdsfortegnelse.

Vilje og Erklæring

ved

Afgivelse af formueretlige Tilsagn.

§ 1.

Indledning.[1]

Det Æmne, som her agtes drøftet, er Retsordenens Stilling overfor det Tilfælde, at et formueretligt Tilsagns (Løftes) Indhold ikke stemmer med den Erklærendes Vilje. Han har f. Eks. af en Fejltagelse skrevet eller udtalt noget andet end det, han mente, eller hans Udtalelse er kun ment som en Spøg. Er Afgiveren af Tilsagnet i saadanne Tilfælde uanset Viljesmangelen bunden ved sin Erklæring efter dens Indhold eller ikke?

---

[1]) Forkortelse af Litteraturangivelser: A. f. R. betyder Arkiv for Retsvidenskaben og dens Anvendelse; Bentzon bet. B.: Almindelig Retslære (1904); B. G. B. bet. Tysk Bürgerliches Gesetzbuch; D. Entw. Mot. bet. Motive zu dem Entwurfe eines bürgerlichen Gesetzbuches für das deutsche Reich; Evaldsen bet. E: Forelæsninger over Obligationsrettens almindelige Del, første Udg. (litograferet); Gjelsvik bet. G.: Den norske Privatrets Lære om Vildfarelsens Indflydelse (1897); Goos bet. G.: Forelæsninger over den almindelige Retslære; Hagerup bet. H.: Til Obligationsrettens almindelige Del i Tidsskrift for Retsvidenskab VII (1894) (optrykt i H: juridiske Afhandlinger S. 159 ff.); Hdbg. bet. Jul. Lassen: Haandbog i Obligationsretten; H. R. T. bet. Højesteretstidende; J. T. bet. juridisk Tidsskrift; J. U. bet. Juridisk Ugeskrift; N. J. A. bet. Nyt juridisk Arkiv; Nordling bet. N: Anteckningar i Svensk Civilrätt (1891); Planck bet. Bürgerliches Gesetzbuch erläutert von P.; Platou bet. P.: Forelæsninger over udvalgte Emner af Privatrettens almindelige Del (1902—04, litograferede, udgivne af Tilhørere uden Forf.s Garanti for Enkeltheder); Schl. H. R. D. bet. Schlegel: Samling af Højesteretsdomme; S. og H. R. T. bet. Sø- og Handelsretstidende; Stang bet. Fredrik Stang: Om Vildfarelse (1897); Stang Forel. bet. St.: Forelæsninger over Obligationsrettens almindelige Del 1900—1901 (litograferet); T. f. R. bet. Tidsskrift for Retsvidenskab; U. f. R. bet. Ugeskrift for Retsvæsen.

Dette Spørgsmaal ses gennem de skiftende Tider at være løst af Retsforfatningerne paa meget forskellig Maade.

I ældre Retsforfatninger ses Vægten udelukkende lagt paa Erklæringen. Man kan finde Tvang anerkendt som Ugyldighedsgrund, fordi der her er Tale om noget udvortes haandgribeligt[2]), men det indre Moment, Viljen kommer ikke i Betragtning. Afgiveren af Tilsagnet er bunden ved sit Ord uanset Viljesmangelen, selv om den, til hvem Tilsagnet er afgivet, er bekendt med Mangelen.[3])

I yngre Retsforfatninger er dette Standpunkt forladt. Der er nu i det hele Enighed om, at Viljesmangelen maa udelukke Tilsagnets forbindende Kraft, naar den er kendt af eller kendelig for den, til hvem Erklæringen er afgiven. Uenigheden vedrører de Tilfælde, hvor Erklæringsmodtageren er i god Tro, idet han ikke har Grund til at antage andet, end at den Erklærendes Vilje stemmer med Tilsagnets Indhold. Denne Konflikt imellem Tilsagnsgiverens Vilje og den ved Tilsagnet hos dettes Modtager vakte beføjede Tillid løses af nogle Retsforfatninger overvejende til Gunst for Afgiveren af Tilsagnet, af andre overvejende til Gunst for Erklæringens Modtager. De første Retsforfatninger siges at staa paa en Viljesteoris Standpunkt, de sidste paa en Tillidsteoris eller Erklæringsteoris, se nærmere om disse Betegnelser nedenfor S. 65 ff. Hvor en Viljesteori anerkendes, findes der dog ofte taget det Hensyn til Erklæringsmodtagerens gode Tro, at der tillægges ham Erstatning for det Tab, han har lidt ved at stole paa, at der forelaa et gyldigt Tilsagn (den negative Kontraktsinteresse).

I min Haandbog i Obligationsretten har jeg søgt at gøre Rede for dansk Rets Stilling til det ovenfor omtalte Spørgsmaal.

---

[2]) Amira Nordgermanisches Obligationenrecht II. Westnordisches Obligationenrecht S. 304.

[3]) Se saaledes om den ældre romerske Ret: Voigt: Das *jus naturale, æquuum et bonum und jus gentium* der Römer III. S. 9—12, 79 ff., 85 ff., Ihering: Geist des römischen Rechts II. 2 § 44; om ældre tysk Ret: Heüsler: Institutionen I. S. 60—61; om gammel norsk Ret: Amira: l. c. S. 303—304.

Jeg er kommen til det Resultat[4]), at den ovenfor omtalte Konflikt af dansk Ret løses saaledes, at Tilsagnets[5]) Afgiver, naar Modtageren er i begrundet god Tro, i Almindelighed trods Viljesmangelen er bunden ved sin Erklæring efter dennes Indhold, dog saaledes at forstaa, at han ikke er bunden ved, hvad der kun ifølge Omstændigheder, der i Erklæringens Øjeblik vare ukendelige for ham som fornuftig og kyndig Mand, af Modtageren kan indlægges i Erklæringen som dens Indhold. Jeg har benævnt dette Standpunkt som en Tillidsteori, og jeg har i Tilknytning hertil udtalt, „at den danske Rets Løfteprincip er ikke Viljesdogmet men Principet om Tro og Loves Ubrødelighed".[6])

Denne af mig i min Haandbog fremstillede Lære betegner jeg i det følgende for Kortheds Skyld som min Teori. Korrekt er denne Betegnelse egentlig ikke. De almindelige Rammer var forud givne, navnlig af Goos's og Aagesens Undersøgelser om det bærende Princip for Tilsagns bindende Kraft. Den nærmere Udformning er væsentlig opbygget paa dansk Retspraksis og falder sammen med den tidligere af Evaldsen givne.[7])

Min Teori, som jeg fremdeles maa fastholde[8]), har ved Siden af adskillig Tilslutning — i hvilken Henseende jeg navnlig maa fremhæve Fr. Stangs fortræffelige Afhandling om Vildfarelse (1897), hvis Spor jeg maa følge paa mange Punkter i det følgende — mødt adskillig Modsigelse og Kritik. Kritikken har rettet sig dels mod de af mig opstillede Retssætninger, dels mod det i min Lære, der er blevet betegnet[9]) som dens Dogmatik. Jeg finder det under disse Omstændigheder naturligt at optage Æmnet til fornyet Drøftelse med særligt Henblik paa

---

4) Hdbg. § 17.

5) I Hdbg. har jeg talt om Løfter; jeg foretrækker her at tale om Tilsagn, idet Betegnelsen Løfte let kan vække Forestilling alene om Tilsagn, som gaa ud paa Stiftelse af Fordringsrettigheder.

6) Hdbg. § 8.

7) Evaldsen S. 47—52, hvor dog den ovenfor angivne Begrænsning for Beskyttelsen af Tilsagnsmodtagerens gode Tro ikke findes omtalt.

8) Dog at jeg tilbagekalder den Tvivl, jeg har udtalt i § 10 Note 6 i Slutningen, se nedf. S. 53—54.

9) Hagerup S. 42.

det senere fremkomne. Saa meget mere føler jeg mig opfordret dertil, som min Fremstilling i Haandbogen maatte være kortfattet og i flere Retninger er ufuldstændig. Om den materielle Begrundelse af mine Retssætninger mente jeg saaledes at kunne nøjes med en Henvisning til mine Forgængere; Kritikken har vist mig, at navnlig i saa Henseende en nærmere Redegørelse var ønskelig.

I Spidsen for min Fremstilling vil blive stillet en Oversigt over dansk Retspraksis (§ 2). Derpaa vil følge en Fremstilling af de Retssætninger, jeg mener at maatte opstille som dansk Ret, med disses materielle Begrundelse og Imødegaaelse af de mod dem fremsatte Indvendinger (§§ 3—5). Til Slutning (§ 6) optages til Drøftelse min Læres Dogmatik, hvormed menes mine Udtalelser om, at dansk Ret — dersom mine Retssætninger ere rigtige — maa siges at staa paa en Tillidsteoris Standpunkt, og at den danske Rets Princip for Tilsagns forpligtende Kraft er ikke Viljesdogmet men Princippet om Tro og Loves Ubrødelighed.

Afhandlingens Æmne er Konflikten mellem manglende Vilje hos Tilsagnsgiveren og Tilsagnsmodtagerens gode Tro; udenfor Undersøgelsen falder Læren om urigtige Forudsætningers Indflydelse paa Retshandelen. Ganske vist er der efter min Opfattelse ikke nogen væsentlig Grund til at sondre mellem disse Æmner; ligesom jeg antager, at Viljesmangel hos Tilsagnsgiveren i Almindelighed faar og kun faar Betydning, naar den er kendelig for Erklæringsmodtageren, saaledes mener jeg, at Urigtigheden af de Forudsætninger, som Tilsagnsgiveren er gaaet ud fra, i Almindelighed faar og kun faar Betydning, naar Forudsætningen var kendelig for Erklæringsmodtageren som Viljesbegrænsning.[10]) Men Mange mene jo, at de to Æmner maa være forskellige Regler undergivne, og denne Strid ønskes ikke optagen her. Hvad Vildfarelse angaar, bliver her altsaa kun at medtage den saakaldte uægte Vildfarelse, som finder sit Udslag deri, at der erklæres noget andet end det, der menes, ikke den „ægte“

---

[10]) Hdbg. § 18 og mine Udtalelser i T. f. R. VIII. S. 290 ff.

Vildfarelse, *error in motivis.* Dog vil der i Oversigten over den danske Retspraksis ogsaa blive medtaget nogle Retsafgørelser, der angaa saadanne Former af ægte Vildfarelse, som der er Tilbøjelighed til — hvad man end ellers mener om Sondringen — at behandle ligesom Viljesmangel. Undersøgelsen skal kun omfatte Hovedproblemet; de særlige Spørgsmaal, som fremkomme med Hensyn til den Viljesmangel, der kun vedrører uvæsentlige Punkter i Tilsagnet, ville ikke blive optagne til Drøftelse her.

§ 2.

Oversigt over dansk Retspraksis.

De danske Retsafgørelser, som vedrøre Æmnet, findes nedenfor ordnede i 4 Grupper; indenfor hver Gruppe ere Dommene ordnede efter Tidsfølgen, dog saaledes at Højesterets Afgørelser ere stillede foran for sig.

Den første Gruppe (A.) omfatter de Domme, som give Tilsagnsmodtagerens gode Tro Sejren overfor den af Tilsagnsgiveren paastaaede Viljesmangel uden at prøve og forkaste Rigtigheden af Tilsagnsgiverens Paastand i saa Henseende, altsaa med andre Ord de Domme, som have til Genstand netop Konflikten imellem god Tro hos Tilsagnsmodtageren og Viljesmangel hos Tilsagnsgiveren, og som løse denne Konflikt til Gunst for Tilsagnsmodtageren.

Den anden Gruppe (B.) omfatter de Domme, som forkaste Paastanden om Viljesmangel, fordi den antages for urigtig, idet den ikke anses for bevist, eller den anses for modbevist. Disse Domme vedkomme ikke direkte vort Æmne, men kunne dog i flere Retninger være oplysende for det, og de ere medtagne navnlig af den Grund, at Afgrænsningen mellem denne Gruppe og Gruppen A. undertiden kan være vanskelig at drage. Jeg har i saa Henseende søgt at holde mig paa den sikre Side ved at optage saa mange som muligt af de Tilfælde, i hvilke Paastanden om Viljesmangel forkastes, under Gruppen B. Som tredie Gruppe (C.) findes opført de Domme, der give den paa

Viljesmangel støttede Paastand Medhold paa Grund af manglende god Tro hos Tilsagnsmodtageren; som særlig Afdeling (2) er under denne Gruppe opført Afgørelserne angaaende Tilsagnsmodtagerens Stilling over for uklare og tvetydige Tilsagn. I fjerde Gruppe endelig (D.) findes de Retsafgørelser, der danne Modstykket til de under Gruppe A. opførte, idet de tillægge Viljesmangelen Sejren i Konflikten med Tilsagnsmodtagerens gode Tro. Med Hensyn til denne sidste Gruppe har jeg anvendt særlig Omhu paa at være fuldstændig. Ogsaa i de andre Grupper mener jeg at have faaet med, hvad der virkelig er af Interesse; muligvis vil det findes, at jeg i saa Henseende har strakt mig videre end fornødent. Men absolut Fuldstændighed har jeg, bortset fra Gruppen D., ikke tilstræbt. Navnlig har jeg i Gruppen A. kun undtagelsesvis medtaget Afgørelser angaaende de saakaldte stiltiende Tilsagn, nemlig kun, naar jeg mente at kunne være nogenlunde sikker paa, at ikke særlige Hensyn, som ikke fremkomme ved det udtrykkelige Tilsagn, have gjort sig gældende til Gunst for Tilsagnsmodtageren. Iøvrigt maa jeg om Viljesmangel ved de „stiltiende Tilsagn" henvise til min Haandbog § 25.

Det skal her straks fremhæves som et iøjnefaldende Resultat af Oversigten over Retsafgørelserne, at disse i Almindelighed løse Konflikten mellem Tilsagnsgiverens Viljesmangel og Tilsagnsmodtagerens gode Tro til Gunst for sidstnævnte. Imod de ca. 50 Afgjørelser, som falde i denne Retning (Gruppen A.), staa kun ganske enkelte, maaske 1 à 3, som tage Hensyn til Tilsagnsgiverens Viljesmangel (Gruppen D.).

Endvidere maa bemærkes det ringe Antal af Domme, som findes i Gruppen B., sammenlignet med Gruppen A. Dette Forhold oplyser, i Forbindelse med Udtalelser i adskillige Domme, som findes under Grupperne A. og C., en stærk Utilbøjelighed hos Domstolene til overhovedet at indlade sig paa Spørgsmaalet om konkret Bevis for den indre sjælelige Kendsgerning, Viljesmangelen.

A. Retsafgørelser, som beskytte Tilsagnsmodtageren i hans gode Tro uden Hensyn til Viljesmangel hos Tilsagnsgiveren.

Aar 1701 forelaa for Højesteret til Paakendelse følgende Retstilfælde. Citantinden havde anlagt Sag imod H. B. til Indfrielse af et af Indstævnte til hende udstedt Gældsbrev paa 642 Rdlr. med paaløbne Renter. Indstævnte paastod, under Paaberaabelse af, at Citantindens Fuldmægtig G. paa derom sket Henvendelse skriftligt ved Beskikkelse havde svaret, at han var tilfreds med den af Indstævnte foreslaaede Afgørelse af Gælden ved Levering af Kramvarer til et Beløb af 500 Rdlr., at han kun kunde dømmes hertil. Herimod blev fra Citantindens Side anført, at G. aldrig havde „været forent" med Indstævnte om denne Afgørelse, men at Forholdet var det, at G. ved sit Svar til Indstævnte havde tilsigtet at tilkendegive, at han ikke var tilfreds med den foreslaaede Afgørelsesmaade. Ordet „ikke", der forekom i den under Sagen producerede Koncept til Svaret, var ved dettes Renskrift blevet udeladt, og G., der var ukyndig i det danske Sprog, havde overset dette og først opdaget Fejltagelsen, efter at Svaret var blevet meddelt Indstævnte. Alt dette tilbød Fuldmægtigen at bekræfte med sin Ed. Indstævnte benægtede ikke Rigtigheden af det Anførte, men paastod, at Beskikkelsen maatte være afgørende, og at „det var en stor Consequence om saadanne Baginstantzer skulde ansees". I Dom af 14. Juni 1701[1]) stadfæstede Højesteret den indankede Dom, der gav Indstævnte Medhold. I saa Henseende vare alle de Voterende enige uden videre Begrundelse; det udtales blot fra enkelt Side, „at G. er nok forfaaet", men „Beskikkelsen foreligger klar", og „at han kommer saa bagefter er af consequence". Endvidere paalagdes, dog med knebent Flertal, Processens Omkostninger Citantinden.

Højesteretsdom af 25. Jan. 1825 i Schl. H. R. D. III. 246: Underskriveren af et Dokument, som gik ud paa at samtykke i

---

[1]) Denne Dom, hvoraf et kort Referat findes hos Sylow: Den materielle Bevisteoris Udviklingshistorie, Bilag S. 104, er først fremdragen i denne Forbindelse af Fr. Stang S. 5.

en af en anden foretagen Pantsætning, blev ikke hørt med den Indsigelse, at Underskriveren ikke havde kendt Pantsætningens Omfang, thi „det maatte være hans egen Sag, forinden han meddelte en Erklæring, der efter dens Udtryk vilde berettige Modparten til den af denne fastholdte Forstaaelse, at erkyndige sig om Sagens sande Beskaffenhed“ — Højesteretsdom af 2. April 1835 i Schl. H. R. D. II. 109: Et Afkald, givet af Arvinger paa deres efter B. faldne Arv, blev antaget at gælde ogsaa for en Sum, som virkelig hørte under Arven, men om hvilken de ved Afkaldets Afgivelse mente, at den ikke hørte derunder, da deres Vildfarelse „i al Fald ikke kan komme dem til Gode, uden forsaavidt det tillige maatte være godtgjort, at Afkaldets Modtager har været i samme Vildfarelse“. — Højesteretsdom af 22. April 1856 i Schl. H. R. D. I. 706 antager, at de til en Ejendom hørende Servituter tilkomme Køberen, hvem Ejendommen er solgt til „med alle Rettigheder, hvormed den kan overdrages“, ogsaa forsaavidt angaar Servituter, som Sælgeren ikke kendte ved Afhændelsen. — D. i H. R. T. 1858 S. 654: P. J. havde givet en af L. til ham udstedt Kontokurant, der udviste Saldo i L.'s Favør, Paategningen „Kontokurantens Rigtighed bekræfter P. J.“, hvormed det ikke var hans Mening at give L. noget Gældsbrev for hans Fordring, men kun at bevidne, at L.'s Bogføring af ham befandtes rigtig. Det antoges alligevel, at L. ved Dokumentet havde erhvervet Gældsbrevsret med Privilegium i Konkurs, „da det efter Forholdets Natur maa være ligegyldigt, hvad P. J. maatte have ment eller tænkt sig ved at give den omhandlede Paategning, naar saadant ikke af L. erkendes, og Erklæringen dog efter selve sit Indhold ikke kan forstaas uden som en Erkendelse af Gælden“. — D. i H. R. T. 1878 S. 858 (U. f. R. 1879. 492) slutter sig til den indankede Overretsdom, som antager, at H., der ved mundtlig Overenskomst med Ejeren af en Gaard var indtraadt i en Andens Forpagtningskontrakt, ikke kunde høres med den Indsigelse, at han ikke var bunden ved visse Bestemmelser i den Andens Kontrakt, som han ikke af Ejeren særlig var bleven gjort bekendt med, og som derfor havde været ham ubekendte. Som Begrundelse herfor anføres, at det „selvfølgelig maatte være Ejeren uvedkommende, at den Paagældende

ikke, forinden han indgik paa Overenskomsten, har skaffet sig bestemt Kundskab om, hvilke Forpligtelser han derved paatog sig". — D. i H. R. T. 1881 S. 25 (U. f. R. 1881. 604): Ejerinden af et Gældsbrev havde til Debitor udstedt Kvittering, som lød baade paa Hovedstol og Rente. Det blev gjort gældende, at hun ved Underskriften havde været ubekendt med Erklæringens Indhold og havde ment, at den kun angik Renter. Debitor paastod, at Kvitteringen var given ham, fordi han gennem en længere Aarrække havde bistaaet hende med Bestyrelsen af hendes Ejendom og paa anden Maade, men at han havde ydet Ækvivalent for Kvitteringen, ansaas ikke oplyst. Alligevel stadfæstedes den indankede Dom, som kendte Kvitteringen forpligtende efter sit Indhold, „idet det maa forudsættes, at hun var bekendt med, hvad hun satte sit Navn under, og har hun forsømt at gøre sig bekendt med Erklæringens Indhold, maa hun selv bære Følgerne heraf". — D. i H. R. T. 1884 S. 613 (U. f. R. 1885. 410): A. havde til Kreaturforsikringsselskabet „Union" indsendt Andragende, hvori han begærede 8 Heste forsikrede, hvorhos han udtrykkeligt bemærkede, at han foruden disse Heste ejede andre, som dels vare uforsikrede dels forsikrede i et andet Selskab. Som eneste Svar modtog han en Police, hvori „Union" overtog Forsikringen af de 8 Heste, og paa denne Police fandtes bl. a. aftrykt af Selskabets almindelige Forsikringsbetingelser en Paragraf, hvorefter den Forsikredes Erstatningsret bortfalder „saafremt ikke hele Kreaturbesætningen af samme Art er forsikret hos „Union", men der ogsaa findes uforsikrede Dyr ved Siden af de forsikrede". Alligevel kendtes „Union" pligtig at erstatte en af de 8 Heste, da den Forsikrede under de foreliggende Omstændigheder „maatte være berettiget til at gaa ud fra, at Selskabet ved som Svar paa hans Andragende uden nogensomhelst Bemærkning at tilstille ham Policen havde indvilliget i at fravige sine almindelige Forsikringsbetingelser". — D. i H. R. T. 1885 S. 469 (U. f. R. 1886. 88): A. anset berettiget til i B.'s Tavshed overfor Tilførsler i en Kontrabog under de forhaandenværende Omstændigheder at se en Tilkendegivelse af, at han ikke havde nogen væsentlig Indvending at gøre mod Tilførslerne. — D. i H. R. T. 1887 S. 633 (U. f. R. 1888. 380) giver

i et Tilfælde, hvor der var Strid mellem Parterne om Tidsvilkaarene for et Engagement, Citanten Medhold i hans Opfattelse med den Begrundelse, at han ifølge det om Forhandlingerne oplyste „i alt Fald har haft Føje til at gaa ud fra, at det var Meningen o. s. v." — H. R. T. 1889 S. 839 (U. f. R. 1890. 364): A. anset „beføjet til" uden udtrykkelig Aftale herom ifølge det mellem ham og B. bestaaende Mellemregningsforhold „at gaa ud fra", at det var Meningen og Forudsætningen ved et Køb paa Afbetaling, at han kunde afgøre Vederlaget ved at udføre Arbejde for B. — D. i H. R. T. 1893 S. 546 (U. f. R. 1894. 9 og 1892. 336): Betaling „kontant" i en Grosserers Kontrakt med en Mejeribestyrelse forstaaet efter Mejeribestyrelsens Paastand, da denne stemmede med Udtrykkets sædvanlige Betydning og med, hvad der var gaaet forud for Aftalen, uanset at det efter Grossererens Paastand skulde forstaas anderledes, hvad der ikke var givet Mejeribestyrelsen „nogen Anledning til at antage". — D. i H. R. T. 1902 S. 376 (U. f. R. 1902, B. 272): Paa et Dokument lydende: „Modtaget som Laan en Obligation (stor 500 Kr.) . . . . hvorfor kvitteres" fandtes som Underskrift Navnet J. B. og under dette Navnet J. F. Citanten paastod, at han ved Modtagelsen af Dokumentet saavel paa Grund af dets Indhold som ifølge udtrykkelige Udtalelser fra J. B. gik ud fra, at Laanet ydedes denne og J. F. i Forening. J. F. paastod, at hun — efter Anmodning fra J. B. — kun havde underskrevet sit Navn til Vitterlighed om hans Underskrift. Overretsdommen, der stadfæstedes af Højesteret, udtaler, at J. F., „da hun end ikke har assereret, at Citanten var bekendt med, at hun havde ment alene at underskrive som Vitterlighedsvidne", maa antages i Overensstemmelse med Dokumentets Ordlyd at have paataget sig Forpligtelse in solidum med J. B. til at tilbagelevere den laante Obligation. (Denne Dom hører maaske til Gruppen B.).

D. af 3. Septbr. 1821 i J. T. VII. 2. 1. udtaler, at „en myndig og derhos skrivekyndig Mand maa være bunden ved et af ham underskrevet Dokument, da det staar i hans Magt inden

Underskriften at underrette sig om Indholdet, og hans Underskrift, naar han forsømmer saadant, i alt Fald kan betragtes som en indirekte Vedgaaelse af at ville være forpligtet ved Dokumentet, hvad det end maatte indeholde". — D. i J. U. II. 646 udtaler, at det „ikke kan vedkomme" den ene Kontrahent, at den anden ikke inden Kontraktens Underskrift har gjort sig tilstrækkelig bekendt med dens Indhold. — D. i J. U. 1857. 307: Underskriveren af en Købekontrakt, der har erkendt, at Kontrakten før Underskriften er oplæst for ham, „vil selvfølgelig ikke kunne høres med den Indvending, at han ikke har forstaaet dens Bestemmelser." — D. i J. U. 1863. 47: I en Panteobligations Tekst var N. L. angivet som Kautionist, og under Obligationen fandtes, foruden Hoveddebitors Navn, Paategningen „Som Kautionist og Selvskyldner" med N. L.'s Underskrift. N. L. dømtes som Selvskyldner og Kautionist, uanset at han i Ukendskab med Obligationens Indhold maatte mene kun at have underskrevet til Vitterlighed, idet han, „hvis han har forsømt dette (ɔ: før Underskriften at forvisse sig om Dokumentets Indhold) maa tage Skade for Hjemgæld." — D. i J. U. 1864. 792: A, der fra sin Broder havde modtaget Forstrækninger, som denne angav at have opfattet som Laan, men som af A. opfattedes som Gave, frifunden, da „der ikke var tilstrækkelig Føje til at statuere, at det maatte være den naturlige Forudsætning for Modtagelsen af Pengene", at Indstævnte derved traadte i Gældsforhold til Citanten. — D. i S. og H. R. T. 1861. 1: En Indstævnt, der havde gjort en Bestilling paa Varer, dømtes til at betale dem, „da han med Grund af Sagsøgeren maatte kunne betragtes som den, der selv rekvirerede, om ogsaa han ikke selv maatte have tænkt sig, at hans Begæring til Sagsøgeren om Varernes Afsendelse til en Tredjemand kunde og vilde blive opfattet paa denne Maade"[2]). — D. i S. og H. R. T. 1868. 137: Indstævnte anset bunden ved en Mæglerslutseddel, uanset at Mægleren maatte have overskredet sin Fuldmagt, da Indstævnte ved at

---

[2]) Saaledes ogsaa D. i U. f. R. 1904. 103 ndfr. S. 17. Endogsaa B. G. B. § 164 bestemmer for det Tilfælde, at en Person tilsigter at afgive et Tilsagn i en Andens Navn, at han selv hæfter for Tilsagnet, naar denne hans Hensigt ikke fremgaar af hans Erklæring, se Planck I. S. 211.

beholde Slutsedlen uden at reklamere, havde givet Sagsøgeren „al Føje til at tro, at en Handel var afsluttet, og det derfor vilde være meget ubilligt, om han, naar Sagsøgeren efter i den stipulerede Tid at have anset sig bunden ved Handelen, opfordrede ham til at opfylde, skulde kunne gøre gældende, at Handelen var ugyldig, for saa vidt dette efter Konjunkturerne var det fordelagtigste for ham.“ — D. i U. f. R. 1871. 19: En Salgskontrakt om nogle Heste antaget at omfatte en Hest, som Sælgeren ikke ansaa for indbefattet under Handelen, da Køberen „med Føje kunde gaa ud fra“, at ogsaa denne var Genstand for Handelen. — D. i U. f. R. 1872. 665: Underskriveren af et paa tysk affattet Dokument, der havde erklæret ikke selv at kunne læse tysk, hvorefter Dokumentet var blevet oplæst for ham paa tysk, gjorde gældende, at han ikke med Vilje havde underskrevet et Dokument som det fremlagte. Han kendtes bunden ved Dokumentets Indhold, da „der ikke er tilstrækkelig Føje til at fravige den Regel, at en myndig Mand, der kan læse og skrive, maa være bunden ved, hvad han underskriver, og hvis Indhold det er hans Sag at forvisse sig om, med mindre han kan bevise, at der virkelig blev vedtaget eller af ham med Medkontrahentens Vidende bestemt forudsat noget andet, end hvad der staar i Dokumentet“. — U. f. R. 1877. 632: En Kautionist, der havde deltaget i Forhandlingerne mellem Kreditor og Hoveddebitor, hvorved der gaves denne Henstand, uden at tage nogen Reservation overfor Kreditor, skønt han havde havt al mulig baade Opfordring og Lejlighed hertil, anset derved udelukket fra at kunne paastaa Kautionsforpligtelsens Bortfalden ved Henstandsgivelsen. — D. i U. f. R. 1878. 817: En Forfatter, der efter foregaaende Forhandling med en Redaktør havde modtaget Brev om Vilkaarene og derefter var begyndt at levere Manuskript, blev, skønt Brevet alene angav Redaktøren som forpligtet, anset pligtig til at levere Fortsættelse i Overensstemmelse med Brevet, idet Redaktøren „maatte være berettiget til at gaa ud fra, at Forfatteren ogsaa fra sin Side vilde betragte Bestemmelserne som bindende for sig“. — D. i U. f. R. 1878. 1137: En Bestiller af et Parti Jernsenge blev tilpligtet at betale disse, uanset at de ikke var malede, som han havde ment, da Sælgeren

„havde Grund til at tro", at Ordren var ment, som han effekturede den. — D. i U. f. R. 1882. 432: En Indstævnt, der ved at forny sit Lod til Klasselotteriets 2den Trækning, havde faaet et urigtigt Lod udleveret, hvorefter der faldt Gevinst paa Loddet, blev frifunden under en mod ham af den, der tidligere havde spillet paa det vindende Nummer, anlagt Sag, idet det ikke var oplyst, „at han, da han fik Sedlen overleveret, vidste eller burde vide, at Sedlen var udleveret til ham af en Fejltagelse, og da han først, efter at Gevinsten var falden, blev gjort opmærksom paa den formentlige foreliggende Fejltagelse". — D. i U. f. R. 1882. 949: En Fader, der havde været til Stede, medens hans 3 Døtre, hvoraf 2 var over 25 Aar gamle, i en Butik tog Klædningsstykker paa Kredit, tilpligtet at betale, da Sælgeren maatte „være berettiget til at gaa ud fra", at det skete med hans Samtykke, og saaledes at han paatog sig at indestaa for Betalingen. — D. i U. f. R. 1882. 960: En Lejer, der havde oprettet ny Kontrakt med den ny Ejer af Ejendommen, blev i Overensstemmelse med denne Kontrakts Lydende dømt til at betale Leje for et Tidsrum, for hvilket han havde betalt Leje til den foregaaende Ejer, da den nye Ejer var uvidende herom, hvortil kom, at Lejeren under Lejemaalet uden Indsigelse havde modtaget de Kontrakten paategnede Kvitteringer, der hvilede paa Ejerens Opfattelse af Kontrakten. — D. i U. f. R. 1885. 540: Sælgeren af en Hest paa Afbetaling anset berettiget til at betragte Køberen som traadt tilbage fra Kontrakten, idet han havde opfattet en Tilbagesendelse fra Køberens Side saaledes, medens Køberen paastod, at hans Grund til at tilbagesende alene havde været den, at han ikke i Øjeblikket havde Plads til Hesten. — D. i U. f. R. 1886. 752: En Køber, hvem der af et Handelsfirma efter modtagen Bestilling var tilsendt Faktura, som henviste til Ordren, og hvoraf det ikke fremgik, at de fremsendte Varer ikke svarede til Bestillingen, anset berettiget til at fordre Bestillingen efterkommet, da Bestillingsgiveren „maatte være berettiget til at antage, at det Fremsendte stemmede med Bestillingen, ligesom Afsenderen ved uden videre at fremsende saadan Faktura maatte anses at have forpligtet sig til at efterkomme Bestillingen". — D. i U. f. R. 1887. 329: A., der havde været B. behjælpelig med Etablering af B.'s Forretning og Ud-

styrelse af dens Lokaler, havde uden Anmodning herom tilstillet B. forskellige Gasledningsapparater og nogle Kobberstik. B. havde ifølge sit venskabelige Forhold til A. opfattet det tilsendte som Gaver, medens A., der bl. a. ved Indkøbet af Kobberstikkene havde taget Regning til B., forlangte det tilsendte betalt. B. fritoges for at betale for Kobberstikkene (som han for øvrigt havde erklæret sig villig til at tilbagelevere), idet han „med Føje kan have anset Leveringen for Gave", medens derimod A. ansaas beføjet til at være gaaet ud fra, at han skulde have Betaling for Gasledningsapparaterne. — D. i U. f. R. 1889. 49: En Auktionssælger anset pligtig til at give den Højstbydende Tilslag, da absolut Bortsalg var lovet, uanset at dette maatte skyldes en Fejltagelse. — D. i U. f. R. 1892. 431: Ved Fremsendelsen af en Vare med Faktura var Prisen ved Fejlskrift angivet 8 Rmk. for lavt. Sælgeren blev anset uberettiget til at forlange højere Købesum end den i Fakturaen angivne, „da det ikke er oplyst, at Køberen ved Modtagelsen maatte have været bekendt hermed" (ɔ: med, at Prisangivelsen beroede paa en Fejlskrift). — D. i U. f. R. 1893. 540 udtaler om et Dokument, der af Modtageren var opfattet som Tilsigelse til ham om Skadesløsholdelse for en Kaution, medens Udstederne gjorde gældende, at det kun havde været deres Mening at forpligte sig overfor Kreditor, at Modtageren, uanset hvad der maatte have været Udstederens Mening, maatte være „berettiget til at stole paa det efter dets Ordlyd". — D. i U. f. R. 1894. 209: En Blikkenslager anset „berettiget til at forstaa" en Bestilling anderledes end af Bestilleren paastaaet. — D. i U. f. R. 1894. 915 erklærer Befragteren, der i København havde underskrevet et Certeparti, hvori Fragten var angiven til 13 Mk. pr. 1000 Kilos, i den urigtige Formening, at Fragten var 13 Mk. pr. 2000 Kilos, for bunden, da det under Forhandlingerne bestemt var blevet udtalt, at Fragten, skønt det i Kjøbenhavn er fast Sædvane, at Fragten for Varer af den paagældende Art betinges pr. 2000 Kilos, skulde betinges pr. 1000 Kilos, og da „det ikke kunde statueres, at Rederiet, da Befragtningen sluttedes, har indset eller dog burde have indset, at Befragteren derved befandt sig i den omtalte Vildfarelse". — D. i U. f. R. 1895. 776: Da en Fader havde været til Stede, medens hans

umyndige Datter købte en Symaskine paa Afbetaling, og da han senere paa Datterens Vegne havde reklameret for formentlige Mangler ved Maskinen uden at antyde, at Kontrakten ikke skulde være bindende for ham, maatte der gaas ud fra, at han i alt Fald stiltiende har billiget og samtykket i, at Datteren anskaffede Maskinen. — D. i U. f. R. 1896. 967: En Køber anset uberettiget til at slippe med at betale efter en ham fra Sælgeren nogen Tid forinden Handelens Indgaaelse tilsendt Prisliste og anset pligtig at betale efter Sælgerens Paastand, da han i sit Bestillingsbrev havde stillet ekstraordinære Krav om Garanti og Betalingshenstand og ikke havde henvist til Prislisten. — D. i U. f. R. 1898. 206: En Mand, som havde forsynet sin umyndige Søn, der bar samme Navn som han, med Midler til at overtage en Forretning og havde overladt ham sit Borgerskab, anset pligtig at betale for Varer, leverede til Sønnens Forretning, da han burde have indset, at han ved sit Forhold bidrog til at bibringe Kunder, der leverede Varer til Sønnen, den Forestilling, at han hæftede for Forretningens Forpligtelser, hvad ogsaa den paagældende Kunde var gaaet ud fra. — D. i U. f. R. 1899. 36: En Sælger havde til Køberen udstedt Dokument, hvorefter Sælgeren skulde være pligtig til for Købesummen at tage Varer hos Køberen efter dennes Priskurant og derpaa opførte Priser med en Rabat af 10 pCt. Sælgeren blev antaget berettiget til „ifølge Handelens Indhold“ at fordre en paa Køberens ham under Forhandlingerne tilsendte Priskurant opført Centrifuge, uanset at Køberen ved Handelens Afslutning ikke længere førte den Art af Centrifuger, hvorom der ikke var gjort Sælgeren nogen Meddelelse. — D. i U. f. R. 1899. 737: En Køber i København af et Parti Æbler, Betaling mod Konnossement, reklamerede overfor Sælgeren i New-York i Anledning af formentlige Mangler ved Varerne, som han havde faaet Lejlighed til at se, forinden Konnossementet præsenteredes for ham, erklærede, at han kun vilde give 1,200 Kr. i Stedet for 1,500 Kr. for Varen, og begærede Traadsvar. Sælgeren telegraferede 2. December til Konnossementets Besidder om at udlevere Konnossementet til Køberen mod 1,200 Kr., hvorefter Køberen fik Konnossementet udleveret mod Betaling af 1,200 Kr., uden at

der toges noget Forbehold. Køberen fandtes ikke pligtig at betale de resterende 300 Kr., da han efter det Passerede maatte være „berettiget til at gaa ud fra, at den af ham forlangte Prisnedsættelse var accepteret“, uanset, at Sælgeren ligeledes 2. December i et Brev — som Køberen først modtog langt senere — havde meddelt ikke at ville finde sig i nogen Prisnedsættelse. — D. i U. f. R. 1900. 595: Antaget, at en Husbond, som havde taget en Dreng i Tjeneste, var „berettiget til at antage, at Faderen ved at lade Sønnen tiltræde Tjenesten og ved at modtage en Del af Lønnen i alt Fald stiltiende anerkendte Fæstemaalet“, og at Faderen altsaa ikke kunde hæve Forholdet. — D. i U. f, R. 1900. 729: En uklart affattet Kontrakt imellem en Grosserer og et Mejeri i Overensstemmelse med Mejeriets Paastand fortolket som den „naturligt og med Føje“ maatte forstaas af dette, med Bemærkning om, at Uklarheden nærmest skyldtes Grossereren. — D. i U. f. R. 1901. 514: En Teaterdirektør anset løst fra sin Engagementsforpligtelse overfor en Skuespillerinde, da han efter det Oplyste havde „Grund til at gaa ud fra“, at Skuespillerinden ved uden Forbehold at indlade sig paa et indgaaet Arrangement, løste ham fra hans Forpligtelse. — D. i U. f. R. 1901. 564 antager i et Tilfælde, hvor en for lav Prisangivelse i Fakturaen skyldtes en Fejlregning (altsaa *error in motivis*), at Sælgeren ikke kunde paaberaabe sig sin Fejlregning, da Køberen ikke „havde nogen Grund til at formode“, at der forelaa en Fejltagelse. — D. i U. f. R. 1902. 670 udtaler overfor Indstævntes Indsigelse mod Behørigheden af en af Citantens Sagfører fremlagt, paa Dansk affattet Legitimation fra Citanten til Sagens Anlæg, at det maatte blive uden Betydning, at Citanten, der var tysk, ikke maatte have gjort sig tilstrækkelig bekendt med dens paa Dansk affattede Indhold. — D. i U. f. R. 1903. 591: I en Livsforsikringspolice var der af Fejltagelse blevet skrevet, at Præmien skulde betales i 20 i Stedet for i 25 Aar. Policen blev erkendt for bindende efter sit Lydende, da Modtageren „var gaaet ud fra“, at der kun skulde betales Præmie i 20 Aar, og da det ikke var oplyst, at han „burde have været paa det rene med“, at det var Udstederens Mening, at Præmiebetalingen skulde strække sig over et Tidsrum af 25 Aar. — D. i U. f. R.

1903. 659: Acceptanten af et Tilbud, der havde accepteret i den Formening, at Tilbudet angik danske Pund, dømt i Overensstemmelse med Sælgerens Paastand om, at Handelen angik engelske Pund, da Tilbudets Indhold vakte saa stærk Sandsynlighed for, at dette var Meningen, at Acceptanten, naar han ikke vilde have Accepten opfattet saaledes, maatte have gjort udtrykkelig Reservation i sin Accept. — D. i U. f. R. 1904. 103: Et Firma, der havde anmodet en Speditør om at paabegynde et Arbejde, kendt pligtig at betale for dette, uanset, at det var gaaet ud fra, at dets Anmodning skete paa en Andens Vegne og efter dennes Anmodning[3]). — D. i U. f. R. 1904. 173: A., der hos B. havde opnaaet et Laan mod til Betryggelse at deponere en Bøsse, havde tilstillet B. en Bøsse, efter sit Angivende i den Tanke kun at tillægge ham Retentionsret. B. blev erkendt for Haandpanthaver, idet han „med Føje kunde gaa ud fra", at det var A.'s Mening at give ham Bøssen i Haandpant. — D. i U. f. R. 1904. 219: Ret til en litografisk Sten tillægges Køberen i Overensstemmelse med den skriftlige Kontrakts Ordlyd, uanset at Sælgeren ikke havde ment at sælge Stenen men kun Retten til at tage Aftryk og antog dette for stemmende med Skik og Brug, hvorom han mente, at Køberen ikke kunde være uvidende.

B. Retsafgørelser, som nægte Hensynstagen til den paastaaede Viljesmangel allerede af den Grund, at Mangelen ikke kunde antages at have været til Stede.

D. i H. R. T. 1861. 210: Underskriverens Paastand om ikke at kende det underskrevne Dokuments Indhold, idet han ikke kunde læse, forkastedes. — D. i H. R. T. 1870. 250 (U. f. R. 1870. 750): En Grosserer havde givet sin Kommis K. forskellige Pengebeløb, der paastodes at være givne som Laan, medens K. paastod, at de vare givne ham, hvis Løn ikke var fastsat, som Vederlag for hans Arbejde. K. frifandtes med den Motivering, at det efter Forholdet mellem Parterne ikke kunde have Formodningen for sig, at Beløbene virkelig havde

---

[3]) Jfr. ovfr. S. 11 Note 2.

haft den af Grossereren paastaaede Karakter, eller at de af K. vare opfattede som Gældsposter. (Denne sidste Bemærkning gør det dog tvivlsomt, om Dommen ikke burde være nævnt ovenfor under Gruppen A.). — D. i H. R. T. 1870. 361 (U. f. R. 1870. 1005): Under en Tvist om, hvorvidt et af A. til B. erlagt Beløb var ydet som Vederlag eller som Laan, blev Tilbagesøgningsret nægtet A., „da han, hvem Bevisbyrden under de foreliggende Omstændigheder maatte paahvile, ikke havde godtgjort, at Beløbet ydedes som Laan“. — D. i H. R. T. 1895. 163 (U. f. R. 1895. 625): Paastand om, at en Transport var underskreven i Uvidenhed om dens Indhold, ikke taget i Betragtning: „da der efter de foreliggende Oplysninger ikke kan tages Hensyn til Anbringendet om, at den paagældende ikke kan læse fremmed Skrift, ... maa der anses at foreligge en gyldig Transport“. — D. i H. R. T. 1897. 555 (U. f. R. 1898. 17): Uagtet en om et Salg oprettet Deklaration ikke omfattede en vis Lod, antoges Køberen dog at have erhvervet Ret til denne, idet Sælgeren antoges at have vidst: „at Køberen kun gik ind paa Handelen i Tillid til, at Lodden var indbefattet under denne, ligesom ogsaa andre Omstændigheder tyde paa, at Sælgeren fra Begyndelsen af har antaget, at Lodden var indbefattet under Handelen, og først senere blev opmærksom paa, at en anden Opfattelse mulig kunne støttes paa Deklarationen“. D. i H. R. T. 1899. 147 (U. f. R. 1899. 605): En Kontrakt fortolket som den „findes naturligst at maatte forstaas“, da det ikke var oplyst „at Parterne ved Kontraktens Afslutning ere gaaede ud fra en anden Forstaaelse“ (muligvis hører denne Dom under Gruppen A.) — D. i H. R. T. 1901. 240 (U. f. R. 1901. 612): Pengeydelser fra en Svigerfader til sin Svigersøn opfattedes som Gave eller Arveforskud, da det findes ganske uantageligt, at Svigerfaderen ved Ydelsen betragtede dem som Laan, hvorimod Svigersønnen maa anses med Føje at være gaaet ud fra, at Forstrækningerne ikke kunde fordres tilbagebetalte. — D. i J. U. 1865. 854: Rekvirenten af en Auktion blev anset berettiget til at faa Auktionsskødet annulleret, idet dets Indhold stred imod de Konditioner, som oplystes at ligge til Grund for Købet. — D. i U. f. R. 1869. 71: B. paastod, at A. havde givet ham Tilsagn om vederlagsfri

Bolig for Livstid. A. blev ved Underretsdommen frifunden mod at beedige, at han ikke havde afgivet noget alvorlig ment Tilsagn. Overretsdommen mente vel ikke at kunne give B. ubetinget Dom, da Tilsagnets Afgivelse ikke var fuldt bevist, men gav hans subsidiære Paastand om Forandring af Edstemaet Medhold, saa at det tilstedes A. med Ed „at fralægge sig at have givet det ommeldte Tilsagn, der efter det oplyste, saafremt det virkelig er meddelt, ogsaa maa anses at have været alvorlig ment". — D. i U. f. R. 1902. 172: Intestatarvingers Godkendelse af et uden Testamentformernes Iagttagelse oprettet Testamente anses for gyldigt, uanset at Dødsboet viste sig at eje større Værdier end ved Godkendelsen antaget, og uanset at Godkendelsen antoges motiveret ved Størrelsen af de dengang forefundne Arvemidler, idet der ikke var oplyst noget, som berettigede til at slutte, at det var Arvingernes Mening at gøre deres Godkendelse afhængig af, at Boets Midler ikke viste sig større end antaget.

C. Retsafgørelser, der give Tilsagnsgiverens paa Viljesmangel støttede Paastand om ikke at være bunden saaledes, som af Erklæringsmodtageren paastaaet, Medhold ifølge Mangel af god Tro hos denne.

1. Højesteretsdom af 9. Marts 1810, jfr. A. f. R. V. 513 og 197. I et om Salg af nogle Mahogniblokke oprettet Dokument angaves Blokkene at være solgte for 3 Mark pr. Kubikfod, hvorefter Prisen vilde blive ca. 50 Rdl., og mere paastod Køberen ikke at være pligtig at betale. Sælgeren gjorde gældende, at der forelaa en Skrivefejl, og at Blokkene i Virkeligheden vare solgte for 3 Mark pr. Kvadratfod (ɔ: 12 Tommer i Længde og Bredde og 1 Tomme i Tykkelse), hvorefter Prisen vilde blive ca. 600 Rdl. Overretsdommen gav Køberen Medhold med Bemærkning, at Sælgeren „selv maa tilskrive sig Følgerne af sin begangne Forseelse", og uanset, at det var oplyst, at Mahognitræ aldrig sælges efter Kubikmaal men stadig efter Kvadratfod, og at den af Køberen paastaaede Pris ikke stod i noget Forhold til Blokkenes virkelige Værdi. Højesteret gav derimod

Sælgeren Medhold, idet Førstvoterende, til hvem de andre Voterende sluttede sig, oplyste, at det af selve Dokumentet fremgik, at der ikke kunde være ment andet end Kvadratfod. Der blev derhos paalagt Køberen Processens Omkostninger for begge Retter og Mulkt for unødig Trætte. — Schl. H. R. D. II. 749: Nogle Fæstebønder paastod sig fritagne for at forrette Hoveriarbejde i Overensstemmelse med den for Godset gældende Hoveriforening under Henvisning til en deres Fæstebreve ifølge en Fejltagelse vedhæftet Ekstrakt af en anden Hoveriforening. Deres Paastand toges ikke til Følge, da „den vedhæftede Ekstrakt klarligt kan skønnes at være oprettet for et andet Gods, og Fæsterne derhos, uagtet de paastod straks at have opdaget Uoverensstemmelsen mellem Hoveriforeningen og Ekstrakten, lige siden deres Fæstebreves Udstedelse havde udført Arbejde i Overenstemmelse med Hoveriforeningen“. — D. i H. R. T. 1857. 675: Trods en Forstrækningsmodtagers Paastand om, at han havde antaget Forstrækningerne for en Gave, tilpligtedes han at tilbagebetale Pengene, der antoges at være givne af Forstrækningsgiveren som Laan, da „de Grunde, hvorpaa han støttede sin Formening, ikke fandtes at berettige ham til at antage, at Kapitalen blev ham skænket“. — D. i H. R. T. 1874. 613 (U. f. R. 1875. 449, 1874. 85): Et under et Skødes Ord indbefattet Areal nægtet Køberen, da denne maatte antages ved Handelen at være gaaet ud fra den Forudsætning, at den ikke omfattede dette. — D. i H. R. T. 1885. 402 (U. f. R. 1886. 59): Et Tilbud om at give 24,000 Kr. for et til 2,800 Kr. vurderet Areal, afgivet under en ikke ringe Grad af Beruselse, anset uforpligtende, da Erklæringen „ikke fornuftigvis kan opfattes anderledes end som en Spøg eller et Slags Drilleri, hvormed han ikke havde til Hensigt at forpligte sig“. — D. i H. R. T. 1903. 505 (U. f. R. 1904 B.. 84): En Reklame ikke anset for forpligtende, da „den ikke kan antages at indeholde noget virkeligt Løfte om at betale 5,000 Mark til Enhver, der ikke maatte blive hjulpen ved paagældende Middel, og ikke kan antages at have vakt eller efter hele dets Indhold kunnet vække nogen rimelig Forventning derom“. — D. i J. T. XXVIII. 355: Indstævntes Erkendelse under en Proces anset uforbindende, da Citanten af selve Indlæget „maatte

se, at den var grundet i en Fejltagelse". — D. i J. U. 1863. 656: Indstævnte maa statueres at have været i en for Citanten bemærkelig Vildfarelse med Hensyn til Dokumentets Indhold". — D. i S. og H. R. T. 1870. 163: En Fejltalelse anset uforbindende, da Modparten havde „god Anledning til at være i Tvivl, om ikke en Fejltagelse var til Stede". — D. i U. f. R. 1874. 904: „Det maatte være Citanten indlysende, at der maatte foreligge en Misforstaaelse fra Indstævntes Side". — D. i U. f. R. 1877. 650: En Lejeangivelse i en Lejekontrakt tilsidesat, da Udlejeren „ikke med Føje kan have staaet i den Formening, at den kun skulde være af den i den skriftlige Kontrakt angivne Størrelse". — D. i U. f. R. 1877. 698: En Kontrakt trods Indstævntes Paastand ikke opretholdt efter sin Ordlyd, da det under et Forhør var erkendt af ham, at han ikke havde opfattet Forhandlingerne saaledes. — D. i U. f. R. 1898. 661: B., der havde afslaaet et Købstilbud, ikke anset bunden ved en senere paa Fejltagelse beroende Meddelelse gennem hans Agent om Accept, da Køberen, efter at Prisen i Mellemtiden var stegen betydeligt, „ikke med nogen Føje og uden at fremkomme med noget som helst Spørgsmaal kunde gaa ud fra", at Meddelelsen gav Agenten Beføjelse til at afslutte den paastaaede Handel.

2. At Modtageren af et uklart eller tvetydigt Tilsagn i Almindelighed ikke uden videre kan fastholde en mulig men usikker Forstaaelse, som ikke stemmer med Afgiverens Vilje, er anerkendt i adskillige Retsafgørelser. — D. i H. R. T. 1888. 189 (U. f. R. 1888. 994. 672) udtaler, at et Rederi ikke kunde være berettiget til, til Skade for Befragteren, at forstaa Udtrykket „kort Kurs" som sigtende til den korteste af de to korte Kurser, der noteres paa Betalingsstedet, da særlige Omstændigheder, som kunde beføje hertil, ikke vare til Stede. — D. i H. R. T. 1894. 112 (U. f. R. 1894. 639, 1892. 1085): En Kautionists Udtalelse til en Medkautionist, der havde indfriet sin Del af Kavtionen, om at han „nok skulde klare den Sag" o. desl., blev antagen ikke at give Erklæringsmodtageren Regresret, da Udtalelsen ikke var tilstrækkeligt klar og utvetydig i denne Retning, men ogsaa vilde kunne forstaas paa anden Maade. — D. i

J. U. 1853. 229: En Udlejer anset uberettiget til at fastholde sin Forstaaelse af en tvetydig Udtalelse i en Lejekontrakt, da han ikke havde bevist, at Kontrakten var konciperet af Lejeren. — D. i S. og H. R. T. 1866. 19: En Køber anset uberettiget til at fastholde en med Ordene i en Paategning ikke ret vel stemmende Forstaaelse, medmindre det godtgjordes, at den, trods Ordene, stemmede med bestaaende Koutume i disse Forhold, saa at enhver især af Parterne, ogsaa Sælgeren, „fornuftigvis maatte antages at være gaaet ud fra", at Bestemmelsen var at opfatte saaledes. — D. i U. f. R. 1881. 422: En Købmand ikke anset bunden ved et Telegram, der kunde forstaas baade som en Bemyndigelse til Befragtning og som Opfordring til Tilbud om Befragtning, da han paastod, at kun det sidste havde været hans Mening, og da Modtageren burde have været opmærksom paa Tvetydigheden og derfor burde have gjort nærmere Forespørgsel. — D. i U. f. R. 1883. 524: En Handel antoges ikke at være kommen i Stand, da Tilbud og følgelig ogsaa Accept var tvetydig. — D. i U. f. R. 1900. 760: En Køber anset ubeføjet til at fastholde en pr. Telefon afsluttet uklar Aftale efter sin Forstaaelse, da han umiddelbart derefter fra Sælgeren havde modtaget en Specifikation, som burde have gjort ham opmærksom paa, at der maatte foreligge en Misforstaaelse. I denne Forbindelse maa vistnok ogsaa anføres D. i U. f. R. 1869. 311 og J. U. 1872. 222.

D. Retsafgørelser, som tillægge paastaaet Viljesmangel Betydning uden at udtale, at Tilsagnsmodtageren ikke var i god Tro.

Af saadanne Retsafgørelser skal først nævnes et Par, som utvivlsomt forudsætte Mangel af god Tro hos Erklæringsmodtageren, skønt de ikke udtrykkelig nævne dette: D. i U. f. R. 1871. 797: Underskriveren af et Dokument, der benævnte sig som Købekontrakt, paastod, at han ikke havde haft til Hensigt at afslutte nogen forbindende Kontrakt om Gaardens Salg, og at han ikke, da han underskrev Dokumentet, havde gjort sig bekendt med dets Indhold. Kontrakten kendtes uforbindende for ham, da der efter det Oplyste „maa gaas ud fra, at han . . . ikke

ved at underskrive har haft til Hensigt at vedkende sig et endeligt stedfundet Salg af Ejendommen.“ Men det Oplyste, som der saaledes henvises til, var bl. a. et Tingsvidne, hvorunder de to Mænd, der som Vitterlighedsvidner havde paategnet Dokumentet, edeligt havde afgivet Forklaring om, at Forhandlingerne mellem Parterne gik ud paa, at Kontrakten kun blev udfærdiget og underskrevet for at sætte „Køberen“ i Stand til at finde en Køber til Gaarden. — D. i U. f. R. 1896. 776: En Endossent af en Veksel, der — da han kun havde givet Endossement for at vise Vekseludstederen en Tjeneste — ikke ansaas beriget ved Vekselforpligtelsens Forældelse, havde udenretligt under Forhandlinger med Vekselejerens Sagfører lovet at betale Vekslens Beløb. Han frifandtes, da han maatte formodes under Forhandlingerne at have været „ubekendt med, at hans Vekselforpligtelse var borfaldet ved Præskription“ . . . . . „en Ukyndighed, som en i det ham forelagte Forligsdokument indeholdt Bemærkning maatte være egnet til at bestyrke.“ Denne Dom nævnes her, uagtet den ikke angaar Viljesmangel, men et rent Tilfælde af *error in motivis*, fordi man kunde tænke sig sluttet, at naar der tillægges sidstnævnte Betydning, uanset Tilsagnsmodtagerens gode Tro, maatte der saa meget mere tillægges Viljesmangel Betydning. Men netop den Omstændighed, at Dommen angaar *error in motivis*, viser, at den gaar ud fra, at Løftets angivne Motiv var kendeligt for Sagføreren, idet vistnok Alle, ogsaa Viljesteoriens Tilhængere ville erkende, at Dommen under en modsat Forudsætning vilde være ganske urimelig.

Endvidere nævnes her en Overretsdom af 1820 i J. T. IV. 2. 121: Underskriveren af en Obligation, der gik ud paa Fornyelsen af en ældre, dog at den var omskreven til 500 Rdlr. i Sølv i Stedet for 500 Rdlr. i Sedler, blev anset uforpligtet ved Omskrivningen, da der ikke var truffet nogen foregaaende Aftale herom, og Debitor ikke, før han underskrev, gjorde sig bekendt med Obligationens Indhold. At denne gamle Dom, dersom Kreditor var i god Tro, strider mod de ovenfor under A. anførte Afgørelser, hvoriblandt ogsaa Højesteretsdomme, paa en saadan Maade, at den ikke kan komme i Betragtning ved Bedømmelsen af Nutidens Praksis, er klart. — D. i U. f. R. 1874.

364: En af en Brandlidt under et Forhør afgiven Tilstaaelse om, at han havde modtaget for meget i Branderstatning, blev antagen vel at indeholde tilstrækkeligt Bevis herfor, men ikke at kunne have Betydning som et retsstiftende Samtykke overfor Forsikreren, „idet Erklæringerne mangle den til et kontraktmæssigt Samtykke fornødne Vilje." Det er klart, at denne Udtalelse om Viljesmangel som relevant ikke har Kollisionen med god Tro hos en Løftemodtager for Øje, idet Forsikreren umuligt med nogen Grund kunde opfatte Udtalelsen under Forhøret som et Løfte til sig, jfr. nedenfor § 3. V.

De eneste Retsafgørelser, jeg har kunnet finde, som tillægge Viljesmangelen Sejr i Kollision med Tilsagnsmodtagerens gode Tro, eller som forudsætte, at der gives Tilfælde, hvor Kollisionen maa løses paa denne Maade, ere følgende: D. i H. R. T. 1864. 662: Auktionskøberen af en Ejendom havde overtaget at betale Tienden „i Henhold til Tiendeforeningen"; det viste sig bagefter, at nogen Tiendeforening overhovedet ikke var truffen. Sælgeren paastod, at Køberen skulde svare Tiende i Overensstemmelse med en Tiendekommissions Kendelse, som var erhvervet af ham, da det var blevet konstateret, at Tiendeforening ikke forelaa. Køberen paastod, at han kun kunde være pligtig at svare den Tiende, som hidtil faktisk havde været svaret af Gaarden, 6 Tdr. Byg aarlig. Højesteretsdommen gav Køberen Medhold, idet han „ved at købe Gaarden med den anførte Forpligtelse maatte antage, at han ikkun havde at yde et allerede fastsat Tiendevederlag, hvilket han efter de faktiske Forhold ikke kunde forudsætte at være noget andet eller større end bemeldte 6 Tdr. Byg aarlig." Hvorvidt der i dette Tilfælde maatte anses at foreligge god Tro hos Sælgeren med Hensyn til det af ham paastaaede, skal forøvrigt ganske henstilles; Dommen er nævnt her *ex tuto*, og fordi dens Motivering falder sammen med de Betragtninger, der antages at have ledet til Retsafgørelsen i D. i H. R. T. 1894. 555 (U. f. R. 1895. 26): A. havde bemyndiget T. til at skaffe Bud paa Byg for opgiven Pris at betale kontant mod Afladepapirerne. T. skaffede Bud fra B. til en noget lavere Pris at betale ved Modtagelsen i Lübeck og gengav i Telegram til A. dette Bud saa-

ledes: „Byder 128 cif, Cassa ved Modtagelse, Traadsvar“. Herpaa svarede A. samme Dag telegrafisk: „Accepterer 128½ Mark, cif., Traadsvar“, hvilket B. accepterede. B. fastholdt, at A. ifølge sin Accept var bunden ved Handelen, saaledes at Varen først skulde betales ved dens Modtagelse i Lübeck; A. gjorde gældende, at han ved sin Akcept var gaaet ud fra, at der var budt ham Betalingsvilkaar, stemmende med det af ham forlangte, og at han ikke var bunden ved Handelen paa andre Vilkaar, og han fik deri Medhold af Højesteret. Begrundelsen gik ud paa, at „der ikke kan antages at være tilvejebragt nogen Overensstemmelse mellem Parterne om Vilkaarene for Handelen, uden at Ansvaret for den opstaaede Misforstaaelse kan paalægges A.“, og henviser iøvrigt til de i den indankede Dom anførte Grunde. I disse udtales det, at A. ifølge de foreliggende Omstændigheder har været beføjet til at gaa ud fra, at det var Meningen med T.'s ovenfor anførte Telegram, at Betalingen skulde erlægges ved Afladedokumenternes Modtagelse.

Endnu maa her nævnes en Gældskommissionsdom i U. f. R. 1900. 173: A havde undertegnet Kautionsbevis for „Leje for den af K. lejede Lejlighed Ny Adelgade 9“. Lejeforholdet, der først blev indgaaet senere, lød paa Opsigelse til en af de halvaarlige Flyttedage. Der blev givet A. Medhold i, at han kun hæftede, som om Lejeforholdet havde været indgaaet maanedsvis med 14 Dages Opsigelse, da det maatte antages, at der under Forhandlingerne om Kautionens Overtagelse var givet ham saadanne Meddelelser, at „han findes at have haft Føje til at gaa ud fra, at Lejemaalet vilde blive indgaaet saaledes, og maa antages at have udstedt Kautionsbeviset under Forudsætning heraf“. Det er klart at denne Dom, dersom Udlejeren har været med i de omtalte Forhandlinger om Kautionens Indgaaelse, hører under Gruppen C. I modsat Fald hører Dommen, hvis den overhovedet skal forenes med, hvad der iøvrigt er dansk Retspraksis, herhen, og det vil da bemærkes, at Motiveringen atter synes at være den samme som i de to nærmest forud for denne nævnte Domme.

§ 3.

Retsreglernes Begrundelse.

I. En almindelig, Retsanvendelsen bindende Løsning af Konflikten imellem Tilsagnsgiverens Vilje og den ved Tilsagnet hos dettes Modtager vakte Tillid giver den danske Lovgivning ikke. Det Lovstof, som i saa Henseende navnlig kunde komme i Betragtning, nemlig de almindelige Bestemmelser i D. L. (N. L.) 5—1—1 til 5, kunne ikke antages bevidst at have denne Konflikt for Øje og at tage bevidst Parti for nogen Løsning i saa Henseende[1]). De kunne højest antyde et Udgangspunkt for Undersøgelsen. I saa Henseende har Gjelsvik[2]) gjort gældende, at Bestemmelsen i D. L. 5—1—4 om Tvang som Ugyldighedsgrund taler imod Tillidstheorien, idet denne Artikel i Almindelighed opfattes saaledes, at Tvang gjør Tilsagnet ugyldigt, selv naar Tvangen er udgaaet fra Trediemand, og Erklæringsmodtageren er i god Tro. Gjelsvik lægger derfor Viljesteorien til Grund for sin Undersøgelse[3]). Paa lignende Maade udtale N. Lassen[4]) og Hagerup[5]) sig om D. L. og N. L. 5—1—4, hvorhos Hagerup gjør gældende, at Betegnelserne „lovet" og „Kontrakter" i de nævnte Lovbestemmelser maa formodes at sigte til Tilsagn, der bæres af en med dem stemmende Vilje[6]). Disse Betragtninger hvile utvivlsomt paa en dogmatisk Misforstaaelse og er ikke historisk holdbare. I førstnævnte Henseende maa det betones, at Bestemmelsen om Tvang som Ugyldighedsgrund ikke har noget at gjøre med den Strid, der i Almindelighed haves for Øje ved, og som jeg har udtrykt ved Modsætningen mellem Viljesteori og Tillidsteori. Tillidsteorien er og er alene Udtryk for den Lære, at Tilsagnsmodtagerens gode Tro sejrer i Konflikten med Viljesmangel hos Løftegiveren, se nærmere ndfr. Side 65 ff. Og at det er med god Grund, at Terminologien Tillidsteori har indskrænket sig hertil og ikke tillige omfatter Spørgsmaalene om Konflikten mellem

---

1) Bentzon i U. f. R. 1893 S. 112.
2) Gjelsvik S. 77.
3) Gjelsvik S. 79.
4) U. f. R. 1893 S. 268, 272.
5) Hagerup S. 45.
6) Hagerup S. 42—43.

Erklæringsmodtagerens gode Tro og Tvang, vil fremgaa af Udviklingen i det følgende, hvor det oplyses, at de materielle Grunde, som føre til at tillægge Erklæringsmodtagerens gode Tro Sejren i Konflikten med Viljesmangel, ikke passe paa Konflikten med Tvang. Hvad den historiske Side af Sagen angaar, maa der sikkert gives Fr. Stang[7]) Medhold i, at det er den ældre Retsopfattelse, hvorefter det i Konflikten med Viljesmangel alene kommer an paa Erklæringen, som afspejler sig i Udtalelserne i D. L. og N. L. 5—1—1 til 5 om, at Kontrakter skulle holdes „i alle deres Ord og Punkter, som de indgangne ere", og i Nævnelsen af Tvang som Ugyldighedsgrund, medens der ties om Viljesmangel og endog om Svig[8]). Paa den anden Side har Stang ogsaa Ret, naar han hævder, at der hermed kun er givet et Udgangspunkt for Undersøgelsen. Lovordene ere ikke af saadan Beskaffenhed, at de udelukke en Udvikling i Retning af Hensynstagen til Viljesmangel. Som Lovbud, der vedrøre Æmnet, kan vistnok iøvrigt kun nævnes D. L. (N. L.) 1—9—13, som forudsætter, at Løsningen af Konflikten mellem Viljesmangel og god Tro i visse Tilfælde[9]) løses til Gunst for Erklæringsmodtageren. Men nogen almindelig Hjemmel for Tillidsteorien kan ikke søges i dette Lovbud. Min i Haandbogen S. 72 fremsatte Udtalelse, at Viljesdogmet er forkastet af den danske Lovgivning, maa jeg forsaavidt tage tilbage.

II. Naar der nu, uden at nogen Støtte for Besvarelsen søges i Lovord, spørges om, hvorledes Konflikten mellem Tilsagnsgiverens Vilje og den ved Tilsagnet hos Løftemodtageren vakte Tillid bør løses i dansk Ret, skal Opmærksomheden først henledes paa, at den almindelige Opfattelse her i Landet Mand og Mand imellem utvivlsomt gaar ud paa, at Ordet er det afgjørende, saa at Tilsagn i vidt Omfang ere og bør være bindende for Afgiveren, uanset at deres Indhold ikke stemmer med hans Vilje[10]). I Almindelighed vil den Lægmand,

---

[7]) Stang S. 3, 8, Forelæs. S. 279 - 280.

[8]) Se ovfr. S. 2 ved Note 2.

[9]) Se herom Hdbg. § 17 ved Note 7, § 23 ved Note 12, jfr. Gjelsvik S. 82, der lægger for meget ind i Artikelen.

[10]) Som Ordsprog, der oplyse om dette, nævnes: En Mand er en Mand, et Ord er et Ord. — Mands Ord, Mands Ære. — Ord binder en Mand,

der af en Fejltagelse har afgivet et Tilsagn, hvis Indhold ikke stemmer med hans Vilje, antage, at han efter gældende Ret er bunden ved sin Erklærings Indhold og indrette sig herefter. Han vil vel nok efter Omstændighederne finde det illoyalt eller ubilligt, at hans Medkontrahent, naar Fejltagelsen oplyses, fastholder Tilsagnet, men han vil i Almindelighed have Følelsen af, at hans Medkontrahent bør have Ret hertil og han vilde kræve den samme Ret for sig selv. Han vil, ved Siden af en Forestilling om at være bunden ifølge gældende Ret, have en instinktmæssig Følelse af, at saadan bør det være.

Spørges der saa videre, hvori da denne Opfattelse bunder, at man uanset Viljesmangel bør være forpligtet ved sit Tilsagn, da kan der ikke være nogen Tvivl om, at den har sin Rod i en mere eller mindre klar Forestilling om, at saaledes kræves det af Hensynet til Samhandelens Sikkerhed, som er betinget af, at der kan stoles paa formueretlige Tilsagn. Det vilde, — som det at Indstævnte gøres gældende under den ovfr. S. 7 omtalte Højesteretssag — være „en stor Consekvence“ om en saadan „Baginstantz“ som Viljesmangel skulde kunne paaberaabes. Heri mødes den almindelige Opfattelse med Tillidsteoriens Forsvarere i Retsliteraturen. Fra Retsvidenskabens Side anføres som Tillidsteoriens reale Grund netop Hensynet til Samhandelens Sikkerhed[11]. „Al Sikkerhed i Omsætningsforholdet“ — hedder det hos Goos — „vilde forsvinde, naar det afgørende skulde forflyttes fra den Erklæring, som meddeles, og ved hvilken Forventningen vækkes, til noget udenfor liggende, som ikke meddeles, og hvorpaa der altsaa ikke kan bygges af Løftemodtageren.“ Dette er nu vel stærkt sagt. At „al Sikkerhed“ for Samhandelen ophæves ved Viljesteoriens Anerkendelse, tør ikke paastaas, saa vist som den romerske Ret og i alt Fald adskillige romanistiske Lovgivninger i Nutiden maa erkendes at staa paa en Viljesteoris Standpunkt,

og Hampereb Oksen. — Man tager Oksen ved Hornet og Manden ved hans Ord. — Dannemands Løfte er Dannemands Gæld. — Blunder man, naar man køber, faar man glo, naar man betaler. — Hvem der ikke ser sig for, maa tage Skade for Hjemgæld. — Hvad man gør, naar man er fuld, skal man svare til, naar man bliver ædru.

[11]) Goos II S. 326—327, 321, jfr. Stang S. 25.

idet en væsentlig Viljesmangel ordentligvis udelukker Tilsagnets Gyldighed[12]). Men at en Viljesteories Anerkendelse svækker Sikkerheden i Samhandelen væsentligt og navnlig ogsaa vilde bryde med den Sikkerhed, der af den almindelige Opfattelse Mand og Mand imellem her i Landet kræves som fornøden, er uomtvisteligt.

Og spørges der saa endelig, hvorpaa det beror, at den almindelige Opfattelse finder den fornødne Sikkerhed for Samhandelen krænket ved Anerkendelsen af Viljesmangelen som Ugyldighedsgrund, medens den ikke føler sig foruroliget ved saadanne Retssætninger, som f. Eks. at Tilsagn ere ugyldige paa Grund af Umyndighed eller Tvang, maa Svaret blive, at Grunden hertil ligger i Viljens og Viljesmangelens Egenskab som rent indre Kendsgerning, der ikke egner sig til paalideligt at oplyses ved civilprocessuelle Midler. Der er nu vel nok Enighed om, at man, hvis man vil erklære Tilsagn for uforbindende paa Grund af Viljesmangel, maa lægge Bevisbyrde for Mangelen paa Tilsagnsgiveren. Og det kunde da synes, at denne Bevisfordeling i Forbindelse med Viljesmangelens Uegnethed til paalidelig Konstatering vilde værne tilstrækkeligt mod Usikkerhed. Men Sagen er den, at det ofte slet ikke vil være saa vanskeligt for Tilsagnsgiveren at fremskaffe det Bevis[13]), som der overhovedet i Civilprocessen kan være Tale om at fordre for indre, direkte uiagttagelige Kendsgerninger. Hertil kommer, at denne Mulighed meget vel vil kunne være til Stede, uanset at den paastaaede Viljesmangel ikke virkelig var til Stede, og Muligheden vil da — netop fordi Beviset drejer sig om en direkte uiagttagelig Kendsgerning — kunne benyttes af Tilsagns-

---

[12]) Se om romersk Ret Windscheid § 75 og iøvrigt code civil art. 1109, 1110, Das Schweizerische Obligationenrecht §§ 18—23, B. G. B. §§ 116, 118—120. Paa Tillidsteoriers Standpunkt staa derimod: Das bürgerliche Gesetzbuch f. Oesterreich § 876, Engelsk Ret: Pollock Principles of Contract, 4. ed. S. VII, 4, 11, jfr. Stang S. 122—23, og om Hagerups Udtalelser S. 52 angaaende engelsk Ret ndfr. S. 53 Note 49, Udkast til borgerlig Lovbog for Ungarn (1901) §§ 986, 987, 990. Om skandinavisk Ret se ndfr. i § 4.

[13]) Følger man den af Nellemann Den ordinære civile Procesmaade, 4de Udg. S. 780 og Deuntzer, Den danske Civilproces S. 242—243 omtalte Praksis med Hensyn til Anvendelse af Sigtelsesed, vilde Tilsagnsgiveren endog kunne trænge igennem ved blot at tilvejebringe en vis Formodning for Viljesmangelen og supplere denne med sin Ed. Jfr. den ovfr. S. 18—19 anførte Dom i U. f. R. 1869. 71.

giveren, uden at han behøver at frygte for, at det senere skal blive opdaget, at han har gjort sig skyldig i Svig og skaffet sig et urigtigt Bevis.

I Forbindelse hermed skal ogsaa, uden at der lægges større Vægt derpaa, nævnes en anden Svaghed ved Viljesteorien, sammenlignet med Tillidsteorien. Hvor Viljesteorien er anerkendt, vil Tilsagnsmodtageren, naar Indsigelse, støttet paa Viljesmangel, fremsættes, ikke have andet processuelt Vaaben mod denne Indsigelse end at stemple Tilsagnsgiveren som Løgner, og dette Vaaben vil han ofte med Grund finde Betænkelighed ved at bruge, selv om han er paa det rene med, at Paastanden er falsk. Denne Betænkelighed hjælper Tillidsteorien ud over, idet Tilsagnsmodtageren, hvor denne Teori er anerkendt, kan lade Spørgsmaalet om Indsigelsens Rigtighed ligge og indskrænke sig til at oplyse, at han havde Grund til at antage, at noget andet end det af Tilsagnsmodtageren tilsigtede var ment.

III. Hermed er Tillidsteoriens reale Grund, nemlig Hensynet til den Sikkerhed for Samhandelen, der i alt Fald efter dansk Retsopfattelse er fornøden, nærmere belyst, og derved det foreløbige Bevis ført for, at Konflikten mellem Tilsagnsgiverens Vilje og Tilsagnsmodtagerens gode Tro bør løses til Gunst for sidstnævnte, saa at Tilsagnet, naar Tilsagnsmodtageren er i god Tro, i Almindelighed bør være gyldigt uden Hensyn til Viljesmangel hos Tilsagnsgiveren. Den nærmere Afgrænsning af denne Retssætning og Fuldstændiggørelsen af dens Begrundelse skal nu søges opnaaet igennem en Betragtning af de imod Tillidsteorierne og særligt imod min Tillidsteori fremsatte reale Betragtninger. Nogle af disse gaa ud paa, at min Teori fører til Konsekvenser, der ere uantagelige, og som saaledes oplyse Teoriens Uholdbarhed. Om dem vil der blive talt i § 5. Her skal omhandles den direkte Kritik og først den Paastand, at Tillidsteorien fører til Resultater, der ere ubillige imod Tilsagnsgiveren. Er der, siger Hagerup[14]) „nogensomhelst Rimelighed for, at den, der i en Butik ved en Forsnakkelse har sagt 100 Hektoliter i Stedet for Liter, og som

[14]) Hagerup S. 49—50.

berigtiger denne Fejltagelse, inden han endnu har forladt Stedet, og inden Sælgeren har gjort noget Skridt til Opfyldelsen, skal kunne tvinges til at betale for 100 Hektoliter? Eller er det stemmende med en sund Retsfølelses Krav, at den, der alene ved en bevislig Fejlskrift er kommen til at love en Gave paa 1000, medens han mente 100, skal kunne af Gavemodtageren ved Domstolene tvinges til at betale det første Beløb?" Om disse Eksempler maa nu straks bemærkes, at de ere overmaade uheldigt valgte som Vidnesbyrd imod Tillidsteorien. Som det senere [15]) nærmere skal omtales, vende de sig begge mod Punkter, paa hvilke der fra Tillidsteoriens eget Udgangspunkt kan rejses Spørgsmaal om Plads for Undtagelser fra Hovedreglen. Men der kan nævnes andre Eksempler paa Tilfælde, i hvilke det ved første Øjekast kunde synes, at Tillidsteorien virker ubilligt, og hvor det er givet, at den ikke vil vige tilbage for Resultatet. De i § 2 under Gruppen A. opførte danske Retsafgørelser ville afgive adskillige gode Eksempler.

Det lader sig med andre Ord ikke nægte, at Tillidsteorien ikke kan gennemføres uden at skabe Resultater, der, naar man ser alene paa det enkelte foreliggende Tilfælde, synes ubillige mod Tilsagnsgiveren. Overfor denne Kendsgerning og de fra den hentede Indvendinger mod Tillidsteorien maa det prøves, hvorledes det nærmere hænger sammen med denne Mishagsfølelse overfor visse Resultater af Tillidsteorien som for haarde overfor Tilsagnsgiveren: om denne Følelse er et Udslag af sund Retsfølelse eller om den maaske beror paa svigtende Blik for, hvad der kræves af Hensynet til den anden Part eller til den almindelige Sikkerhed i Samhandelen.

Her maa det da fremhæves, at Retsordenen, naar den skal løse Konflikten imellem Tilsagnsmodtagerens gode Tro og Tilsagsgiverens Vilje, ikke kan undgaa at tilføje eller at udsætte sig for at tilføje den ene eller den anden Part et uforskyldt Tab. Erklæres Tilsagnet forbindende trods Viljesmangel, føres Tilsagnsgiveren ind i Retsfølger, som han ikke har tilsigtet. Erklæres Tilsagnet for uforbindende, gaar Tilsagnsmodtageren glip af de Fordele, som han mener at have erholdt ved Til-

[15]) Ndfr. S. 51—54.

sagnet, og i Tillid til hvilke han muligvis har indrettet sig. Et uforskyldt Tab til den ene eller den anden Side er uundgaaeligt.

Denne Paastands Rigtighed erkendes dog ikke fra alle Sider. Det antages ofte, at en Mellemvej, som undgaar dette skarpe Alternativ, staar aaben for Retsordenen. Det antages, som bekendt, af Mange, at Romerretten, idet Tilsagnet erklæres ugyldigt paa Grund af Viljesmangel, tillægger Erklæringsmodtageren Erstatning for det Tab, han har lidt ved at stole paa Tilsagnet som gyldigt ɔ: den negative Kontraktsinteresse[16]). Og heri finde Mange[17]) den retfærdige Løsning: Der sker Tilsagnsgiveren Fyldest derved, at Tilsagnet erklæres uforbindende, og der sker Erklæringsmodtagerens gode Tro Fyldest ved, at han faar Erstatning for det Tab, han har lidt ved at stole paa Tilsagnet. Dette lyder godt nok — paa Papiret. Men i Virkeligheden er Kravet paa den negative Kontraktsinteresse et meget tarveligt Surrogat for Erklæringsmodtageren i Stedet for Tilsagnets Gyldighed[18]). Han maa nemlig, for at kunne gennemføre dette Krav, bevise sit Tab og dettes Størrelse. Har han f. Eks. i Tillid til et Tilsagn tilladt sig Udgifter, som han ellers ikke vilde have tilladt sig, maa han bevise, at han ellers ikke vilde have afholdt disse Udgifter og deres Størrelse. Har han i Tillid til et formentlig gyldigt Tilsagn om et Laan indladt sig i Arrangementer med Trediemand, f. Eks. Køb af en Ejendom eller Forretning, som han uden Laanet ikke vilde kunne magte, maa han bevise ikke blot, at han ikke uden det paagældende Laan kan magte Arrangementet, men ogsaa, hvor stor en Sum af det formentlige Laan han vil behøve for at kunne slippe fra Arrangementet uden Tab. Har han f. Eks. i Tillid til, at der var indgaaet et gyldigt Køb eller Salg, undladt at indgaa andre Retshandler, der vilde have bragt ham samme Resultat, maa han bevise, at han ellers vilde og kunde have indgaaet en saadan Retshandel. At der altsaa, hvis man kun til-

---

[16]) Jfr. om dette Begrebs Værdi i Almindelighed Munch-Petersen i T. f. R. XI S. 1 ff.

[17]) Se saaledes f. Eks. D. Entw. Mot. I S. 195, B. G. B. § 122 smh. med §§ 118 og 119, das Schweizerische Obligationenrecht § 23.

[18]) Jfr. herved min Afhdl. i T. f. R. I. S. 265 Noten, Hdbg. § 17 ved Note 5.

lægger Erklæringsmodtageren den negative Kontraktinteresse, paalægges ham Bevisbyrden for meget, som ifølge sin Natur vanskeligt eller slet ikke kan bevises, og for meget, som han kan have god Grund til ikke at ønske aabenbaret, f. Eks. Tilbud fra eller til Andre, er klart. Men hertil kommer den vigtige Omstændighed, at Fordringshaveren, der jo forudsættes at være i god Tro, netop i Kraft af denne sin gode Tro savner al Opfordring til at sikre sig Bevis for de Tab, han maatte lide under den Eventualitet, som han slet ikke kan have Øje for, at Tilsagnet er ugyldigt. Det maa saaledes erkendes, at Kravet paa den negative Kontraktinteresse ingenlunde er egnet til at dække Tilsagnsmodtagen mod uforskyldt Tab.

Vi føres saaledes tilbage til det skarpe Alternativ: ligesaa lidt som Retsordenen kan erklære Tilsagnet forbindende for Tilsagnsgiveren uden Fare for herved at tilføje ham uforskyldt Tab, ligesaa lidt kan det erklære Tilsagnet for uforbindende uden Fare for at paaføre Tilsagnsmodtageren saadant Tab. Spørgsmaalet bør herefter ikke stilles paa, om man af Hensyn til Samhandelens Sikkerhed skal paaføre Tilsagnsgiveren et uforskyldt Tab eller ikke, men den fuldstændige og redelige Spørgsmaalsstilling bliver denne: hvem af Parterne bør bære det Tab, som i den givne Kollision ikke kan undgaas?

Staar Sagen saaledes, synes der ikke at kunne være nogen Tvivl om, at Kollisionen, dersom nogen Dadel i Forholdet rammer den ene Part men ikke den anden, maa løses til Fordel for den dadelfrie Part. Er Tilsagnsmodtagerens Opfattelse af Erklæringen uforsigtig, bør han forsaavidt ikke beskyttes, se om den nærmere Udformning af dette Hensyn ndfr. under V. Har paa den anden Side Tilsagnsgiveren forsætligt eller uagtsomt fremkaldt den paagældende begrundede Tillid hos Erklæringsmodtageren, bør Tilsagnsgiveren trods sin Viljesmangel være bunden. At den almindelige Erstatningsregel kun vilde føre til, at han maa være pligtig til at tilsvare den negative Kontraktsinteresse, kan ikke være til Hinder for, under det skarpe Alternativs Tryk, her at tillægge hans Brøde den videregaaende Virkning.

Tilbage staar det Tilfælde[19]), at intet kan bebrejdes Tilsagnsgiveren i Henseende til Vækkelsen af den paagældende Tillid hos Erklæringsmodtageren. Der er vel nok Adskillige, som ville mene, at materielle Retfærdighedshensyn vel kunne tale for, at Tilsagnsgiveren er bunden, naar nogen Uforsigtighed falder ham til Last[20]), men at Grænsen saa ogsaa maa sættes her, og at Retsregelen følgelig maa blive den, at Tilsagnet er gyldigt, naar Tilsagnsgiveren uagtsomt har fremkaldt den paagældende Tillid hos Modparten, men ugyldigt, naar intet i saa Henseende kan bebrejdes ham. Men selv om man gav den Tankegang Medhold, at det af materielle Retfærdighedsgrunde fra Retsordenens Side bør tilstræbes, at den dadelfrie Tilsagnsgiver ikke bindes ved Tilsagnet, kan man ikke komme til en Retsregel som den nysnævnte. Dersom Retsordenen udenvidere vil fastholde den Sætning, at den Tilsagnsgiver, der uden nogen Uforsigtighed er kommen til at give et Tilsagn, som ikke stemmer med hans Vilje, ikke skal være bunden, bliver Reglen om, at den uagtsomme Tilsagnsgiver skal være bunden, ikke effektiv, men Tilsagnsgiveren vil i mange Tilfælde kunne slippe, skønt han har handlet uforsigtigt. Dette er klart, dersom man vil kræve Bevis fra Tilsagnsmodtagerens Side for Uagtsomheden. Men selv om man lægger Bevisbyrden i saa Henseende paa Tilsagnsgiveren, vilde Retsordenen komme til kort med sin Hensigt. Uagtsomhed er ligesom Viljesmangel et indre sjæleligt Moment, som det bliver for farligt at regne med, hvor det gælder Samhandelens Sikkerhed. Det bliver, idet Talen jo er om Oplysning angaaende indre Kendsgerninger hos Tilsagnsgiveren, der vare utilgængelige for Tilsagnsmodtageren, altfor let for Tilsagnsgiveren at skaffe sig Skinnet af en Dadelfrihed, der ikke stemmer med Virkeligheden. Handelshusets Chef, der daglig maa afgive Masser af Underskrifter, kan det ikke bebrejdes, at han uden nøjagtigt Gennemsyn underskriver de ham af hans paalidelige Medhjælpere forelagte Dokumenter. Men har den Medhjælper, der forelægger ham det paagældende Dokument,

---

[19]) Om det Tilfælde, at der er Fejl paa begge Sider, se ndfr. S. 39 Note 28.
[20]) Jfr. f. Eks. Platou S. 87—88.

ved flere Lejligheder vist sig upaalidelig i Gengivelse af Ordrer og i Afskrivning, er det uforsigtigt af Chefen at underskrive uden nøjagtigt Gennesmyn. Hvor let vil det ikke være her at skaffe sig Skinnet af Dadelløshed? En Distraktion, som forvolder en Fejltalelse eller Afsendelse af et andet Svar end tilsigtet, en urigtig Forstaaelse af et Udtryk, som benyttes i Tale eller Skrift, vil kunne være undskyldelig, og det vil ofte ikke falde vanskeligt for Tilsagnsgiveren at fremskaffe Oplysninger, som i saa Henseende giver ham Undskyldelighedens Skin[21]) Erkjendes det, at Hensynet til Samhandelens Sikkerhed kræver, at Tilsagnet er bindende, naar Uforsigtighed kan forekastes Tilsagnsgiveren, maa altsaa Retsregelen, selv om man mener, at den dadelløse Tilsagnsgiver bør slippe, højest gaa saa vidt til Gunst for Tilsagnsgiveren, at denne slipper, naar han oplyser, at han ikke kan have handlet uagtsomt, idet det af ham opgivne Tilsagn kun ifølge Omstændigheder, der vare utilgængelige for ham som fornuftig og kyndig Mand, har kunnet vække den paagældende Tillid hos Modparten. Om nu denne Begrænsning i Beskyttelsen af Tilsagnsmodtagerens gode Tro virkelig bør anerkendes, kan ikke endeligt afgøres her. Forinden denne Afgørelse træffes, maa den anden imod Tillidsteorien fremsatte Hovedindvending nærmere prøves. Men bortset fra Spørgsmaalet om denne Begrænsning og om visse andre Begrænsninger, hvorom i det følgende, er det nu oplyst, at „Retsfølelsen" i Almindelighed vil være paa Afveje, naar den finder Tillidsteoriens Resultater for ubillige mod Tilsagnsgiveren. Mishagsfølelsen ved Resultatet bør i alt Fald være udelukket, naar Tilsagnsgiveren har handlet uagtsomt, uden at nogen Uforsigtighed kan forekastes den anden Part. Følelsen af Mishag for de Tilfældes Vedkommende, hvor Tilsagnsgiveren antages dadelløs, beror paa, at man, idet man fæster Blikket paa Tilsagnsgiverens Forhold, ikke samtidigt har Hensynet til Tilsagnsmodtageren og til Samhandelssikkerheden i Almindelighed lige saa skarpt for Øje, en Omstændighed, der forøvrigt er meget forklarlig, idet det Tab, der paalægges Tilsagnsgiveren ved at erklære ham bunden trods Viljesmangel, er

---

[21]) Stang S. 43, 125—26.

umiddelbart iøjnefaldende, medens de Tab, der vilde paaføres Modparten og den almindelige Sikkerhed ved den modsatte Regel, ikke saaledes umiddelbart paatrænge sig til Erkendelse. Hertil kommer, at det under den umiddelbare Betragtning af det enkelte Tilfælde ofte glemmes, at den tilsyneladende Dadelløshed hos Tilsagnsgiveren kun er et Skin, hvilket saa meget mindre burde glemmes, som det virkelige Forhold er det, at der, bortset fra den ovenfor omtalte Begrænsning, saa overmaade ofte vil være begaaet nogen Uforsigtighed fra Tilsagnsgiverens Side, naar hans Tilsagn har været egnet til at fremkalde en fra hans Vilje afvigende Forestilling hos Erklæringsmodtageren. Paa den anden Side maa det ogsaa erindres, at Viljesteorien dog ikke formaar blot tilnærmelsesvis at redde det forønskede Resultat, Udelukkelse af Tilbudets forpligtende Kraft i Tilfælde af Viljesmangel, idet Tilsagnsgiverens Forsøg paa Beviset for denne meget ofte, uanset at den virkelig foreligger, kan mislykkes.

IV. Den anden Hovedindvending imod Tillidsteorien støtter sig paa Lovgrunden for Regelen om Retshandlers bindende Kraft. Det er utvivlsomt, at Retsordenens Motiv for den Retssætning, at Retshandelen skaber Ret, er det at sætte de Private i Stand til at ordne deres Retsforhold, som de ville (de Privates Autonomi). Heraf er ofte draget den Slutning, at Retsregelen altsaa maa blive den: Hvad Du vil og erklærer at ville, det sker! Naar der mangler en til det erklærede svarende Vilje hos den Erklærende, passer Lovgrunden formentlig ikke. Viljesmangelen maa altsaa udelukke Retshandelens Gyldighed [22]).

Jeg har andetsteds [23]) oplyst, at denne Slutning, der lyder saa sikker, er forhastet. Lovgrunden kan afføde en saadan Retsregel og bør med Hensyn til visse Arter af Retshandler gøre det (saaledes Testamenter og andre *dispositiones mortis causa*). Men Lovgrunden kan ogsaa føre til en ganske anden Retsregel. Hvad saaledes formueretlige Tilsagn angaar, kan Lovgrunden ogsaa føre til en Regel, der lyder som saa: Ved Tilsagn kunne I skabe de Retsforhold, I ville, men hvad I

---

22) Saaledes f. Eks. endnu D. Entw. Mot. I S. 190, 126.
23) Hdbg. § 8.

tilsige en Anden, det sker, selv om I ikke have villet det saaledes, thi der maa for Samhandelens Sikkerheds Skyld kunne stoles paa Tilsagn! Lovgivningens Motiv for den Retsregel, at Tilsagn forbinde, kan med andre Ord lige saa godt føre til en Tillidsteori som til en Viljesteori. Spørgsmaalet, om Retsordenen bør vælge den første eller sidste, er drøftet ovfr. under II og III og besvaret til Gunst for Tillidsteorierne. Men til nærmere Bestemmelse af Tillidsteoriernes Rækkevidde skulle de her betragtes noget nærmere i deres Forhold til Lovgrunden.

Set i Forholdet til sin Lovgrund betyder Retsregelen om Tilsagns forpligtende Kraft dette, at Retsordenen forsyner de Private med et Middel (Tilsagnet, Løftet), hvorved de sættes i Stand til at hidføre de af dem forønskede Retsforhold. Dette Middel kan i store Træk — en nærmere Bestemmelse af Tilsagnsbegrebet hører ikke ind under den foreliggende Drøftelse — betegnes som en Meddelelse til en Anden [24]), der er egnet til hos denne at vække den Forestilling, der korresponderer med Tilsagnsgiverens Retshandelsvilje. Det Middel, der saaledes anvises A., naar han ønsker at træde i et vist Retsforhold til B., er de Handlinger, som under samtlige foreliggende Omstændigheder ere egnede til hos B. at fremkalde den Forestilling, at A. derved overfor ham træffer en Disposition — ikke blot foretager en Enuntiation [25]) — af det tilsigtede Indhold. Til Retsfølgen X svarer saaledes Handlingerne (Tilsagnet) x; til Retsfølgen Y Tilsagnet y. Det Regelmæssige vil naturligvis være, at Handlingerne x netop kun foretages af A., naar han overfor B. tilsigter Retsfølgen X. Men den Mulighed er jo tilstede og bliver ikke saa sjælden til Virkelighed, at A. — ordentligvis ifølge en eller anden Fejltagelse — foretager Handlingerne x uden at tilsigte Retsfølgen X. Om nu Retsordenen i saadanne Tilfælde desuagtet bør lade den normale Retsfølge af Handlingen x, nemlig Retsfølgen X indtræde, er det Spørgsmaal, som i det

---

[24]) Der bortses her fra de saakaldte stiltiende Tilsagn, som ikke i og for sig i denne Sammenhæng give Anledning til særlige Bemærkninger, jfr. Hdbg. § 25 ved Note 14.

[25]) Hdbg. § 10 ved Note 1.

foregaaende i sin Almindelighed er blevet besvaret bekræftende under Henvisning til Kravet paa Samhandelens Sikkerhed. Men ved at betragte Spørgsmaalet direkte i Forhold til Lovgrunden vindes fastere Holdepunkter for det vundne Resultats nærmere Bestemmelse. Dette vil navnlig vise sig nedenfor under V. ved den nærmere Undersøgelse af Erklæringsmodtagerens gode Tro som Betingelse for Tilsagnsgiverens Bundethed. Men allerede her bliver det at mærke, at Rigtigheden af den ovfr. S. 35 omtalte Begrænsning af Beskyttelsen for Erklæringsmodtagerens gode Tro, der indtil videre henstilledes til nærmere Overvejelse, her vinder Bekræftelse. I Belysning af Lovgrunden viser Grundlaget for Tilsagnets forbindende Kraft uden Hensyn til Viljesmangel hos Tilsagnsgiveren sig nemlig at være Tilsidesættelse af en Advarsel mod Brugen af det til en vis Retsfølges Opnaaelse anviste Middel, naar denne Retsfølge ikke tilsigtes. Hvad enten man nu som denne Advarsels Motiv tænker sig de tidligere drøftede Hensyn til Erklæringsmodtageren og til Samhandelens Sikkerhed i Almindelighed, eller man opfatter den som en præventiv Opfordring til at drage Omsorg for, at fejlagtig Brug af det anviste Middel ikke finder Sted, synes det klart, at Advarselen retter sig imod og kun imod den uforsigtige Brug af Tilsagnet uden tilsvarende Retshandelsvilje. Heraf følger, at Tilsagnet trods Viljesmangel maa være forpligtende, naar Tilsagnsgiveren uforsigtigt har fremkaldt den paagældende Tillid hos Erklæringsmodtageren. Som tidligere S. 34—35 paavist, vil dette nu ganske vist ikke opnaas, medmindre Retsregelen formuleres saaledes, at Erklæringsgiveren kun kan slippe ved at oplyse, at han ikke har kunnet handle uagtsomt, idet de af ham foretagne Handlingers Egnethed til at vække den paagældende Tillid hos Erklæringsmodtageren skyldes Omstændigheder, der vare ukendelige for ham som fornuftig og kyndig Mand. Men paa den anden Side er det nu ogsaa oplyst, at Grænsen maa sættes her, og at Erklæringen maa være uforbindende, naar saadanne Oplysninger ere tilvejebragte[26]), thi under saadanne Omstændigheder er Advarselen mod at afgive det paagældende Tilsagn hensigtsløs.

[26]) Saaledes Hdbg. § 17 ved Note 11, § 25 ved Note 14 a, § 39 Note 5, jfr. nærmere ndfr. S. 47—49. At jeg opstiller denne Begrænsning for Beskyttelsen

V. Tilbage af Begrundelsen af mine Retsregler staar nu kun, hvad der vedrører den nærmere Bestemmelse af den gode Tro hos Tilsagnsmodtageren, som beskyttes uanset Viljesmangel hos Tilsagnsgiveren. At Tilsagnsmodtageren ikke har noget Krav paa Retsbeskyttelse, for saa vidt han kendte Viljesmangelen, vil man være enig om. At der ikke fra Tilsagnsmodtagerens Side kan fordres direkte Bevis for den indre sjælelige Kendsgerning god Tro, er selvfølgeligt, der kan kun være Tale om at kræve, at han oplyser ydre Kendsgerninger, som tilstrækkeligt støtte hans Paastand om god Tro[27]). Til Besvarelsen af, hvad der i saa Henseende nærmere maa fordres, er Stoffet givet i det foregaaende. Det Hensyn, som kræver, at han kan paaberaabe sig Tilsagnet uanset Viljesmangel hos Tilsagnsgiveren, er Hensynet til Samhandelens Sikkerhed. Og dette Hensyn kan ikke føre til Beskyttelse af den hos ham ved Tilsagnet vakte Tillid, med mindre denne Tillid er begrundet. Enhver Uagtsomhed fra hans Side ved Opfattelsen af Tilsagnet maa i Almindelighed[28]) blive til hans Skade, se ovfr. S. 33. Men at lade det komme an paa den konkrete Uagtsomhed, gaar lige saa lidt an, som hvor der rejses Spørgsmaal om Uagtsomhed fra Tilsagnsgiverens Side, se ovfr. S. 34—35. Sætningen, at den Tillid, som Erklæringsmodtageren uagtsomt har knyttet til et Tilsagn, ikke bør beskyttes, bliver ikke effektiv, med mindre man som

---

af Erklæringsmodtagerens gode Tro, har Hagerup overset ved sin Kritik, hvorfor han bl. a. S. 44 nederst tillægger mig en Afgørelse af et Retstilfælde, som min Teori netop vilde fornægte, se nærmere nedenfor S. 63. At Begrænsningen ikke, som Platou S. 81 paastaar, er „vilkaarlig", oplyses formentlig tilstrækkeligt ved det udviklede.

[27]) Der kan følgelig ikke opstilles noget fuldstændigt Værn imod den af N. Lassen i U. f. R. 1893 S. 269 omtalte Mulighed, at Tilsagnsmodtageren skaffer sig et falsk Skin af god Tro; Fordringen om absolut Udelukkelse af saadan Mulighed vilde her som paa andre Omraader være det samme som at udelukke Begrebet god Tro fra Anvendelse. Men Fordringen om Oplysning af Kendsgerninger, der retfærdiggøre den af Tilsagnsmodtageren paaberaabte gode Tro, maa stilles saa stræng som muligt, se Teksten.

[28]) Ligesom man dog sikkert maa antage, at Uagtsomhed fra Erklæringsmodtagerens Side i Opfattelsen af Erklæringen ikke kan paaberaabes af Tilsagnsgiveren, naar denne forsætligt (*reservatio mentalis* — Spøg) har fremkaldt den paagældende Tillid, se Hdbg. § 17 Note 16, vil man muligvis antage noget lignende i Tilfælde af grov Uagtsomhed fra Tilsagnsgiverens Side.

almindelig Regel udelukker Retsbeskyttelse for ham, naar han som fornuftig og kyndig Mand burde have kendt Viljesmangelen eller dog næret Tvivl i saa Henseende[29]). Individuelle Abnormiteter hos ham i Opfattelsesevne bør ikke komme i Betragtning, selv om de ere undskyldelige, med mindre de have været saaledes tilgængelige for Tilsagnsgiveren, at denne burde paaagte dem. Endvidere følger det af Tillidsteoriens Begrundelse ved Henvisning til Samhandelssikkerhedens Krav, at det ikke er tilstrækkeligt, at der foreligger en Erklæring, som hos Erklæringsmodtageren har vakt en begrundet Forestilling om, at den Erklærende havde en Vilje af det paastaaede Indhold. Navnlig ved det under IV udviklede er det oplyst, at der maa foreligge et Tilsagn ɔ: en Erklæring, som giver Erklæringsmodtageren Føje til at antage, at den Erklærende derved træffer en Disposition af det paagældende Indhold overfor ham.

Det ovenfor udviklede har jeg her og oftere i det foregaaende udtrykt saaledes, at Viljesmangel hos Tilsagnsgiveren udelukker Tilsagnets forbindende Kraft, naar den var kendt af eller kendelig for Tilsagnsmodtageren. Det bør dog bemærkes, at denne Udtryksmaade maaske egentlig er urigtig. Om der, naar Erklæringen ikke var egnet til hos Erklæringsmodtageren at vække den af ham paastaaede Tillid, virkelig hos Tilsagnsgiveren foreligger Vilje til den paastaaede Retstfølge, er maaske retligt irrelevant[30]). Det er i saa Fald ikke lykkedes Tilsagnsgiveren at give sin Vilje det af Retsordenen krævede Udtryk, jvfr. ovfr. under IV. Hvad der udelukker Retsvirkning, naar Erklæringsmodtageren ikke var i begrundet god Tro ved Erklæringens Modtagelse, bliver saaledes ikke en Viljesmangel hos Tilsagnsgiveren, men simpelthen den Omstændighed, at den Erklærende ikke har afgivet den Erklæring, hvortil Retsordenen knytter den paagældende Retsfølge. Megen praktisk Betydning har det her bemærkede naturligvis ikke. Det vil overmaade sjældent forekomme, at en Erklæring, der svarer til den Erklærendes Vilje, faktisk vækker en hertil korresponderende Forestilling hos

---

[29]) Hdbg. § 17 ved Note 15 og 10, § 39 ved Note 3.
[30]) Jfr. herved min Afhdl. i T. f. R. VIII S. 290—91, Noten.

Erklæringsmodtageren, medmindre den virkelig er egnet hertil. Den kan, vel at mærke, meget vel være egnet hertil, selv om den, isoleret betragtet, efter almindelige Sproglove ikke er det, nemlig ifølge de individuelle Omstændigheder, hvorunder den afgives og modtages. Disse kunne endog medføre, at et Nej fra Tilsagnsgiverens Side med god Grund af Erklæringsmodtageren kan opfattes som et Ja. Snarere kan det forekomme, at Erklæringsmodtageren bagefter erfarer, at Tilsagnsgiveren med sin Erklæring mente noget andet, end hvad der ved dens Modtagelse maatte antages. Man kan f. Eks. tænke sig det Tilfælde, at A., der vakler imellem at akceptere et Tilbud eller ikke at akceptere det uden i alt Fald med visse Modifikationer, affatter to Svarskrivelser, en Akcept og et Afslag med et nyt Tilbud, at han endelig beslutter sig til at afsende Akcepten, og at han saa af en Fejltagelse underskriver og afsender Afslaget. Efter at han bagefter er kommen til det Resultat, at han heller burde have afslaaet, men forinden han endnu har opdaget sin Fejltagelse, tilskriver han B., at han fortryder sin Akcept og anmoder om dens Annullation. Skulde nu B., der herved kommer til Kundskab om, at det af A. med Afslagets Afsendelse virkelig tilsigtede var Akcept, kunne fastholde A. som Akceptant? Dette vil vistnok Ingen antage; selv fra Viljesteoriens Side vil det blive erkendt, at der til Retsfølgens Indtrædelse udkræves en Vilje og dennes Erklæring, og at den fornødne Erklæring her mangler. Men hvorfor skulde Sagen da stille sig anderledes, fordi B. ved Svarets Ankomst, f. Eks. ifølge Fejllæsning, har opfattet det som en Akcept? En anden Sag er det, som sagt, at der kan foreligge Omstændigheder, som beføjede B. til at antage, at der med Svaret var ment noget andet, end hvad dets Ord efter almindelige Sprogregler tilsige. I saa Fald mangler den fornødne Erklæring ikke; Tilsagnsgiveren har her netop valgt en Meddelelse, som under de foreliggende særlige Omstændigheder var det rette Middel, uagtet det efter almindelige Sprogregler ikke vilde være det[31]).

---

[31]) Jfr. herved Bemærkninger hos Stang S. 95 om Proformaretshandler og ndfr. S. 67 ved Note 10.

VI. Med det under II—V udviklede er den nærmere Begrundelse af mine i Haandbogen opstillede Retssætninger afsluttet. Begrundelsen var i Haandbogen kun, under Henvisning til mine Forgængere[32]), kortelig given saaledes, at det praktiske Retsliv trænger til Anerkendelsen af den Sætning, at der kan stoles paa Løfter, og at Viljesteorien vilde prisgive den fornødne Sikkerhed i Samhandelen. Jeg har nu oplyst, hvad der efter min Opfattelse nærmere ligger i disse Paastande.

Udviklingens Resultater, de allerede i min Haandbog opstillede enkelte Retssætninger, der nærmere skulle fremstilles i næste Paragraf, udvise, at det — bortset fra faktisk Kendskab hos Tilsagnsmodtageren til Tilsagnsgiverens Viljesmangel — kun er ydre iagttagelige Kendsgerninger, som blive relevante for de foreliggende Spørgsmaals Afgørelse. Tilsagnsmodtageren har at oplyse et ham af den anden Part givet Tilsagn, som er egnet til hos ham at vække den med hans under Sagen nedlagte Paastand kongruerende Forestilling; selve denne Forestillings eller gode Tros Eksistens har han ikke at oplyse. Tilsagnsgiveren kan paa den anden Side — bortset fra Oplysning om, at Modparten har kendt hans Viljesmangel — kun slippe ved at oplyse, at hvad han har foretaget, ikke var eller dog ifølge de foreliggende Omstændigheder ikke af ham som fornuftig Mand kunde beregnes at være egnet til at vække den paagældende Forestilling hos Modparten. Saadan Oplysning er paa den anden Side ogsaa tilstrækkelig; Paaberaabelse af Viljesmangel er i og for sig ufornøden men kan være et naturligt Udgangspunkt i Bestræbelserne for at fremskaffe den fra hans Side fornødne Oplysning.

Det kan herefter kun virke noget overraskende, naar Hagerup S. 47 udtaler, at hele min Retshandelsteori er opbygget „ikke paa Realiteter men paa Forestillinger". Gaaden forklares ved, at Hagerups Kritik her vender sig, ikke imod min Teori som den er, men mod min Teori, som den efter Hagerups Opfattelse burde være, dersom jeg havde været konsekvent. At en saadan Fremgangsmaade fører Kritikeren ind paa Slag i Luften, er uundgaaeligt; herom nærmere i det følgende. S. 61 ff.

[32]) Navnlig Hdbg. § 8 Note 1.

§ 4.

Retsreglerne.

Efter at der i § 3 er givet den nærmere Begrundelse af de i min Haandbog som den danske Rets opførte Regler om Emnet, skal hver for sig af disse her gennemgaas, hvorhos det skal undersøges, hvorvidt der bør opstilles visse Undtagelser fra den almindelige Hovedregel ud over de i min Haandbog opstillede.

I. Naar den af en Tilsagnsmodtager fremsatte Paastand stemmer med, hvad han med Føje, ifølge Tilsagnet og de Omstændigheder, hvorunder det afgives, antager for villet af Tilsagnsgiveren, kommer Viljesmangel hos denne regelmæssigt ikke i Betragtning[1]).

Begrundelsen af, at denne Sætning stemmer med Retslivets Tarv, er given i § 3. Endvidere stemmer den med dansk Retspraksis, se straks nedenfor, og, som paavist ovenfor S. 27, maa ogsaa vor Lovgivnings Udgangspunkt antages at være det, at Viljesmangel hos Tilsagnsgiveren er uden Betydning. Saavidt en Regel overhovedet kan betegnes som gældende dansk Ret uden at have Lovhjemmel, synes altsaa den ovennævnte Regel at have Krav paa denne Betegnelse.

At Regelen stemmer med dansk Retspraksis, fremgaar, som allerede ovenfor S. 6 bemærket, iøjnefaldende ved en Sammenligning af Domsgrupperne i § 2. Mod ca. 50 Domme i Gruppen A., som frakende paaberaabt Viljesmangel Betydning overfor Tilsagnsmodtagerens gode Tro, staa i Gruppen D. højst 1 à 3, som tillægge Viljesmangelen Betydning i denne Konflikt. Endvidere forudsætte adskillige Domme i Gruppen C., at Viljesmangel er irrelevant overfor god Tro. Mellem Dommene i Gruppen A. er der vel enkelte, som motivere deres Resultat ved, at Tilsagnsgiveren uagtsomt har fremkaldt den gode Tro hos Modparten. Men mangfoldige af Dommene[2]) vise, at Viljes-

---

[1]) Hdbg. § 17. I, § 39 ved Note 3 og 4.

[2]) Se f. Eks. af Højesteretsdommene D. i Schl. II. 109 (ovfr. S. 8), H. R. T. 1858. 654 (S. 8), 1887. 633 (U. f. R. 1888. 380, ovfr. S. 9--10), 1889. 839 (U. f. R. 1890. 364, ovfr. S. 10).

mangelen tilsidesættes, alene fordi Tilsagnet har fremkaldt god Tro hos Erklæringsmodtageren uden Undersøgelse af, om Tilsagnsgiveren har handlet uagtsomt, se den stadigt tilbagevendende Motivering „da N. N. har været beføjet til at gaa ud fra" o. desl. I Almindelighed angaa Dommene i Gruppen A. Tilfælde, hvor det skyldes en Fejltagelse fra Tilsagnsgiverens Side, at han har afgivet et Tilsagn uden tilsvarende Vilje, dels og hyppigst saaledes, at han har manglet Bevidsthed om Tilsagnets Indhold, men undertiden ogsaa saaledes, at han har den rette Bevidsthed om Tilsagnets Ord men en urigtig Forestilling om Ordenes Betydning[3]). Det vil da ogsaa efter det i § 3 udviklede være klart, at der ikke er nogen Grund til at sondre imellem, om Vildfarelsen foreligger paa den ene eller anden af disse Maader[4]). Om Tilfælde, hvor Tilsagnet trods Viljesmangel er afgivet forsætligt (*reservatio mentalis* — Spøg), findes ingen direkte Retsafgørelse[5]), men ligesom det synes klart, at den Retspraksis, der frakender Viljesmangelen Betydning i Vildfarelsestilfælde, saa meget mere maa gøre det i disse, er det givet, at den almindelige Begrundelse i § 3 ogsaa omfatter disse Tilfælde[6]).

Det ses ofte opstillet, at Tilsagnet dog i alt Fald kun kan være forpligtende, naar Tilsagnsgiveren har været sig bevidst, at han har afgivet en Retshandelserklæring, altsaa — bortset fra *reservatio mentalis* og Spøg — naar han afgav Tilsagnet med Retshandelsvilje[7]). Fra Viljesteoriens Standpunkt er denne Paastand naturligvis konsekvent. Fra Tillidsteoriernes Side vil ogsaa Forholdet i Almindelighed faktisk stille sig saaledes, at et Tilsagn ikke er bindende, naar der ved Afgivelsen overhovedet

---

3) Se f. Eks. D. i H. R. T. 1893. 546 (U. f. R. 1894. 9) og U. f. R. 1903. 659 (ovfr. S. 10 og 17).

4) Hdbg. § 17 ved Note 13, Goos II S. 327, Evaldsen S. 49—50. Motiver til Svensk Forslag (ndfr. S. 47) S. 41.

5) Som Retsafgørelser for *reservatio mentalis* kunde dog maaske nævnes D. i U. f. R. 1882. 949 og 1895. 776 (ovfr. S. 13 og 14—15.)

6) Hdbg. § 17 ved Note 12, Goos II S. 327, Evaldsen S. 47—48.

7) Hagerup S. 54, Gjelsvik S. 20, jfr. S. 90 (det af G. S. 20 nævnte familieretlige Eksempel beviser i hvert Fald ikke noget for formueretlige Tilsagns Vedkommende).

manglede Retshandelsvilje, idet der da ofte vil mangle god Tro hos Tilsagnsmodtageren, eller navnlig idet den ndfr. under II (S. 47) nævnte Begrænsning for Beskyttelsen af Tilsagnsmodtagerens gode Tro her hyppigt vil slaa ind. Men den i § 3 givne Udvikling oplyser, at Retshandelsvilje hos Tilsagnsgiveren i og for sig ikke kan opstilles som Betingelse for Tilsagnets forbindende Kraft, og i denne Retning gaar ogsaa dansk Retspraksis[8]). Hvad der kunde anføres for at opstille denne Betingelse, maatte vel være det af Stang anførte, at det Krav paa Forsigtighed, der maa stilles i Retslivet, ikke kan stilles til den, der ikke selv ved, at hans Handling ligger indenfor retslige Enemærker[9]). Men ligesom denne Betragtning dog ikke just fører til Fordringen om Retshandelsvilje, er den heller ikke i sig holdbar. Fordringen om kvalificeret Forsigtighed bør ogsaa stilles til den, der ikke ser men burde se, at hans Handling „ligger indenfor retslige Enemærker“, og erkendes først dette, er man ganske inde under det ovenfor S. 33 ff. anførte. Paastanden om Retshandelsvilje som Betingelse for Tilsagnets bindende Kraft er kun en Levning af det romanistiske Viljesdogme, som maa falde med dette; Korrektivet mod de urigtige Resultater, som der sigtes paa ved denne Paastand, maa søges i den ndfr. under II (S. 47) angivne Retssætning.

Hvad dansk Retslitteratur angaar, udtale forskellige Forfattere før Ørsted sig fra den romerske Viljesteoris Standpunkt[10]). Ørsted derimod slutter sig til den her opstillede Retssætning, at Viljesmangel regelmæssigt ikke kan komme i Betragtning overfor Tilsagnsmodtagerens gode Tro[11]). Han følges i saa Hen-

---

8) D. i H. R. T. 1858. 654 (ovfr. S. 8), I. U. 1863. 47 (ovfr. S. 11), U. f. R. 1885. 540 (ovfr. S. 13) og maaske H. R. T. 1902. 376 (U. f. R. 1902 B. 272) (ovfr. S. 10).

9) Stang S. 18—19.

10) Hdbg. § 17 Note 6.

11) Se navnlig N. j. A. XXIII S. 130—132, Haandbog V. S. 102—103, J. T. XIV. 2. S. 245—250 og Oversigten hos Øllgaard: Anders Sandøe Ørsteds Betydning II. S. 257—259. Vel kan der nu og da hos Ørsted — som ogsaa hos nyere Tiders Forfattere, der staa paa en Tillidsteoris Standpunkt — hvor der ikke tænkes just paa det foreliggende Spørgsmaal, paavises Udtalelser, som have brugt Viljesteoriens traditionelle, tilvante Vendinger, se f. Eks. Formularbogen S. 36 (6te Udg. S. 18), hvor

seende i Almindelighed af Forfatterne ned til vor Tid [12]). Senere Forfattere, som anerkende Retssætningen, ere Matzen [13]), Torp [14]), Evaldsen [15]), C. Thomsen [16]) samt vistnok Bentzon [17]). N. Lassen [18]) og Munch-Petersen [19]) hælde i det hele til Sætningen, men tage dog Forbehold, som muligvis gaa videre end de „Undtagelser“ fra den almindelige Regel, der nedenfor opstilles. Udtalelser i dansk Retslitteratur mod den Sætning, at Viljesmangelen i Almindelighed er uden Betydning overfor Tilsagnsmodtagerens gode Tro, ere mig ikke bekendte.

Blandt norske Forfattere fra senere Tid forholder Aubert [20]) sig tvivlende, medens G. W. Gram [21]) og Fr. Stang [22]) slutte sig til Sætningen. Imod den stille sig Hagerup [23]), Gjelsvik [24]) og Platou [25]) der dog, om de end dogmatisk stille sig paa en Viljesteoris Standpunkt, alle vedkende sig væsentlige Modifikationer af Viljestheorien i dens romerretlige Skikkelse. Norsk Retspraksis synes efter de derom givne Oversigter [26]) i Almindelighed at slutte sig til Sætningen, men dog ikke saa konsekvent som den danske. Opfattelsen Mand og Mand imellem synes i Norge, saa vidt jeg har kunnet opspore, at være den samme som den danske. Viljesteoriens

---

der forøvrigt netop henvises til de ovennævnte klare Udtalelser i Haandbogen, og Eunomia IV S. 9, jfr. Platou S. 71—72. At der ved Udtalelser som sidstnævnte slet ikke sigtes paa det foreliggende Spørgsmaal, kan f. Eks. ses af Ørsteds Note i A. f. R. V. S. 201.

12) Hdbg. § 17 Note 6.

13) Matzen Den danske Tingsret, 2den Udg. S. 191.

14) Torp Hovedpunkter af Formuerettens almindelige Del, 2den Udg. S. 43—44.

15) Evaldsen S. 47—52.

16) T. f. R. XIII. S. 273 Noten.

17) Bentzon S. 98, 119, U. f. R. 1893 S. 111; om den „dogmatiske“ Divergens mellem B. og mig se senere i § 6.

18) U. f. R. 1893 S. 270. Om denne Forfs. Udtalelse „som Dommer forbeholder jeg mig i enhver Henseende frie Hænder“, se ndfr. S. 55.

19) Munch-Petersen Den Borgerlige Ret, 2den Udg. S. 182.

20) Aubert Obligationsrettens almindelige Del S. 104.

21) Nordisk Retsencyklopædi II. Den nordiske Obligationsrets almindelige Del S. 30.

22) Stang § 14, Forelæsninger S. 280—282.

23) Hagerup S. 50—55.

24) Gjelsvik navnlig S. 79, 80 ff., 122—123.

25) Platou S. 87—90.

26) Stang S. 5—8, Forelæsning S. 280—281. T. f. R. XIV. S. 210—211.

Tankegang findes vistnok kun hos Jurister. Herom skal jeg dog selvfølgelig ikke udtale mig med nogen Sikkerhed.

I Sverige synes den almindelige Opfattelse med samme Styrke som i Danmark at slutte sig til Sætningen, at Viljesmangel bør være uden Betydning overfor Tilsagnsmodtagerens gode Tro. Dette udtales af Schrevelius[27]) og Nordling[28]), medens Winroth[29]) udtaler sig med noget Forbehold. Tilslutningen til Sætningen fremgaar navnlig af Forarbejderne til Förslag till Lag om Köp och Byte (1895). Nya Lagberedningen har her, efter at det i Forslagets § 13 er bestemt, at Tilsagnsgiveren i Almindelighed ikke hæfter for Forvanskninger af Tilsagnet under dets Befordring, i § 14 udtalt „I andra fall än hvarom i 13 § stadgas, skall anbud eller svar, som kommit at innehålla annat än åsyftadt var, ändock gälla, då den, som anbudet eller svaret mottog, var i god tro". Bestemmelsen motiveres ved: „Med en motsatt regel skulle samfärdselns trygghet i väsentlig mån äfventyras, eftersom ingen vid mottagandet af ett anbud eller ett svar kunde vara viss, att ej anbudet eller svaret komme att på grund af verklig eller föregifven villfarelse ryggas". Under Forslagets Granskning i Högsta Domstolen sluttede 4 af de 5 Delegerede sig til den ovenanførte § 14. — For finsk Rets Vedkommende forsvarer Serlachius Viljesteorien paa sædvanlig romanistisk Vis.[30])

Den her omtalte Sætning, at Viljesmangel regelmæssigt ikke kommer i Betragtning overfor Tilsagnsmodtagerens gode Tro, er utvivlsomt Udtryk for en Tillidsteori; den er endda Udtryk for en udpræget Form af Tillidsteorierne i deres Modsætning til Viljesteorierne, jfr. ndfr. S. 65 ff. Det kan herefter fastslaas, at skandinavisk Retsanskuelse i Almindelighed, i Modsætning til Romerretten og de fleste paa dens Grundlag opbyggede Retsforfatninger, vedkender sig en Tillidsteori.

II. Hvad der kun ifølge Omstændigheder, der i Erklæringens Øjeblik vare ukendelige for Erklæringens

---

[27]) Schrevelius Lärobok i Civil-Rätt, 3die Opl. I. S. 153.

[28]) Nordling S. 224, 183. Til Nordling slutter sig vistnok Reuterskjöld Om Aftal S. 10.

[29]) Winroth Strödda Uppsatser I. S. 12—15.

[30]) Serlachius Till läran om rättsärendet S. 13—16.

Afgiver som fornuftig og kyndig Mand, af dens Modtager kan indlægges i Erklæringen som villet af Afgiveren, er ikke bindende for denne[31]).

Om denne Retssætning, der er søgt begrundet ovenfor, navnlig S. 38, jfr. 35, bør opstilles som en Undtagelse fra Retssætningen I eller som en jævnsides med denne løbende Regel, der nærmere bestemmer Tilsagnets Begreb, er et Spørgsmaal, som vel kun har terminologisk Interesse. Besvarelsen afhænger af, om man ved et Tilsagn fra A. til B. om Ydelsen X vil forstaa: a) en Erklæring fra A., som under de givne Forhold er eller bliver egnet til at vække Forestillingen hos B. om en Disposition fra A.'s Side over Ydelsen X. til Fordel for B., selv om dette var ukendeligt og uberegneligt for A. som fornuftig Mand, eller b) en Erklæring fra A., som under de givne Forhold, uden at det skyldes saadanne ukendelige eller uberegnelige Omstændigheder, er egnet til at fremkalde den nævnte Forestilling hos B. I min Haandbog har jeg fulgt den sidstnævnte Forstaaelse. Og i Overensstemmelse hermed har jeg opstillet det som nødvendigt for Tilsagnets Begreb, at Erklæringsafgiveren objektivt er Aarsag til Erklæringsmodtagerens gode Tro ɔ: at Erklæringen uden Tilstød af noget uberegneligt har fremkaldt den paagældende gode Tro hos Modparten[32]).

Sætningens praktiske Betydning træder navnlig frem, naar Retshandel afsluttes mellem Fraværende. Det følger da allerede af denne Sætning, hvad der ogsaa staar fast i dansk Retspraksis, at Forvanskningen af et Tilsagn efter dets Afgivelse, f. Eks. derved at Budet overskrider sin Ordre, i Almindelighed ikke gaar ud over Afgiveren, selv om Modtageren er i en nok saa begrundet god Tro[33]). Men navnlig skal her Sætningens

---

[31]) Hdbg. § 17 ved Note 11, § 25 ved Note 14 a, § 39 ved Note 5.

[32]) Hdbg. § 17 omkring Note 9, jfr. § 28 ved Note 4, Goos I S. 331—332.

[33]) Hdbg. § 23. III. 1. Dette Spørgsmaal, hvorvidt man bindes ved sit Bud eller sin Fuldmægtigs Overskridelse af den givne Ordre, naar man ikke har givet sin Bemyndigelse særlig Tilværelse overfor Medkontrahenten, kan ikke optages til Drøftelse her. Der kommer her særlige Hensyn frem, dels saadanne, som yderligere tale for, at man ikke bindes ved Overskridelsen, se Udviklingerne paa det anførte Sted i Hdbg. og herimod Hagerup S. 46—47, jfr. herom ndfr. S. 64—65, dels Hensyn, som veje

Betydning fremhæves for det Tilfælde, at der paa et under Befordringen forvansket Tilbud afgives Akcept alene med en bekræftende Erklæring („ja" — „akcepteret") uden Gentagelse af Tilbudets Indhold, som det forelaa for Akceptanten. Afsenderen af Tilbudet vil her have al Grund til at opfatte Svaret som en Akcept af det af ham afsendte Tilbud. Men det er paa den anden Side uberegneligt for Akceptanten, der er ubekendt med Forvanskningen, at det vil blive opfattet, som det med Føje opfattes af Tilbyderen, og dennes gode Tro kan derfor ikke beskyttes. I denne Anvendelse er Sætningen bleven anerkendt af dansk Retspraksis[34]) og af Grosserer-Societetet[35]). Ogsaa det ovenfor S. 47 omtalte svenske Lovforslag er bygget paa Sætningen i denne Anvendelse, se Forslagets Motiver S. 42. I anden Anvendelse er Sætningen maaske forudsat eller anerkendt af et Par danske Domme[36]).

III. For saa vidt Viljesmangel hos Tilsagnsgiveren var kendt af Tilsagnsmodtageren eller kendelig for ham som fornuftig og kyndig Mand, saa at han i alt Fald burde være i Tvivl, kan han ikke støtte Ret paa Tilsagnet[37]). Denne Retssætning, hvorved dog bl. a. Reglerne om *naturalia negotii* naturligvis underforstaas, er i sine Hovedtræk almindelig erkendt, og den staar fast i dansk Retspraksis, se Dommene i § 2 Gruppen C. At Retsanvendelsen ordentligvis ikke vil lade sig nøje med, at der ikke er konkret Uagtsomhed

---

i modsat Retning, se Stang S. 129—133, hvis Opfattelse dog findes noget ændret i Forel. S. 173—174 og 204—205. Jeg mener i det hele at maatte fastholde mit i Teksten gengivne Standpunkt til dette Spørgsmaal, dog at Undtagelser i den af Stang forsvarede Retning muligvis maa anerkendes, f. Eks. efter Omstændighederne med Hensyn til Forvanskninger ved Befordringen af et Telegram. Herom kan jeg dog ikke nærmere udtale mig paa dette Sted.

34) H. R. T. 1894. 555 (U. f. R. 1895. 26, ovfr. S. 24).

35) Reponsum af 16de Nobr. 1900 (U. f. R. 1901. 338).

36) Nemlig H. R. T. 1864. 662 (ovfr. S. 24) og U. f. R. 1900. 173 (ovfr. S. 25), der i § 2 ere nævnte sammen med den ovfr. i Note 34 anførte Højesteretsdom under Gruppen D. som de eneste danske Retsafgørelser, der muligvis tillægge Viljesmangel hos Tilsagnsgiveren Betydning overfor Modtagerens gode Tro.

37) Hdbg. § 17. II, § 39 Note 6, Stang § 11.

i Tilsagnsmodtagerens Opfattelse, men vil lægge ovennævnte objektive Maalestok til Grund, se ovfr. S. 39—40, synes at fremgaa af Motiveringen i enkelte Retsafgørelser[38]). Om Afvigelser fra denne almindelige Maalestok, naar Tilsagnsmodtagerens særlige Forhold vare kendelige for Tilsagnsgiveren, jfr. ovfr. S. 40, ses Retsanvendelsen ikke at have udtalt sig.

Den særlige Anvendelse af ovennævnte Retssætning, at Modtageren af et uklart eller tvetydigt Tilsagn, der maa vække Tvivl, i Almindelighed ikke er beføjet til at fastholde en bestemt af de mulige Forstaaelser,[39]) er anerkendt i dansk Retsanvendelse, se Dommene i § 2, Gruppe C. 2, dog med Tilbøjelighed til undertiden at give Tilsagnsmodtageren Medhold, naar Uklarheden i en skriftlig Kontrakt skyldes Modparten[40]).

Den heromhandlede Sætning er Udtryk for en Svingning bort fra de gamle Retsforfatningers Standpunkt, at Vægten alene lægges paa Erklæringen uden Hensyn til Mangel af god Tro hos Erklæringsmodtageren, det Standpunkt, som Bestemmelserne i D. L. (N. L.) 5—1—1 til 5 nærmest gøre Indtryk af, se ovfr. S. 27. Levninger af denne Fortidens Opfattelse findes vistnok endnu hist og her Mand og Mand imellem med Hensyn til Kontraktsarter, der, som f. Eks. Væddemaal, forekomme saa sjældent, at den gamle Tids Retsopfattelse ikke har fundet sit Korrektiv i Nutidens gennem Retsafgørelser fastslaaede Opfattelse. Men Retsanvendelsen kan sikkert antages ikke at ville bøje sig for saadanne Levninger af Fortidsopfattelsen[41]).

IV. Spørgsmaalet bliver nu, om der for dansk Rets Vedkommende maa anerkendes andre Undtagelser end den ovenfor under II opførte — hvis man vil kalde den en Undtagelse — fra den ovenfor under I angivne Hovedregel, at Viljesmangel hos Tilsagnsgiveren ikke kommer i Betragtning overfor

---

38) H. R. T. 1903. 505 (U. f. R. 1904 B. 84, ovfr. S. 20), 1885. 402 (U. f. R. 1886. 59, ovfr. S. 20).

39) Hdbg. § 17 ved Note 10, Stang S. 34—36, 116.

40) D. i U. f. R. 1900. 729 (ovfr. S. 16), jfr. I. U. 1853. 229 (ovfr. S. 22).

41) Jfr. herved de i Hdbg. § 128 Note 55 nævnte Retsafgørelser, navnlig D. i H. R. T. 1879. 327 (U. f. R. 1880. 18), og i øvrigt om Væddemaal ndfr. S. 52.

Tilsagnsmodtagerens gode Tro. Der ses i saa Henseende undertiden opstillet den Paastand, at Anerkendelse af Undtagelser fra Regelen om Viljesmangelens Irrelevans overfor god Tro er en Inkonsekvens eller logisk Modsigelse fra Tillidsteoriernes Side [42]). Denne Paastand hviler paa en grov Misforstaaelse. Dersom der forekommer Situationer, i hvilke de reale Grunde, hvorpaa den paagældende Form af Tillidsteorierne er opbygget, ikke medføre den almindelige Løsning af Konflikten, kan der umuligt paastaas at være nogen Inkonsekvens i, at denne Løsning ikke følges i disse Situationer. Den gennem de under I—III opførte Retssætninger udtrykte Tillidsteori hviler paa den Betragtning, at Samhandelens Sikkerhed kræver, at Viljesmomenter hos Tilsagnsgiveren blive uden Betydning overfor Tilsagnsmodtagerens gode Tro. Hvor denne Betragtning ikke passer, bliver det ikke inkonsekvent — men kan muligvis endog kræves som Konsekvens — at der indtræder en anden Løsning end den ved Hovedregelen under I. angivne.

1. Hvad Gaver angaar, vejer Hensynet til Samhandelens Sikkerhed ikke stærkt. Den Usikkerhedsfølelse, som vil fremkomme ved at tillægge indre Viljesmomenter hos Tilsagnsgiveren Betydning, vil ikke være af nogen skadelig Indflydelse paa Samhandelen i Almindelighed, naar den kun refererer sig til Gaveretshandler. Heller ikke Hensynet til den konkrete Gavetager vejer saa stærkt, som Hensynet til den konkrete Modpart vejer, naar der er Tale om Retshandler, som ere Erhvervsvirksomhedens naturlige Udslag. Retsfølelsen er altsaa maaske ikke paa Vildspor, naar den ved Gaver finder Tillidsteoriens Resultater særligt ubillige [43]). Ifølge saadanne Betragtninger har jeg tidligere udtalt, at der kan anføres gode Grunde for ved Gaver at følge en Viljesteori, men jeg har antaget, at dette Standpunkt næppe lader sig fastholde overfor positiv dansk Ret, der iøvrigt i vidt Omfang ligestiller Gaver med andre Retshandeler [44]). I dansk

[42]) Platou S. 83.
[43]) Hagerup S. 49—50, jfr. ovfr. S. 31, N. Lassen i U. f. R. 1898. S. 269, Munch-Petersen Den borgerlige Ret S. 182. Jfr. herved ogsaa D. Entw. Mot. I S. 201.
[44]) Hdbg. § 77 ved og med Note 50. Saaledes ogsaa for norsk Ret Stang S. 134, jfr. 124. Den mod mig rettede Kritik har i Almindelighed ikke

Retsanvendelse spores der ingen Tilbøjelighed til at stille Gaver paa særegen Maade. Flere Retsafgørelser anerkende og forudsætte, at Tilsagnsmodtagerens gode Tro beskyttes trods Viljesmangel, ogsaa naar den gaar ud paa, at der hos Tilsagnsgiveren foreligger Givervilje eller Vilje til anden vederlagsfri Ydelse [45]). Og der foreligger ingen Retsafgørelse i modsat Retning.

De ovenstaaende Bemærkninger passe for øvrigt ikke blot paa Gaver men ogsaa paa andre Tilsagn, der ikke interessere Samhandelen, saa at Utryghedsfølelse indenfor deres Kreds ikke virker skadeligt paa dennes Sikkerhed, f. Eks. Væddemaal [46]), o. desl., maaske ogsaa Køb for urimelig lav Pris. Indenfor en saadan Ramme kan meget tale for Anerkendelsen af en Viljesteori, dog saaledes at der tillægges den godtroende Tilsagnsmodtager Krav paa negativ Kontraktsinteresse. Finder man ikke i det ovenanførte om danske Lovgivningsgrundsætninger og dansk Retspraksis nogen Hindring for frit at følge de Regler, der bedst stemme med Forholdenes Natur, maa man vel opstille omtrent samme Undtagelse fra Hovedregelen, som opstilles i Udkastet til en almindelig borgerlig Lovbog for Ungarn (1901). I dette Udkast, der i øvrigt fastholder, at Viljesmangel ikke kommer i Betragtning overfor Tilsagnsmodtagerens gode Tro, udtales det i § 987, at Tilsagnsgiveren dog kan anfægte sin Erklæring paa Grund af væsentlig Vildfarelse, naar der af Erklæringen vilde følge vederlagsfri Fordel eller uforholdsmæssig Vinding for Modparten. Hertil burde dog vel ogsaa føjes Tilsagn, der gaa ud paa Overdragelse af Lotterisedler [47]), Væddemaal o. desl. Ved Anerkendelsen af saadanne Undtagelser fra den

---

kunnet tage Hensyn til disse mine Udtalelser, der først er fremkomne i min Haandbogs specielle Del (1897).

[45]) Schl. H. R. D. II. 109 (ovfr. S. 8), J. U. 1864. 942 (ovfr. S. 11) og U. f. R. 1887. 329 ovfr. S. 13—14 (her forelaa Spørgsmaalet dog ikke rent) samt Forudsætninger i H. R. T. 1857. 675 (ovfr. S. 20) og maaske i H. R. T. 1901. 240 (U. f. R. 1901. 612, ovfr. S. 18), jfr. ogsaa H. R. T. 1881. 25 (U. f. R. 1881. 604 (ovfr. S. 9). I denne Forbindelse kan ogsaa nævnes, at Overretsdom i A. f. R. V. 197 (ovfr. S. 19) tilsidesætter Hensynet til Viljesmangel i et Tilfælde, hvor en Genstand paastodes at være købt for en Pris, som var urimelig lav (*læsio enormis*), og at denne Doms Forandring i Højesteret skyldtes den Omstændighed, at det paaberaabte Dokument ikke kunde begrunde den af Køberen paaberaabte Forstaaelse.

[46]) Hdbg. § 128. III. 1. Jfr. forøvrigt om disse ovfr. S. 50.

[47]) Munch-Petersen i T. f. R. XI S. 24, jfr. ndfr. Note 52.

almindelige Regel bør det dog nøje paases, at man klart holder sig paa den sikre Side, saa at den af en Viljesteoris Anerkendelse følgende Utryghedsfølelse ikke kan brede sig ud til Tilfælde, hvor Tilsagnet, som det maa stille sig for Tilsagnsmodtagerens Opfattelse, gaar ud paa en Retshandel, der hører til dem, som ere Erhvervsvirksomhedens naturlige Udslag [48]).

2. Det ses jævnligt paastaaet, at det vilde være ubilligt at nægte Tilsagnsgiveren Beføjelse til at rette sin Erklæring overfor Tilsagnsmodtageren med Virkning for denne, naar Rettelsen finder Sted, forinden Tilsagnsmodtageren har truffet nogen Foranstaltning i Tillid til Tilsagnet, eller den sker inden rimelig Tid o. desl.[49]). I min Haandbog har jeg i saa Henseende udtalt som givet, at Adgang til Tilbagetagelse af et Tilsagn maa staa Tilsagnsgiveren aaben, forudsat at den naar frem til Erklæringsmodtageren i umiddelbar Sammenhæng med Tilsagnet [50]). Jeg har derhos udtalt, at det kunde synes at stemme med Billighed, at Tilsagnet kan tilbagetages, saa længe det er givet, at Tilsagnsmodtageren endnu ikke kan have truffet Foranstaltninger i Henhold til Løftet, og at det i saa Henseende maatte være ligegyldigt, om Tilsagnet var akcepteret af Modparten. Hertil har jeg føjet den Bemærkning, at en saadan Regel dog maaske vilde skade Retssikkerheden og ikke noget Sted ses at være anerkendt [51]). At disse mine Bemærkninger om Adgang til at tilbagekalde Tilsagn, hvis Indhold stemmede med Tilsagnsgiverens Vilje, saa meget mere maatte omfatte Adgang til at rette Tilsagn, afgivne under Vildfarelse, ansaa jeg for selvfølgeligt, og jeg har derfor ikke gentaget dem i min Fremstilling i Haandbogen af Viljesmangels Betydning. Heraf maa det vel forklares, at disse Bemærkninger

---

48) Jfr. D. Entw. Mot. I S. 201.

49) N. Lassen i U. f. R. 1 893 S. 269, Munch-Petersen Den borgerlige Ret S. 182, Hagerup S. 54 og et Eksempel S. 49 (jfr. ovfr. S. 30—31), Gjelsvik S. 86, 75, Stang S. 124—125. I denne Forbindelse skal det bemærkes, at Hagerup ved sine Bemærkninger S. 52 om, at der, for at et Løfte efter engelsk Ret skal være forpligtende, maa „fra den anden Side være givet et Vederlag“ har overset, at Vederlagsløftet i en gensidig Kontrakt er tilstrækkelig *consideration*, uden at noget behøver at være erlagt, se Pollock Principles of Contract 4th ed. S. 175, 7th ed. S. 182, Munch-Petersen Løftet og dets Causa S. 260.

50) Hdbg. § 10 Note 5.

51) Hdbg. § 10 Note 6.

ere undgaaede mine Kritikeres Opmærksomhed. Spørges der nu, hvilken Opfattelse min Begrundelse af Tillidsteorien i Hensynet til Samhandelens Sikkerhed maa føre til, bliver det netop den ovenfor nævnte, at Adgang til Rettelse maa staa Tilsagnsgiveren aaben, saa længe det er givet, at Tilsagnsmodtageren endnu ikke kan have truffet Foranstaltninger i Henhold til Tilsagnet. Min tidligere Tvivl paa dette Punkt kan jeg ikke længere fastholde. Grunden til Beskyttelsen for Tilsagnsmodtagerens gode Tro er den, se navnlig ovfr. S. 31—32, at han ellers vilde være udsat for Tab, idet han muligvis har truffet eller har undladt at træffe en eller anden Foranstaltning i Tillid til Løftet. Nu er vel Forholdet det, at Tilsagnsmodtageren i saa Henseende maa være fritagen for enhver Bevisbyrde og endvidere for at skulle fremkomme med nogen som helst Redegørelse for eller blot Paastand om at have truffet eller undladt at træffe Foranstaltninger i Tillid til Tilsagnet, se ovfr. S. 32—33. Men for det Tilfælde, at det af selve den objektive Situation fremgaar, at Muligheden for sligt er udelukket, kan det af mig for min Teori paaberaabte Hensyn til Tilsagnsmodtageren og Samhandelens Sikkerhed ikke udelukke Adgang for Tilsagnsgiveren til Rettelse af Tilsagnet. I Begrundelsen ligger, at det maa kræves, at Rettelseserklæringen naar frem til Tilsagnsmodtageren, medens den ovennævnte Situation endnu foreligger. Dansk Retsanvendelse har ikke taget Standpunkt til dette Spørgsmaal gennem direkte Retsafgørelser. Flere Domme berøre vel til Æmnet men indeholde kun usikre Forudsætninger[52]).

3. D. L. og N L. 5—1—7 indeholder en Undtagelse af den ovfr. under I opførte Hovedregel for Uskriftkyndiges Vedkommende[53]). Idet Regelen forudsætter, at Uskriftkyndigheden er kendelig for

[52]) D. i U. f. R. 1900. 760 (ovfr. S. 22) angaar Rettelse af et uklart Tilsagn, jfr. ovfr. S. 50. Se endvidere D. i U. f. R. 1899. 737 (ovfr. S. 15—16), S. og H. R. T. 1868. 137 (ovfr. S. 11—12). I det af D. i U. f. R. 1882. 432 (ovfr. S. 13) paadømte Tilfælde angaaende en ifølge Vildfarelse udleveret Lotteriseddel synes der forudsat Adgang til Rettelse, saalænge Gevinst ikke er falden paa Seddelen, hvilket formentlig ogsaa vilde være rigtigt ifølge det ovfr. S. 52 bemærkede.

[53]) Hdbg. § 17 I i Slutn.

Medkontrahenten[54]), kommer denne Undtagelse ikke i Strid med det Sikkerhedshensyn, hvorpaa den her forsvarede Tillidsteori hviler[55]).

4. Spørges der saa videre, om der kan anerkendes andre Undtagelser[56]) fra den under I opførte Hovedregel end de her under 1—3 nævnte, maa Svaret under Lovgivningens Tavshed afhænge af, om den i det foregaaende givne nærmere Begrundelse af Hovedregelen fører til eller dog tillader flere Undtagelser end disse. I dansk Retsanvendelse ses ikke andre Undtagelser anerkendte. Navnlig ses der ingen Tilbøjelighed i Praksis til at fingere Mangel af god Tro hos Tilsagnsmodtageren for at naa til visse Undtagelser[57]). Jeg bøjer mig paa Forhaand for enhver Undtagelse, der maatte erkendes at stemme med mine Afvejelser i det foregaaende af de i saa Henseende relevante Hensyn. Og jeg er villig til Forhandling om enhver Undtagelse, der er forenelig med det Krav paa Retssikkerhed for Samhandelen, som jeg har ment at maatte stille. Men jeg tror ikke, at der kan forekomme Situationer, som kræve andre Undtagelser end de nævnte. Det Stof, der er tilvejebragt under den Kritik af Tillidsteorier, som er fremkommet baade i de nordiske Lande og andetsteds[58]), synes mig ikke at have fremdraget nogen anden Undtagelse, der kan antages. I hvert Fald tør det efter Fortidens Erfaring sikkert forventes, at dansk Retspraksis ikke under Betragtningen af det konkrete foreliggende Retstilfælde vil glemme, at man her befinder sig paa et Omraade, hvor Afgørelsens Betydning rækker stærkt og vidt ud over den enkelte Sag. Blot en enkelt Afgørelse til den urette Side under Paavirkning af „Billighedshensyn“ til Tilsagnsgiveren vil nu til Dags blive bemærket og i vide Kredse vække Spørgsmaalet: Hvem kan nu føle sig sikker i en Handel? Det vilde være „en stor Consequence, om saadanne Baginstantzer skulde ansees“[59]).

---

54) Hdbg. § 12 ved Note 17.
55) Jfr. dog Hagerup S. 45.
56) Der tænkes her ikke paa det Tilfælde, at Modparten har fremkaldt den paagældende Vildfarelse hos Tilsagnsgiveren, jfr. Hdbg. § 19.
57) Jfr. Bentzon S. 122.
58) Se f. Eks. Oversigten hos Windscheid, 8de Aufl. v. Kipp § 75 Note 1 a.
59) Ovfr. S. 7.

Kun et skal endnu tilføjes. Jeg antager, at man, naar Byrderne for en Skyldner ved egentlig Opfyldelse af hans Tilsagn (i Modsætning til Erstatning for Ikke-Opfyldelse) ville være aldeles uforholdsmæssige i Sammenligning med Fordringshaverens Interesse i denne, maa begrænse Fordringshaverens Ret til et Pengekrav paa Opfyldelsesinteressen[60]). Dersom man ikke mener dette i Almindelighed, forekommer det mig, at man dog i alt Fald bør fastholde denne Sætning for det Tilfælde, at Tilsagnet ikke stemmer med Tilsagnsgiverens Vilje.

§ 5.

Konsekvenskritik.

I. Som allerede ovfr. S. 30 omtalt, er der blevet indvendt mod min Teori, at den er inkonsekvent. Navnlig har Hagerup i vidt Omfang gjort gældende, at min Lære maa føre til Konsekvenser af saadan Beskaffenhed, at de oplyse dens Uholdbarhed. Overfor den i denne Retning gaaende Kritik befinder jeg mig paa en vis Maade i nogen Forlegenhed, idet dens Adresse ikke altid er mig klar. Jeg er paa flere Punkter i nogen Uvished om, hvorvidt Kritikken vender sig imod mine i Haandbogen givne og i foregaaende Paragraf gengivne Retssætninger, eller om den retter sig imod den Iklædning, jeg har givet disse ved at karakterisere dem som en Tillidsteori, og mod min Udtalelse, at den danske Rets Princip for Tilsagns forpligtende Kraft er ikke Viljesdogmet, men Princippet om Tro og Loves Ubrødelighed, se ovfr. S. 3. Under denne min Uvished, om Kritikken er ment som real i snævrere Forstand, eller om den blot retter sig imod min Terminologi og Dogmatik, ved jeg ingen anden Udvej end at betragte den fra begge disse Sider. I denne Paragraf tages Kritikken som real, i den følgende Paragraf skal den betragtes som terminologisk og dogmatisk.

II. Først vender jeg mig da imod den Kritik af min Teori, der støtter sig til Reglerne om kompulsiv Tvang og Umyndig-

---

[60]) Hdbg. § 73 ved Note 6.

hed, og i Forbindelse hermed maa jeg omtale de kritiske Udtalelser om min Stillling overfor Tilsagn, givne af Sindssyge.

Hvad kompulsiv Tvang angaar, da har jeg i Haandbogen sluttet mig til den Fortolkning af D. L. og N. L. 5—1—4, som gaar ud paa, at det fremtvungne Tilsagn er ugyldigt, selv om Tilsagnsmodtageren er i god Tro, f. Eks. naar T. har tvunget A. til at afgive et Tilsagn til den godtroende B.[1]) Denne Retssætning paastaas at være i Strid med Tillidsteorien eller dog en Anomali i Forhold til den og saaledes — idet Sætningen anerkendes for rigtig — at oplyse min Læres Uholdbarhed[2]). At der nu ikke i Bestemmelsen i D. L. og N. L. 5—1—4, forstaaet som ovenanført, kan findes nogensomhelst Støtte for den Paastand, at Lovbogen skulde tage Parti for en Viljesteori og imod en Tillidsteori, er allerede oplyst ovfr. S. 26—27. Her bliver at undersøge, om mine Kritikere have Ret i den Paastand, at min Lære konsekvent maa medføre, at det fremtvungne Tilsagn har Gyldighed, naar Tilsagnsmodtageren er i god Tro. Allerede den Omstændighed, at Fortidslovgivninger, der erklære Tilsagnet forbindende uanset Viljesmangel, selv om Tilsagnsmodtageren ikke er i god Tro, dog erkende Tvang som Ugyldighedsgrund, se ovfr. S. 2, burde nu vistnok have advaret mod Fremsættelsen af denne Paastand. I hvert Fald ligger dens Uholdbarhed lige for Dagen. Min Teori hviler paa den Betragtning, at Viljesmangel hos Tilsagnsgiveren maa sættes ud af Betragtning i Konflikten med Tilsagnsmodtagerens gode Tro, fordi Viljesmangelens Egenskab som indre sjælelig Kendsgerning hos Tilsagnsgiveren gør det for farligt for Samhandelens Sikkerhed at anerkende den som Ugyldighedsgrund. Tvangen er ikke en saadan indre Kendsgerning men en haandgribelig ydre Begivenhed. Følgelig kan der ikke med nogen Grund paastaas at være nogen Inkonsekvens deri, at Tvang men ikke Viljesmangel anerkendes som Ugyldighedsgrund. Om der bør tillægges Tilsagnsmodtagerens gode Tro Beskyttelse, naar Tilsagnet oplyses at være fremtvunget, er et Spørgsmaal, hvis

---

[1]) Hdbg. § 15 ved Note 3.
[2]) Hagerup S. 45, Gjelsvik S. 77, Platou S. 82.

Besvarelse afhænger af andre Overvejelser end dem, der blive afgørende for det tilsvarende Spørgsmaal om Viljesmangel. De Hensyn, som komme frem ved Afvejelsen af Tvang *contra* god Tro, har jeg anset det unfornødent at drøfte, fordi jeg mener, at Spørgsmaalet er løst af dansk Lovgivning i D. 5—1—4. Jeg mener for øvrigt ogsaa, at Løsningen bør være den, at det fremtvungne Tilsagn er ugyldigt uanset Tilsagnsmodtagerens gode Tro[3]. Men naar Platou mener, at dette Resultat er selvsagt ifølge Viljesteorien[4], aabenbarer han herved netop en af Viljesteoriens Svagheder, Deduktion fra Viljesdogmet uden Overvejelse af de for og imod talende reale Hensyn. At Resultatet ikke er selvsagt, viser sig praktisk deri, at adskillige Retsforfatninger tillægge Erklæringsmodtagerens gode Tro Sejren i Konflikten[5]. Og ikke en Gang logisk er Deduktionen fra Viljesdogmet strængt taget rigtig; den Tvungnes Tilsagn stemmede netop med hans Vilje i Tilsagnets Øjeblik: *coactus tamen voluit.*

Paa lignende Maade som med Hensyn til Reglerne om Tvang paastaas det endvidere, at Umyndighedsreglerne oplyse Uholdbarheden af min Lære, der formenes at maatte føre til den mod Lovgivningen stridende Konsekvens, at den Umyndige skulde være bunden ved sit Tilsagn, naar Tilsagnsmodtageren var i god Tro[6]. Herimod kunde jeg, for saa vidt der er Tale om saadan Umyndighed, som er knyttet til ydre faste Kriterier, navnlig Umyndighed paa Grund af ung Alder, nøjes med en Henvisning til, hvad jeg har bemærket om Tvang. Min Lære, der er bygget paa Overvejelsen af, hvor farligt det er for Samhandelens Sikkerhed, at der tages Hensyn til en saadan indre sjælelig Kendsgerning som Tilsagnsgiverens konkrete Vilje, kan ikke føre til den Konsekvens, at ogsaa ydre Kendsgerninger maa være

---

[3]) Jfr. bl. a. Bemærkninger i D. Entw. Mot. I. S. 206. Ogsaa den Omstændighed, at Tvang faktisk sjældent forekommer, maa indgaa i Overvejelserne.
[4]) Platou S. 82.
[5]) Saaledes Østerrigsk Lovbog § 875 og vistnok engelsk-amerikansk Ret; der gives ogsaa danske Forfattere, som fortolke D. L. 5—1—4 i denne Retning, se saaledes Evaldsen S. 65 og navnlig Matzen Den danske Tingsret S. 196, der endog mener, at Ingen vil tvivle om, at denne Løsning er den rette.
[6]) Hagerup S. 47, 39, Platou S. 81.

irrelevante i Konflikt med Tilsagnsmodtagerens gode Tro. For saa vidt er Sagen klar nok. Men Spørgsmaalet, der i Virkeligheden ligger dybere, kommer først frem i sin Renhed, hvor Talen er om Umyndighed, der ikke er knyttet til saadanne ydre Kendsgerninger som en vis Alders Opnaaelse. At saadan Umyndighed forekommer, antages jo af de Fleste, idet visse Arter af Sindssyge formenes at være umyndige, uden at der udfordres nogen særlig ydre Akt, som konstaterer deres Mangel paa Evne til selv at styre deres Anliggender.

Om den Sindssyge har jeg i min Haandbog antaget — i Strid med den almindelige Mening og med dansk Retspraksis — at han ikke er umyndig, ɔ: ikke savner Evnen til at forpligte sig ved Tilsagn, forinden han er bleven umyndiggjort og hans Umyndighedsdekret er blevet tinglæst, men at han forinden disse Kendsgerninger staar saaledes, at han bindes ved sit Tilsagn, dersom Modparten var i god Tro [7]). Denne Sætning har mødt adskillig Modsigelse, som er ret lærerig. Hagerup mener at kunne gaa ud fra den Sindssyges Umyndighed som en selvsagt Ting, thi „den Sindssyges Skylderklæring er ingen Handling i juridisk Forstand“ [8]). At dette kun er en romanistisk Talemaade, som intet beviser, vil man vel nok være enig om; det er kun en af de traditionelle logiske — eller formentlig logiske — Deduktioner fra Viljesdogmet. Overfor Argumentationer af denne Art maa det energisk hævdes, at Spørgsmaalet, hvorvidt den Afsindiges Tilsagn bør være gyldigt eller ugyldigt, ligesaalidt som noget andet Retsspørgsmaal kan afgøres ad anden Vej end gennem Overvejelsen af de praktiske Hensyn, som tale for og imod. I denne Henseende mener nu Gjelsvik, kort og godt, at min ovenfor gengivne Opfattelse „ingen Grund har“ [9]). Overfor denne Bemærkning skal jeg blot henvise til, at engelsk Praksis vedkender sig det af mig opstillede Resultat [10]), som ogsaa har vundet nogen Tilslutning blandt danske Forfattere [11]).

---

7) Hdbg. § 14 ved Note 7—12.
8) Hagerup S. 47.
9) Gjelsvik S. 123 Noten.
10) Pollock Principles af Contract 4th ed. S. 87—94, 418, 7th ed. (1902) S. 93.
11) Goos II S. 332, Bentzon (dog med nogen Tvivl) S. 120, Den danske Personret, 3die Udg. S. 59, jfr. ogsaa tildels Nordling S. 187 og N. Lassen (se Note 13).

Ganske uden Grund i de reale Forhold er min Opfattelse dog vel altsaa ikke; i hvert Fald mener jeg fremdeles at maatte fastholde dens Rigtighed i Henhold til det i min Haandbog anførte. Spørgsmaalet bliver saa, hvorledes denne min Opfattelse forholder sig til mine i foregaaende Paragraf udviklede Retssætninger. Herom ere mine Kritikere indbyrdes ret uenige, men et Stykke Vej synes de dog at følges ad, idet de mene, at jeg har taget min Opfattelse angaaende de Sindssyge som en Konsekvens af min Tillidsteori. Herimod maa jeg protestere. Jeg har støttet min Opfattelse paa det materielle Hensyn, Retssikkerhedens Interesse, og fundet den bestyrket ved Lovgivningstilstanden. Hertil har jeg føjet den Bemærkning, at min Opfattelse navnlig har „nogen Sandsynlighed for sig“ i en Retsforfatning, der som den danske staar paa Tillidsteoriens Standpunkt [12]). Saaledes tror jeg ikke, man plejer at udtrykke sig, naar man „drager Konsekvenser“; jeg har kun paaberaabt mig et Slags Analogi som nogenlunde rimelig, se nedenfor. Medens nu N. Lassen [13]) og Gjelsvik [14]) snarest bebrejde mig, at jeg har draget denne formentlige Konsekvens, synes paa den anden Side Hagerup at finde Konsekvensen selvfølgelig og som urigtig at oplyse om min Læres Uholdbarhed. Jeg maa for saa vidt give N. Lassen og Gjelsvik Medhold. Det vilde have været ganske uberettiget af mig at drage denne Konsekvens af min Tillidsteori. Derfra, at konkret Viljesmangel ikke kan komme i Betragtning overfor Tilsagnsmodtagerens gode Tro, kan umuligt sluttes til, at det heller ikke skulde kunne komme i Betragtning, at Tilsagnsgiveren ved Tilsagnets Afgivelse var i en saadan Tilstand, at han ikke kunde have nogen fornuftig Vilje [15]). Samfundets Interesse i, at Personer, som mangle Evnen til selv at styre deres Anliggender, ikke forpligtes ved

---

12) Hdbg. § 14 efter Note 8.

13) U. f. R. 1893 S. 272, T. f. R. X S. 434. Jeg benytter her Lejligheden til at tiltræde N. Lassens Udtalelse i U. f. R. 1893 S. 272, at den Løsning, som han er tilbøjelig til at anse for den rette, nemlig at den Afsindige bindes i visse Tilfælde, i visse Tilfælde ikke, er mulig, og tager følgelig min herimod stridende Udtalelse i Hdbg. § 14 Note 10 i Slutningen tilbage.

14) Gjelsvik S. 123 Note 1.

15) Evaldsen S. 46.

deres Tilbud, er større end Interessen i at voksne og sjælssunde Personer ikke i enkelte Tilfælde forpligtes uden at have villet det. Og selv om Sindssygdom opfattes som en indre sjælelig Kendsgerning, er den dog paa det afgørende Punkt væsentlig forskellig fra Tilsagnsgiverens konkrete Vilje, idet den lader sig konstatere ved paalidelige Kendetegn. Der kan altsaa ikke fra min Tillidsteori drages den Konsekvens, at Sindssyge forpligtes ved deres Tilsagn, naar Modparten var i god Tro. Men paa den anden Side synes det mig dog nok at kunne siges, som jeg har sagt, at Tillidsteoriens Anerkendelse giver nogen Sandsynlighed for, at min Opfattelse af de Sindssyges Stilling er den rette ɔ: er den, som burde følges af den Retsanvendelse, der til den almindelige Retsfølelses Tilfredsstillelse hidtil har fulgt en saa udpræget Tillidsteori som den af mig opstillede. Det forekommer mig, at naar Erfaringen gennem lang Aarrække har vist, at Tillidsteoriens Anerkendelse ikke volder følelige Ulemper, men vækker almindelig Tilfredshed[16]), kunde det samme med nogen Grund antages at ville blive Tilfældet med Anvendelsen af den af mig forsvarede Regel med Hensyn til Sindssyge.

III. Støttende sig til et Par Udtalelser i Noter i min Haandbog[17]) udtaler Hagerup[18]), at min Teori „i Virkeligheden gaar ud paa, at det er den hos Modtageren vakte Tillid, der er det retsstiftende“, og at Lovbogens Regel om, at alle Kontrakter skulle holdes, saaledes som de ere indgaaede, i min Aand kan oversættes med: „Alle berettigede Forventninger skulle opfyldes af den, der objektivt er Aarsag i Forventninger.“ Efter disse Omredaktioner af min Lære søges det dernæst paavist, at den maa føre til Konsekvenser, hvis Uantagelighed er saa given, at de maa oplyse min Teoris Uholdbarhed. Forinden jeg gaar ind paa Omtalen af disse Konsekvenser maa jeg dog først protestere mod de foretagne Omredaktioner af min Lære, for saa vidt det er Meningen med dem at sige noget andet, end hvad jeg har sagt i Haandbogens Tekst. Her har jeg — under udførlige Bemærkninger om Løftets Begreb — betegnet Løftet (Tilsagnet)

---

[16]) Jfr. et Ordsprog om Beruselse ovfr. S. 28 Note 10.
[17]) Hdbg. § 8 Note 4, § 17 Note 2.
[18]) Hagerup S. 43.

som den retsstiftende Kendsgerning[19]), og at Meningen med Udtalelserne i de af Hagerup fremdragne Noter ikke har været den, at sætte en Streg over min Udtalelse i Teksten, er formentlig klart nok. Meningen med disse Noteudtalelser har selvfølgelig kun været at gentage den paa mange Steder i Haandbogen forsvarede Betragtning, at Tilsagnets (Løftets) forbindende Kraft beror paa dets Evne til at vække en berettiget Tillid hos Tilsagnsmodtageren. I hvilket Omfang nu Hagerups Omredaktioner betyde noget andet end min egen Redaktion, er mig ikke ganske klart. Jeg har en Anelse om, at den førte Omredaktion bunder i den Tanke, at jeg i Virkeligheden mener, at det er Tilsagnsmodtagerens faktiske individuelle ved Tilsagnet vakte Forventning, der bør beskyttes. Paa anden Maade kan jeg ikke forklare den tidligere S. 42 omtalte Udtalelse[20]), at hele min Retshandelsteori er opbygget „ikke paa Realiteter, men paa Forestillinger." At der, hvis dette er Hagerups Mening, foreligger en væsentlig Misforstaaelse, behøver jeg efter det tidligere udviklede, se navnlig ovfr. S. 42, ikke her at oplyse. I øvrigt foreligger der den Omredaktion, at Løftet (Tilsagnet) stryges som det — bortset fra de „stiltiende Viljeserklæringer" — fornødne Grundlag for Tilsagnsmodtagerens Tillid eller Forventning. Berettigelsen til at foretage denne Strygning søger Hagerup i en Udtalelse af mig, der skulde gaa ud paa, at det er tilstrækkeligt, at den, mod hvem en vakt Forventning gøres gældende, er Aarsag til Forventningen, medens jeg paa det anførte Sted[21]) i Virkeligheden har sagt, at Forventningen maa være foraarsaget ved en Skylderklæring fra den paagældende.

Med denne Omdannelse af min Lære som Udgangspunkt gør Hagerup saa gældende, at den maa føre til Konsekvenser, der oplyse dens Uholdbarhed[22]):

„Opgiver man overhovedet først", hedder det, „ethvert subjektivt (psykologisk) Aarsagsmoment i Forpligtelsens Stiftelse, ser man bort ikke blot fra, hvad den Forpligtede har villet,

---

19) Hdbg. § 10.
20) Hagerup S. 47.
21) Hdbg. § 17 før Note 9.
22) Hagerup S. 50.

men ogsaa fra, hvad han i Handlingsmomentet kunde have tænkt sig som Følgen af sin Handling, saa bliver der ikke nogen særdeles stærk Holdning i at begrænse Forventningens retsstiftende Evne til det Tilfælde, at den objektivt er fremkaldt ved en Handling af den Forpligtede"[23]). Ja, dette vilde ganske vist være en slem Konsekvens af min Lære. Den illustreres saa ved et Eksempel[24]): 1) „A. har i det Øjemed hos B. at fremkalde den Forestilling, at C. har indgaaet paa et af B. gjort Kontraktstilbud, udfærdiget et falsk Brev fra C. 2) A. har i samme Øjemed forfalsket B.'s Tilbud, saa at det for C. faar Udseende af at angaa noget ganske andet end af B. tilsigtet, og paa Grundlag heraf svarer C. ja. I sidste Tilfælde leder Forf.s (ɔ: min) Teori til, at C. er forpligtet, i første derimod ikke . . . . Er der nu virkelig nogen indre Grund til at bedømme disse Tilfælde forskelligt?"

Hertil er nu at svare, at min Lære jo netop gaar ud paa, at de her nævnte Eksempler skulle afgøres ens, nemlig saaledes, at C. i begge Tilfælde ikke forpligtes. Min Lære gaar jo netop ikke ud paa at se bort fra, hvad Tilsagnsgiveren „i Handlingsmomentet kunde have tænkt sig som Følgen af sin Handling." Med andre Ord, Hagerup har, som tidligere bemærket, ganske overset den Retssætning i min Haandbog, der ovfr. S. 47—48 er gengiven som Sætning II, og som gaar ud paa, at hvad der kun ifølge Omstændigheder, der i Erklæringens Øjeblik vare ukendelige for Erklæringens Afgiver som fornuftig og kyndig Mand, af dens Modtager kan indlægges i Erklæringen som villet af Afgiveren, ikke er bindende for denne. Og det overses vistnok ogsaa, at det at være Aarsag til en Andens Forventning efter den af mig benyttede Sprogbrug — om den er heldig er et andet Spørgsmaal — forudsætter Foretagelse af Erklæringshandlinger, som er egnede til uden Tilstød af noget uberegneligt, at vække Tillid (Forventning) hos Modparten, se ovfr. S. 48. Det er saaledes ikke min Lære, men en af Hagerup selv konstrueret, som han her bekæmper. Og for saa vidt det maatte være Hagerups

---

[23]) Hagerup S. 44.
[24]) Hagerup S. 44—45.

Mening med hans Omdannelse af min Lære at gengive den, ikke just som den er, men som den burde være, dersom den var konsekvent, kan jeg nøjes med at henvise til Udviklingen ovfr. S. 38. Paastanden om, at min Lære, dersom den var konsekvent, maatte se ud som Hagerups ovenanførte Omdannelse af den, kan jeg overhovedet møde med følgende Omskrivning af tidligere Udviklinger: Hensynet til Samhandelens Sikkerhed bør i Almindelighed kun føre til Beskyttelse overfor A. for B.'s gode Tro (Forventning), naar denne skyldes et Tilsagn fra A. ɔ: en Erklæring fra A., som, uden at dette skyldes Omstændigheder, der ved Afgivelsen var ukendelige eller uberegnelige for A. som fornuftig Mand, er egnet til hos B. at vække den begrundede Antagelse, at der fra A.'s Side ved Erklæringen tilsigtes en Disposition overfor ham.

Hermed er ogsaa imødegaaet den Konsekvenskritik som Hagerup iøvrigt støtter paa sin Omdannelse af min Lære. Saaledes den Paastand, at min Teori konsekvent maa medføre, at det ikke kan forlanges, at Erklæringen af Tilsagnsgiveren skal været afgiven og rettet til en Anden som Adressat[25]). Har A. ikke gjort andet end at nedskrive en Erklæring og lægge den i sin Skuffe, kan det nemlig i Almindelighed kun ved for ham uberegnelige tilstødende Omstændigheder, saasom at en Uvedkommende bemægtiger sig Skylderklæringen og overbringer den til Adressaten, ske, at den bliver egnet til at vække nogen Tillid hos denne. Forholdet er altsaa det, at min Teori netop som almindelig Regel[26]) maa kræve som Forudsætning for Adressatens Ret overfor A., at denne har afsendt Erklæringen til ham. Endvidere er imødegaaet den Paastand, at den af mig hævdede Sætning, at Afsenderen af et Bud eller af en Fuldmægtig i Almindelighed ikke hæfter for Budets og Fuldmægtigens Overskridelse af den meddelte Ordre, skulde være en Inkonsekvens fra mit Standpunkt[27]). Det følger netop som Konsekvens af min Lære, at Afsenderen — som almindelig Regel — ikke skal

---

[25]) Hagerup S. 45—46.
[26]) Men ikke undtagelsesfrit, se Hdbg. § 53 ved Note 28 ff.
[27]) Hagerup S. 46-47, Gjelsvik S. 86. Jfr. ovenfor S. 48 Note 33.

hæfte for Overskridelsen, naar denne var uberegnelig for ham, og dette vil en Overskridelse ɔ: Foretagelse af noget, som Fuldmægtigen (Budet) ikke havde Føje til at antage for omfattet af Bemyndigelsen [28]) i Almindelighed være [29]). Imødegaaet er endelig ogsaa den Paastand, at min Lære maa føre til den Konsekvens, at Trediemand, der i Tillid til Tilsagnets Gyldighed indlader sig Retshandler med dettes Modtager, maa have Beskyttelse overfor Afgiveren af Tilsagnet for sin Tillid til dette. Det er i Almindelighed en for Tilsagnsgiveren uberegnelig Omstændighed, at Tilsagnets Modtager vil benytte det paa en utilbørlig Maade. Eller — for at føre Spørgsmaalet direkte tilbage til de reale Grunde — i sit Valg af Midlet til at hidkalde Retsfølge har Tilsagnsgiveren i Almindelighed kun at regne med og tage Hensyn til den, han faktisk forhandler med, se Redegørelsen ovfr. S. 38. Anderledes staar Sagen, naar Erklæringen efter sin almindelige Natur er beregnet ogsaa for Trediemand [30]), f. Eks. Udstedelse af et negotiabelt Papir [31]) eller en skriftlig Fuldmagt [32]) eller en til Debitor afgiven skriftlig Kautionserklæring [33]).

§ 6.

Terminologi og Dogmatik.

I. Mine ovenfor i § 4 opstillede Retssætninger har jeg samlet under Betegnelsen en Tillidsteori i Modsætning til Viljesteorierne [1]). Hertil har jeg utvivlsomt dogmehistorisk Berettigelse. Betegnelsen Tillidsteorier er dogmehistorisk opstaaet

[28]) Hdbg. § 28 ved Note 9.

[29]) Anderledes staar naturligvis Sagen, naar Fuldmagtsgiveren tillige har afgivet et særligt Tilsagn til Trediemand, f. Eks. ved Medgivelse af skriftlig Fuldmagt, Hdbg. § 23. III. 1. a.

[30]) Hagerup S. 48 har forøvrigt maaske nok Ret i, at jeg i Hdbg. § 17, III ikke er gaaet tilstrækkelig vidt i, hvad jeg opstiller om Proformaretshandlers Gyldighed overfor godtroende Trediemand, der har foretaget Retserhvervelse paa Grundlag af en saadan Retshandel. Men ogsaa her spille dog de tidligere S. 48 Note 33 berørte særlige Hensyn ind, som komme frem ved Retserhvervelse paa Grundlag af Tilsagn, der overbringes ved Mellemmand.

[31]) Hdbg. § 53.

[32]) Hdbg. § 23 Note 12.

[33]) Hdbg. § 115 Note 24 og 25.

[1]) Hdbg. § 8.

jævnsides med visse andre Betegnelser, se ndfr., som Udtryk for Modsætningen til den efter almindelig Antagelse i romersk Ret anerkendte Sætning, at Tilsagnsgiverens Viljesmangel regelmæssigt gør Tilsagnet ugyldigt uanset Erklæringsmodtagerens gode Tro [2]). Hvor Grænsen nærmere skal drages mellem Viljesteorierne og deres Modsætninger, kan vel nok være noget omtvisteligt. Den romerske Ret gennemførte ikke Viljesteoriernes ovennævnte Hovedsætning konsekvent [3]); det gør heller ikke de Nutidsforfatninger, som henføres under Viljesteorierne. Paa den anden Side variere ogsaa Tillidsteorierne ret betydeligt [4]). Endog den romerske Rets Standpunkt i Tilsagnslæren kunde, uden Forsyndelse mod almindelig Sprogbrug, betegnes som en Tillidsteoris, idet Skylderklæringen efter romersk Ret antages i Almindelighed ikke at skabe Ret, medmindre den er kommen til Modparten og var egnet til at vække god Tro hos ham [5]), ligesom ogsaa andre romerske Retssætninger herved vilde stilles i en rigtigere Belysning. Men dogmehistorisk er man, som sagt, nu engang enig om at betegne Romerrettens Standpunkt som en Viljesteoris, hvorved man navnlig tilsigter at angive, at Tilsagnsmodtagerens gode Tro regelmæssigt savner Beskyttelse i Tilfælde af Viljesmangel hos Tilsagnsgiveren. Er man nu end i Tvivl om, hvor Grænsen nærmere skal drages mellem Viljesteorierne og deres Modsætninger [6]), kan der ikke være nogen Tvivl om, at min Lære, der regelmæssigt sætter Viljesmangel ud af Betragtning, hører hjemme under Viljesteoriernes Modsætninger.

For disse forekomme forskellige Benævnelser, saaledes, foruden Tillidsteori, Erklæringsteori, Interesseteori [7]), Læsionsteori, Samhandelsteori („Verkehrsteorie"). Blandt dem har jeg valgt Betegnelsen Tillidsteori.

---

[2]) Dernburg Pandekten I § 99 Note 2, Planck I S. 165—166, Gjelsvik S. 74—75.

[3]) Windscheid § 75 Note 1 c og 1 d.

[4]) Se f. Eks. Oversigten hos Windscheid § 75 Note 1 a, jfr. Winroth Strödda uppsatser I. S. 15.

[5]) Windscheid 6te Aufl. § 306 med Note 8, Hdbg. § 8 Note 4, § 17 Note 2.

[6]) For Platous Lære S. 87—88., at Tilsagnet trods Viljesmangel er gyldigt, naar Tilsagnsgiverens Vildfarelse ikke er undskyldelig, synes Betegnelsen Viljesteori lidet passende, men den er maaske nok dogmehistorisk beføjet.

[7]) Nordling S. 223, Reuterskjöld Om Aftal S. 10.

Stang foretrækker Betegnelsen Erklæringsteori[8]). Stang og jeg ere i alt væsentligt enige om Resultaterne, navnlig ere vi enige om de ovfr. S. 43 og 49 opstillede Hovedsætninger I og III. Divergensen mellem Stang og mig kan her kun være en terminologisk. Spørgsmaalet mellem os er da nærmest kun dette: hvilken af de to forskellige Betegnelser dækker bedst over den fælles Tanke?

Betegnelsen Erklæringsteori har sine Fordele; den henpeger rigtigt paa, at den retsstiftende Kendsgerning er den foreliggende Erklæring. Og Betegnelsen Tillidsteori har ganske vist den Mangel, at den, uden nærmere Kommentar, kan vække en Forestilling om, at der tilstræbes Beskyttelse for enhver faktisk Tillid hos Tilsagnsmodtageren, medens Meningen kun er at beskytte den ifølge den foreliggende Erklæring beføjede Tillid[9]). Men alligevel forekommer det mig, at Betegnelsen Tillidsteori bør foretrækkes. Herved angives det Maal, hvorimod de samlede ovfr. i § 4 angivne Retsregler stile, nemlig Beskyttelsen af den for Samhandelens Sikkerhed fornødne Tillid til Tilsagn. Medens „Erklæringsteori“ kun vækker Forestillingen om Retsregelen I (S. 43), minder „Tillidsteori“ navnlig ogsaa om Regelen III (S. 49) og om de samlede Retsreglers materielle Begrundelse. Svagheden ved „Erklæringsteorien“ er navnlig denne, at den ikke faar antydet, at Erklæringen maa bedømmes fra Tilsagnsmodtagerens Standpunkt. Har A. med B. aftalt, at Ordet Korkpropper i deres indbyrdes Forretningskorrespondance skal betegnes Dynamitpatroner, er en Bestilling fra A.s Side hos B. af Korkpropper retsvirkende som ellers normalt en Bestilling af Dynamitpatroner — herom ere Stang og jeg enige. Men ved „Erklæringsteori“ vækkes nærmest Forestillingen om, at Erklæringen skal være retsvirkende efter dens normale typiske Forstaaelse. Denne Omstændighed bringer da ogsaa Stang ind paa visse ganske vist ikke uovervindelige Vanskeligheder[10]). Efter det bemærkede synes Erklæringsteori at burde være en Særbetegnelse for de ovfr. S. 2 omtalte Fortidslovgivningers Stand-

[8]) Stang S. 24, 25, Forel. S. 275—277.
[9]) Stang S. 24, Forel. S. 275, jfr. ogsaa ovfr. S. 62.
[10]) Stang S. 95.

punkt. Men nægtes skal det paa den anden Side ikke, at der i Betegnelsen Tillidsteori ligger nogen Tendens, nemlig henimod det meget omstridte Princip om Tro og Loves Ubrødelighed, se herom nedenfor under II, og det ses da ogsaa af Udtalelserne hos Stang paa de anførte Steder, at det tillige er visse Betænkeligheder ved Opstillingen af dette Princip, som have paavirket hans Terminologi.

Læsionsteoriernes særlige Kendemærke er det, at Grunden til Tilsagnets forpligtende Kraft trods Viljesmangel søges i et Retsbrud, en Tillidskrænkelse[11]), og Hagerup mener, at man, dersom man forkaster Viljesteorierne, blandt deres Modsætninger maa foretrække Læsionsteorien, fordi den „i det mindste giver en dogmatisk Begrundelse af, hvorfor Forventninger beskyttes“ [12]). Der er nu maaske nok dem, som ikke ville føle nogen Sympati med denne Trang til en „dogmatisk Begrundelse“ foruden den reale. Jeg mener dog, at det i og for sig er forsigtigt og rigtigt, naar visse Resultater formenes at være vundne gennem reale Betragtninger, at søge efter deres dogmatiske Begrundelse ɔ: forsøge paa at justificere dem ved Indpasning under de Retsdogmer, som er almenanerkendte[13].) At saadant Forsøg lykkes, giver Bestyrkelse af det fundne Resultats Rigtighed, at det mislykkes, strammer op til fornyet Granskning af de relevante reale Hensyn. Hine Retsdogmer ere, som Retsvidenskabens Vilkaar hidtil have stillet sig, væsentligt de romanistiske, og det er da ogsaa i det romanistiske Deliktsdogme, at Læsionsteorien søger Tilknytning for sin Begrundelse. Men for Romerretten og den romanistiske Teori er Beskyttelsen af Tillid (god Tro) en ret fremmed Tanke. Det bliver da paa Forhaand sandsynligt, at Forsøgene paa at indpasse Tillidsteorierne under den traditionelle Dogmatik ikke ville kunne lykkes. Man maa nøjes med den reale Begrundelse. Og at dennes Resultater ikke lade sig dogmatisk justificere, kan ikke

---

11) Schlossmann Der Vertrag (1876) S. 287 ff., jfr. ogsaa N. Lassen Viljen som Forpligtelsesgrund (1874) S. 26 ff., 92 ff.

12) Hagerup S. 51.

13) I en saadan Tanke bunder vel ogsaa Fordringen hos Platou S. 82—83 om „logisk Bevis“ for Tillidsteorien.

vække nogen Betænkelighed. Thi Viljesteoriens Modsætninger ere netop noget nyt, som bryder med de gamle Dogmer, og som endnu ikke har levet saa længe i bevidst Teori, at det har kunnet fæstne sig som Dogme. Hagerup anerkender da ogsaa, at Læsionsteoriens Forsøg paa dogmatisk Begrundelse er strandet [14]).

II. I min Haandbog og i det foregaaende har jeg benyttet Betegnelsen Tillidsteori alene som Udtryk for en vis Løsning af Konflikten imellem Tilsagnsgiverens konkrete Vilje og Erklæringsmodtagerens gode Tro. Men den i min Haandbog opstillede Paastand, at den danske Rets Tilsagnsprincip (Løfteprincip, Kontraktsprincip) er ikke Viljesdogmet men Principet om Tro og Loves Ubrødelighed [15]), rækker videre til andre Problemer. Om denne Paastand er der blevet livligt diskuteret, og under denne Diskussion er — hvad jeg ifølge det tidligere udviklede ikke her behøver nærmere at dvæle ved — Betegnelsen Tillidsteori undertiden bleven identificeret med det nævnte Princip. Dette, der ogsaa formuleres som Principet om Retsbeskyttelse for berettiget Forventning (Tillid), opstilles ogsaa af andre danske Forfattere [16]) men er fra anden Side blevet kritiseret. Kritiken har saavel vendt sig imod Terminologien som imod Principet selv; disse to Retninger maa vel holdes ude fra hinanden.

Min Tanke med Principets Opstilling har ikke været den, derved at give en Løsning af noget Problem. Dette fremgaar allerede deraf, at jeg intetsteds har deduceret Løsninger ud af Principet men søgt Løsningen, hvor Lovgivningen tier, i reale Overvejelser. Min Mening har positivt været den at betone som Udgangspunkt for de forskellige Problemers Løsning og som Illustration af dansk Rets Standpunkt til disse Tilsagnsmodtagerens gode Tro som et efter dansk Rets Opfattelse særdeles stærkt vejende Hensyn, eller — som det skarpt ud-

---

14) Hagerup S. 51—52, jfr. ogsaa Reuterskjöld Om Aftal S. 7—8.
15) Hdbg. § 8 i Slutn.
16) Goos II S. 323, Aagesen Universitetsprogram 1872 S. 31, Indledning S. 571, Torp Hovedpunkter, 2den Udg. S. 43, og navnlig C. Thomsen i T. f. R. XIII S. 273 Noten.

trykkes af Bentzon[17]) — som det, „man tilstræber at beskytte.“ Negativt har det været Hensigten at betone et Modsætningsforhold til det romanistiske Viljesdogme, der tilstræber at udlede Retsreglerne om Tilsagn af Tilsagnsgiverens Vilje. Spørgsmaalet er nu, dels om denne min Tanke har faaet et heldigt Udtryk i de ovennævnte Formuleringer, dels om Tanken selv er rigtig.

Hvad nu det terminologiske Spørgsmaal angaar, skal jeg først fremdrage den Bemærkning, som fra flere Sider er fremkommet under forskellige Former, at det opstillede Princip egentlig er indholdsløst: Man bevæger sig, siges det, ved Henvisningen til den „berettigede“ Forventning i en Cirkel, idet den berettigede Forventning er den, som Retsordenen faktisk beskytter[18]). Jeg kan kun forstaa denne Kritik som en terminologisk. At jeg ikke ved Henvisning til den „berettigede“ Forventning har sigtet til den, som faktisk beskyttes af Retsordenen, vil vel Ingen være i Tvivl om. Det vil være indlysende, at jeg med „berettiget Forventning“ mener Tilsagnsmodtagerens beføjede Antagelse af, at den overfor ham foreliggende Disposition har det af ham paastaaede Indhold, og af at der ikke foreligger nogen af de Grunde, som efter den bestaaende Retsorden medføre Tilsagns Ugyldighed. En saadan Antagelse kalder jeg en berettiget Forventning, og om denne udsiger jeg ved Opstillingen af Principet, ikke at den er eller bør være beskyttet, men at der i dansk Ret er stærk Tilbøjelighed til at beskytte saadan Tillid. Med andre Ord, Principet siger forsaavidt kun, at der i dansk Ret er en stærk Tilbøjelighed til kun at tillægge Kendsgerninger Betydning som Ugyldighedsgrund for Tilsagn, naar de ere kendelige for Tilsagnsmodtageren.

Herved føres jeg over til en anden Række kritiske Bemærkninger, som jeg ligeledes kun kan tillægge terminologisk Betydning. Jeg har ovenfor S. 56 udtalt, at jeg med Hensyn til den mod mig rettede Konsekvenskritik ikke altid har været klar paa, om den vender sig imod mine ovenfor i § 4 gengivne Rets-

---

[17]) Bentzon S. 107.

[18]) Jfr. f. Eks. N. Lassen i U. f. R. 1885 S. 3, 1893 S. 267 ff., Stang Forel. S. 276, Reuterskjöld Om Aftal S. 10.

sætninger eller mod det her omtalte Princip. Fra det første Synspunkt har jeg behandlet Kritikken i foregaaende Paragraf. Fra det sidstnævnte Synspunkt har jeg kun at svare, at al Konsekvenskritik mod det her omtalte Princip maa bero paa en Misforstaaelse af dette, der ikke tilsigter at give nogen Løsning af noget Problem. Spørgsmaalet er nu kun, om denne Misforstaaelse er beføjet, idet det i saa Fald maatte indrømmes, at min Terminologi har været uheldigt valgt. For saa vidt nu Misforstaaelsen bunder i den Opfattelse, at der ved Talen om Beskyttelse for berettigede Forventninger sigtes til en absolut Beskyttelse[19]), f. Eks. ogsaa overfor Umyndiges Tilsagn o. s. v., kan jeg i hvert Fald ikke finde, at den har nogen Grund. Efter almindelig juridisk Sprogbrug tales der ganske sædvanligt om Retsbeskyttelse for et eller andet, uden at der herved sigtes paa en absolut Retsbeskyttelse. Naar man taler f. Eks. om Ejerens Retsbeskyttelse overfor skadegørende Handlinger, mener man herved ingenlunde, at han har eller bør have Retsbeskyttelse overfor enhver skadegørende Handling, og dette Eksempel kan forøges med mange. Iøvrigt kommer jeg senere atter tilbage til Terminologispørgsmaalet. Her skal jeg endnu blot notere, at den omtalte Konsekvenskritik altsaa for at komme i Plan med mit Princip maa omformes til Forsøg paa en Paavisning af, at mit Princip giver en urigtig Forestilling om den gældende Rets Regler eller en misvisende Vejledning til disses Fastsættelse, se herom straks nedenfor.

Efter disse Bemærkninger om Terminologi gaar jeg over til Spørgsmaalet om det opstillede Princips Rigtighed. Dommen herom lyder meget forskelligt mellem mine Kritikere. Hagerup mener, at Principet ikke repræsenterer noget videnskabeligt Fremskridt[20]). Bentzon, der vel finder Opstillingen af Principet betænkelig, se herom ndfr. S. 75, udtaler derimod sin Tilslutning til Principets Grundtanke, at den hos Modtageren vakte Forventning „maa være det, man tilstræber at be-

---

[19]) jfr. f. Eks. Stang S. 24, Forel. S. 275.

[20]) Hagerup S. 41; til de af H. i denne Forbindelse paaberaabte Udtalelser af N. Lassen i U. f. R. 1893 S. 267 ff., der have anden Adresse, se ovfr. ved Note 18, kommer jeg senere tilbage (S. 75 ved Note 35).

skytte“[21]). Og Bentzon udtaler endvidere, at Principet „overfor Læren om Viljesmangler sikkert er et afgørende Fremskridt“[22]), samt at „dets Brug er et stort Fremskridt overfor Viljesdogmet“[23]).

Et fuldstændigt Bevis for Principets Rigtighed vilde kun kunne føres gennem en indgaaende Redegørelse for en Mængde Problemer i Tilsagnslæren, som der ikke kan være Tale om at give her. Fremstillingen maa begrænse sig til at belyse de Punkter, som ere fremdragne af Kritiken, og som vel altsaa maatte være dem, hvor Viljesdogmet skulde vise Fortrin fremfor Forventningsprincipet.

Hvad for det første angaar det i det foregaaende drøftede Æmne — der stedse er opfattet som Hovedpunktet i Striden mellem Viljesdogme og Forventningsprincip — den retlige Betydning af Viljesmangel hos Tilsagnsgiveren, er det klart, at vort Princip — Rigtigheden af de i § 4 gengivne Retsregler forudsat — peger i den rigtige Retning, medens Viljesdogmet viser sig ganske misvisende.

Med Hensyn til Retsreglerne om den Indflydelse, som Tilsagnsgiverens Mangel paa Evne til at styre egne Anliggender (Umodenhed) har paa Retshandelens Gyldighed, oplyser vort Princip ganske vist ikke meget, men det leder i Modsætning til Viljesdogmet Tanken i det rette Spor. Fra Viljesdogmet bliver Slutningen den, at den Umodnes Retshandler altid ere ugyldige. Dette er som bekendt ingenlunde i Almindelighed Tilfældet. For saa vidt det drejer sig om ung Alder, bliver ikke den Handlendes Modenhed eller Umodenhed det afgørende, men en vis Alders Opnaaelse. Af denne Forskydning kan Viljesdogmet ikke give nogen tilfredsstillende Forklaring, hvorimod Forventningsprincipet giver Forklaringen umiddelbart i Hænde, idet Hensynet til Samhandelen kræver, at Spørgsmaalet om Ugyldighed ikke gøres afhængig af en Kendsgerning, der er saa vanskelig at konstatere som Modenhed eller Umodenhed, men af ydre, let bevislige Kendsgerninger, jfr. ovfr. S. 58—59. Hvad dernæst angaar den

[21]) Bentzon S. 107, se ogsaa S. 98.
[22]) Bentzon S. 119.
[23]) Bentzon S. 122.

Retsregel, at den Umyndiges Tilsagn i Almindelighed er uforbindende uanset god Tro hos Tilsagnsmodtageren, da er det en Sætning, som Forventningsprincipet hverken bekræfter eller benægter; det holder Muligheden for forskellige Løsninger aaben. Viljesdogmet lukker her som i Almindelighed for al Debat med Paastanden om, at Umodenhed begrebsmæssigt maa udelukke Tilsagnets Gyldighed. Det fører saaledes paa Afveje, i alt Fald for saa vidt angaar Umyndiggjorte i Almindelighed, idet disse forpligtes ved deres Tilsagn overfor den godtroende Medkontrahent, saa længe Umyndighedsdekretet ikke er tinglæst[24]). Ogsaa for Løsningen af Spørgsmaalet om Sindssyges Tilsagn har efter min Opfattelse Viljesdogmet ført til et uheldigt Resultat med sine Forsøg paa at lukke for den reale Debat[25]), se ovfr. S. 59. De samme Betragtninger passe paa Spørgsmaalet om Tvang som Ugyldighedsgrund, dog at Viljesdogmet her ikke gør nogen Skade, idet den positive Lovgivning maa antages at have fastslaaet det samme Resultat, som her postuleres af Viljesdogmet, og som vistnok ogsaa ifølge reale Overvejelser maa erkendes at være det rette, jfr. ovfr. S. 58.

Endnu et Emne er i denne Forbindelse fremdraget af Hagerup, nemlig Viljesdogmets og Forventningsprincipets Stilling til de almenanerkendte Retssætninger, at en Skylderklæring for at blive bindende maa være afsendt til Adressaten og ankomme til ham eller komme til hans Bevidsthed[26]). Min Læres Stilling til Spørgsmaalet angaaende Erklæringens Afsendelse er tilstrækkeligt belyst ovfr. S. 64. Iøvrigt er der i disse Henseender undertiden i Retsliteraturen lagt mere ind i Forventningsprincipet, end det efter min Opfattelse kan medføre. Navnlig er det blevet antaget, at Principet maatte medføre, at Tilsagnsgiveren bliver forpligtet allerede i det Øjeblik, da Tilsagnet kommer til Modpartens Bevidsthed eller — ifølge en Praktikabilitetsforskydning — i det Øjeblik, da det

---

[24]) Pl. 10. April 1841 § 1, jfr. ogsaa Lov om danske Skibes Registrering, 1. April 1892 § 52.

[25]) Hagerup S. 47, Platou S. 81—82, jfr. Goos II S. 320.

[26]) Hagerup S. 45—46, 55—56, jfr. S. 57—58.

kommer til ham, og ikke først ved Akcepten af Tilsagnet[27]). Dette Resultat er nu vel rigtigt nok, men det kan ikke støttes paa Forventningsprincipet. Jeg har allerede tidligere advaret imod[28]) denne Forveksling af Forventningsprincipet og Løfteteorien[29]). Forventningsprincipet giver i de her omtalte Retninger kun en Antydning af, at Tilsagnet ikke som saadant bliver forbindende, førend det har naaet Adressaten[30]), hvori atter ligger, at den ensidige Skylderklæring i Almindelighed ikke er forbindende. Derimod kan det ikke opstilles som en Følge af Forventningsprincipet, at den ensidige Skylderklæring aldrig er forbindende; Forventningsprincipet indeholder ingenlunde nogen Benægtelse af, at den ensidige Skylderklæring, som bliver forbindende ved at afsendes til Adressaten og komme til hans Bevidsthed, ogsaa kan blive forbindende ved et andet Plus, saasom fordi den afgives under saadanne særlige Omstændigheder, at dens Afgivelse, hvis den ikke var forbindende, vilde gøre Modparten Skade[31]), f. Eks. Akceptpaategningen paa en Veksel[32]). Forventningsprincipet viser altsaa her et Stykke paa ret Vej og skyder iøvrigt Løsningen fra sig til Overvejelse af de reale Hensyn. Hvad Viljesdogmets Stilling angaar, bemærker Hagerup, at Sætningen om Afsendelsens Nødvendighed er fuldstændig korrekt fra Viljesteoriens Standpunkt, idet Erklæringsafgiveren forinden „endnu ikke har fattet nogen definitiv Beslutning om at forpligte sig“ [33]). Skal denne Begrundelse være den rigtige, ses man ikke at kunne undgaa det Resultat, at den ensidige Skylderklæring er forpligtende, naar den er Udslag af en definitiv Beslutning hos Erklæringsafgiveren. Men paa dette Standpunkt staar vistnok ikke nogen Retsforfatning. At —

---

[27]) Goos I. S. 229—230, min Afhandling i T. f. R. I S. 269, se iøvrigt Note 29.
[28]) T. f. R. I. S. 114—115.
[29]) Jfr. Nordling S. 221 Noten, Winroth Strödda uppsatser I S. 13—15, Aagesen Universitetsprogram 1872 S. 30—32, Indledning S. 571, Goos I. 221—222.
[30]) Jfr. Bentzon S. 120, 107.
[31]) Jfr. herved Hagerup S. 55—56 og 57—58, hvor det nok med Grund gøres gældende, at jeg i min Haandbog § 11, jfr. § 24 I. 2, har draget Grænsen for de ensidige Skylderklæringers Gyldighed for snævert.
[32]) Veksellov 7. Maj 1880 § 21, Hdbg. § 102 ved Note 11.
[33]) Hagerup S. 46.

som almindelig Regel — Ingen kan forpligte sig ved en ensidig Skylderklæring, selv om han nok saa definitivt ønsker det, er vistnok og bør vistnok være en gældende Retssætning overalt [34]). Atter her viser altsaa Viljesteorien sig misvisende.

At Principet om Tro og Loves Ubrødelighed eller Forventningsprincipet (Tillidsprincipet), forstaaet som det efter min Mening skal forstaas, bør sættes i Modsætning til Viljesdogmet som Overskrift over den danske Rets Tilsagnsregler, nærer jeg altsaa fremdeles ingen Tvivl om. Men jeg skal villigt indrømme Mangler i terminologisk Henseende og skal med Glæde modtage og bøje mig under Ændringsforslag i saa Henseende. Mindre Vægt lægger jeg paa den Side af den terminologiske Kritik, der kræver en snævrere og mere adækvat Betegnelse for det, som der tilstræbes Beskyttelse for, jfr. ovfr. S. 67 og 70. I saa Henseende forekommer en udenfor Principets Ordlyd liggende Kommentar mig tilstrækkelig, og Bestræbelsen for at optage en nærmere Bestemmelse i Principets Formulering, vilde gøre denne for tung. Mere Vægt lægger jeg paa den anden Betragtning, at min Formulering af „Overskriften over den danske Rets Tilsagnsregler" kan lyde, som om den tilsigter mere, end den efter min Tanke bør, nemlig som om den tilsigtede at give Løsninger, og at den saaledes kunde modvirke den nødvendige reale Overvejelse af de forskellige Problemer. Denne pædagogiske Fare ved Principet, der særligt betones af N. Lassen [35]) og Bentzon [36]), har maaske — Erfaringen fra den Kritik, som her har mødt mig, burde maaske oplyse mig herom — noget paa sig. Om saa er, maa det vel navnlig være, fordi jeg har givet min „Overskrift" Betegnelsen et Princip.

Men, alt vel overvejet, maa jeg dog holde paa „Principet". Der er her i Landet en Tilbøjelighed til at betragte det romerske Viljesdogme som dødt og magtesløst. Men at det endnu har Liv i sig, viser bl. a. norske Kollegers Kamp for det. Og naar en saa betydelig og indflydelsesrig Retsforsker som Hagerup kan

---

34) Windscheid § 304, Hdbg. § 11.
35) N. Lassen i U. f. R. 1898 S. 272—273.
36) Bentzon S. 117 ff., jfr. S. 104.

udtale, at den danske (og saa vel ogsaa den norske) Obligationsrets rent nationale Elementer i Modsætning til den romerskes er af „temmelig underordnet Betydning“ [37]), forekommer der mig nok at være Grund til at slaa til Lyd for en skandinavisk Retstanke [38]) af vidtrækkende Betydning, i Ord, der kendetegne den som det, den er: et principielt Brud med det romanistiske Viljesdogme.

---

[37]) Hagerup S. 37.

[38]) Se ogsaa engelske Forfattere for engelsk Rets Vedkommende: Holland The elements of jurisprudence, 4th ed. S. 213 „When the law enforces contracts, it does so to prevent disappointment of well-founded exspectations, Pollock Principles of contract 4th ed. S. VII. „The law of contract may be described as the endeavour of the State ... to establish a positive sanction for the exspectation of good faith, which has grown up on the mutual dealing of men of average right-mindedness.“ Jfr. ovfr. S. 53 Note 49.

PRISAFHANDLINGERNE FOR AARET 1903—1904.

Af de for Aaret 1903—1904 udsatte Prisopgaver have 9 fremkaldt 15 Besvarelser, nemlig den theologiske 1, den retsvidenskabelige 2, den statsvidenskabelige 1, den lægevidenskabelige 1, den filosofiske 4, den historiske 3, den østerlandsk-filologiske 1, den tysk-filologiske 1 og den astronomiske 1, hvorhos der er indkommet 1 Besvarelse af den i 1902 udsatte Prisopgave i Naturhistorie.

Bedømmelserne over de indkomne Afhandlinger lyde saaledes:

I. Den theologiske Afhandling.

Som Besvarelse af Universitetets Prisspørgsmaal i Theologi for 1903—1904: „Efter en Udvikling af Kants Lære om det højeste Gode som et Hinsides og af S. Kierkegaards Paastand, at Christendom er Lidelse, undersøges, hvilken Stilling begge Opfattelser indtage til det christelige Lyksalighedsbegreb, som det foreligger i Jesu Forkyndelse og i hans Optræden“ er der indkommen én Besvarelse med Motto: „Aldrig fortvivle, altid være frejdig, stadigt vandre med Haab til Gud; det er det glade, evige Budskab og Kristenlivets store Bud“.

Uagtet Afhandlingen i enkelte Partier viser en vis Friskhed og Selvstændighed, ligesom dens Forfatter ogsaa lægger Flid for

Dagen, lider den alligevel af saa væsentlige Mangler, at Fakultetet ikke mener at kunne tilkende den nogen Belønning. Efter en kort og temmelig flygtig Behandling af Kants Lære om det højeste Gode følger en udførlig Fremstilling af Kierkegaards Tanker. Hvad Forfatteren her giver, er kun et udvortes Referat. Hverken i Fremstillingen af Kant eller Kierkegaard mærker man nogen virkelig Fordybelse i disse Tænkere. Afhandlingens Hovedmangel er dog den overordentlige Ensidighed, som fremtræder i Udviklingen af det christelige Lyksalighedsbegreb, idet Forfatteren — endog uden Imødegaaelse af andre Opfattelser — bestemmer dette som en rent indre Glæde, der i ingen Henseende paavirkes af de ydre Livsforhold. Forfatteren afskærer sig herved tillige fra at kunne give en tilfredsstillende Sammenligning imellem de to nævnte Tænkeres Opfattelse og Jesu Forkyndelse. Af disse Grunde maa Fakultetet mene, at Forfatterens Besvarelse i Realiteten har forfejlet sit Maal.

Kjøbenhavn, den 6te Marts 1905.

C. H. Scharling. *P. Madsen.* *J. C. Jacobsen.* *Fr. E. Torm.*

II. De retsvidenskabelige Afhandlinger.

Som Besvarelse af den juridiske Prisopgave for 1903—04: „Der ønskes en Fremstilling af de nordiske og enkelte europæiske Hovedlandes Regler om juridiske Personers og andre kollektive Enheders Strafbarhed" er der indkommet 2 Afhandlinger.

Den ene har til Motto Sætningen: „Societas delinquere non potest". Forfatteren giver i en klar og let læselig Fremstilling en i det væsentlige rigtig Oversigt over Spørgsmaalets Stilling i nordisk samt tysk og engelsk Ret, og hans almindelige Betragtninger ere Udtryk for i det hele fornuftige Synspunkter. Ligesom der imidlertid i Afhandlingen findes enkelte øjensynlige Fejl og Misforstaaelser, saaledes er ikke blot Benyttelsen af nordisk Litteratur og Lovgivning ufuldstændig, men Behandlingen er i det hele saa lidet indgaaende og synes bygget paa et saa spinkelt videnskabeligt Grundlag, at vi ikke kunne finde hans Arbejde værdigt til nogen Belønning.

Den anden Afhandling med Motto: „Dass sich das grösste Werk vollende, genügt ein Geist für tausend Hände“. Goethe: Faust II giver efter en kort historisk Indledning en tildels ganske fragmentarisk Fremstilling af nordisk, tysk og fransk Ret. Behandlingen er ikke blot højst overfladisk og hullet — navnlig er Litteraturen og Praxis næsten slet ikke benyttet — men indeholder en Række saa grove Fejl og Misforstaaelser, at ethvert Spørgsmaal om Belønning maa være udelukket.

Kjøbenhavn, den 3die Marts 1905.

H. Matzen. *Jul. Lassen.* *Carl Torp.* *V. Bentzon.*
H. Munch-Petersen. *L. A. Grundtvig.*

III. Den statsvidenskabelige Afhandling.

Som Besvarelse af den statsvidenskabelige Prisopgave for 1903—04: „Prisbevægelsen i Danmark i Tidsrummet fra 1650—1750“ er der indkommet én Afhandling med Motto: In jedem Mikrokosmos liegt der ganze Makrokosmos, und dieser enthält nichts mehr als jener. (Schopenhauer).

Forfatteren af den ret omfangsrige Afhandling har med stor Flid og ikke ringe Sporsands samlet saa betydeligt et Materiale af trykte og utrykte Kilder til Belysning af Spørgsmaalet, som i den til Udarbejdelsen tilstaaede Tid har kunnet fremskaffes, og skøndt Udbyttet kun har været et temmeligt skrøbeligt, mangelfuldt og upaalideligt Materiale, er det gennemgaaende benyttet med Forstand og fornøden Kritik, saa at der i det hele maa siges ved denne Undersøgelse at være fremkommet væsentlige Bidrag til Belysning af Prisbevægelsen 1650—1750. Derimod er Behandlingen af Emnet i den egentlig fremstillende Del ikke saa tilfredsstillende. Fremstillingen kunde være mere klar og let overskuelig, hvorimod den nu, ogsaa fordi Sproget er noget tungt, virker noget ensformigt og trættende.

Afhandlingens sidste Del, Undersøgelsen over Aarsagerne til Prisbevægelsen, er Arbejdets svageste Del. Medens det for Møntproduktionens Vedkommende, hvor en selvstændig Undersøgelse maatte betragtes som udelukket, vilde have været tilstrækkeligt

ganske kort at angive de af tidligere Forskere vundne Resultater, vilde en mere indgaaende Undersøgelse af Danmarks kommercielle Forbindelser med Omverdenen og den deraf følgende Paavirkning paa den særlig danske Prisdannelse og Prisbevægelse have frembudt større Interesse. Ogsaa det lille Afsnit om Rentefoden synes at have kunnet uddybes noget mere.

En Mangel ved Afhandlingen, som den foreligger, er, at Tabellerne som oftest ikke meddele de originale Prisnoteringer, men kun deres Reduktion til den — iøvrigt vistnok ganske rigtigt — valgte Enhed, gram f. S., hvorved en Kontrol med Reduktionernes Rigtighed udelukkes. Ved en eventuel Offentliggørelse af denne Del af Undersøgelsen, som i og for sig vilde være ønskelig, maatte de originale Prisnoteringer meddeles. Enkelte smaa Fejlregninger vilde da ogsaa let kunne afhjælpes.

Til Trods for de her fremhævede Mangler mene vi at kunne tildele det flittigt og grundigt udførte Arbejde Universitetets Guldmedaille.

Kjøbenhavn, den 7de Marts 1905.

Will. Scharling. *Harald Westergaard.* *Einar Einarsen.*

Ved Navnesedlens Aabning fandtes Forfatteren at være Cand. mag. Axel Eduard Hjorth Nielsen.

IV. Den lægevidenskabelige Afhandling.

Som Besvarelse af Prisopgaven i Lægevidenskab: „En Skildring af de forskjellige Former af medfødt Farveblindhed med Hensyn til deres kliniske Forhold", er indkommet en Afhandling mærket: 180 grøn + 120 rød + 60 blaa = 50 hvid + 310 sort.

Afhandlingen bevæger sig for en stor Del ved Siden af Emnet, idet den beskæftiger sig med Spørgsmaalet om „Grundfarver", Stav- og Tapfunktion og deslige. Forfatterens Overvejelser over disse Ting ere meget fornuftige og vidne om virkelig Indtrængen i Emnet; men de høre ikke eller kun i ringe Grad med til den stillede Opgave.

Men iøvrigt yder Forfatteren noget virkelig godt. Han giver en meget god, paa egne Undersøgelser af 31 nøje observerede Til-

fælde baseret, Skildring af Rødblindhed og Grønblindhed med Hensyn til Farveforvexlinger og Forhold overfor Farver i det hele. Ved sine Undersøgelser med roterende Skiver og derved fremstillede Farveligninger viser han i en smuk og oplysende grafisk Fremstilling de forskjellige farveblindes Farveforvexlinger og sammenholder denne Undersøgelse med de øvrige kliniske Prøver og Spektrumundersøgelsen. Hans Undersøgelser over ufuldstændig Farveblindhed ere navnlig af Værdi i den Henseende, saa meget mere som denne Tilstand er mærkværdig lidt hehandlet i Litteraturen og næppe før har været Gjenstand for en systematisk Undersøgelse.

Endvidere skildres Violetblindheden og den totale Farveblindhed; denne sidste oplyses blandt andet ved et af ham selv undersøgt Tilfælde.

Andre kliniske Sider af den medfødte Farveblindhed, saasom hereditære Forhold, Komplikationer, Hyppighed, praktisk Betydning, har Forfatteren derimod kun løselig berørt, saaledes at væsentlige Sider af den stillede Opgave næsten slet ikke ere behandlede; men da de Dele af hans Afhandling, der virkelig beskæftige sig med Opgaven, synes os af megen Værdi, og da hele Afhandlingen vidner om stor Modenhed og Indtrængen i Emnet, finde vi den særdeles værdig til Prisen.

Kjøbenhavn den 26de Februar 1905.

Christian Bohr. *J. Bjerrum.*

Ved Navnesedlens Aabning fandtes Forfatteren at være Cand. med. Henning Christian Trappaud Rønne.

V. De filosofiske Afhandlinger.

Til Besvarelse af Universitetets filosofiske Prisopgave for 1903—1904 — „Fremstilling og Vurdering af Stuart Mill's Etik" — er der indkommet fire Afhandlinger.

Den ene af disse, som har til Motto: *πλήρωμα οὖν νόμου ἡ ἀγάπη* begynder med en udførlig Gennemgang af Mill's Selvbiografi, med indstrøede korte Bemærkninger om forskellige Hovedspørgsmaal, der først ved den egentlige Fremstilling af Mill's Teori kunde blive tilstrækkeligt belyste. Og selve Fremstillingen af Mill's etiske

Teori er lidet skarp og bestemt, hvorhos den ofte paa en uheldig Maade afbrydes af Forfatterens egne Reflexioner eller af Uddrag af andre Forfattere. Afhandlingen ender med en kort og meget vag Karakteristik. Vi kunne ikke tilkende den nogen Belønning.

En anden Afhandling har til Motto: Love not pleasure; love God etc. (Carlyle). Paa en livlig Maade fremføres her en Række, til Dels meget populære Indvendinger imod Mill's Etik, ved hvilke det altfor meget overses, at det har været Mill's og i det hele Utilitarianismens Hovedopgave at finde et Kriterium, ikke at give en Lære om Motiver. Hvor Forfatteren giver mere positive Udtalelser, have de mere Karakteren af populært Ræsonnement end af filosofisk Tænkning, og hans Argumenter ere meget lidet gennemtænkte. Omtalen af Mill's Undersøgelser af specielle etiske og sociale Spørgsmaal er meget sporadisk og er ikke sammenarbejdet med Afhandlingens Hovedemne. Vi se os heller ikke i Stand til at tilkende denne Afhandling nogen Belønning.

Den Afhandling, som har til Motto: Humanum est errare, giver en grundig Fremstilling af Mill's Lære og vidner i det hele om alvorlig Fordybelse i hans Skrifter, ligesom Forfatteren ses at føle stor Begejstring for nogle af hans Ideer. Af Interesse for Opfattelsen af Mill's Udvikling er Forfatterens Forsøg paa at paavise en Ændring af hans Anskuelser paa Etikens Omraade i Analogi med den, der utvivlsomt er foregaaet med hans Anskuelser paa Psykologiens Omraade. Uagtet Forfatteren selv tydeligt nok bygger paa andre Forudsætninger end Mill, har han dog paa en anerkendelsesværdig Maade forstaaet Mill's Tankegang og givet den et fyldigt Udtryk i sin Karakteristik. Hovedmanglen ved Afhandlingen er, at de afgørende Problemer ikke ere fremstillede med Skarphed, hvorfor ogsaa de svagere Punkter i Mill's etiske Teori ikke ere komne tilstrækkeligt frem. Trods denne Mangel finde vi Afhandlingen værdig til et Accessit.

Den fjerde Afhandling, hvis Motto er: Salus publica suprema lex esto, giver en formfuldendt og kritisk Fremstilling og røber Selvstændighed og Energi i Tankegangen. Med Klarhed og Besindighed søger Forfatteren at dømme Utilitarianerne og deres Modstandere imellem. Paa enkelte Punkter forsvarer Forfatteren sikkert Mill, hvor han ikke kan forsvares, og paa andre Punkter

retter han maaske Indvendinger imod ham, som vilde kunne gendrives ud fra Mill's Forudsætninger. Men i det hele vidner Afhandlingen om en sjelden Modenhed og Sikkerhed. Særligt skulle vi fremhæve dels Undersøgelsen af de sekundære etiske Principers Forhold til de primære, saaledes som dette Forhold maa fremtræde under utilitariske Forudsætninger, — dels Paavisningen af, hvorledes Utilitarianismen vilde formes, naar den udvikledes paa et andet psykologisk Grundlag end det af Mill forudsatte, — dels endeligt en Række gode Bemærkninger om Forholdet mellem Handling, Motiv og Karakter. Det er ikke mindst Forfatterens betydelige psykologiske Indsigt, der støtter ham paa disse Punkter. Vi finde det fortræffelige Arbejde, som her er gjort, fuldt værdigt til Universitetets Guldmedaille.

Den 22de Februar 1905.

Harald Høffding. *K. Kroman.* *Cl. Wilkens.*

Ved Navnesedlernes Aabning fandtes Forfatterne at være: af den tredie Afhandling Stud. mag. Frøken Ellen Femmer og af den fjerde Afhandling Stud. mag. Christian Jacob Krarup Winsløw.

VI. De historiske Afhandlinger.

Som Besvarelser af Universitetets Prisspørgsmaal om „Helgendyrkningen i Danmark i Middelalderens sidste Aarhundreder“ er der indkommet tre Afhandlinger.

Den første af disse med Motto: „Quam verissime potero, paucis absolvam. Sall. Cat. I. 4“ kalder sig „Kortfattet dansk Helgenlexikon“, hvad der ogsaa svarer til dens Indhold, idet den kun opregner i Bogstavfølge alle de Helgener, som bleve dyrkede i Danmark igjennem den hele Middelalder, fortæller deres Liv og Legenderne om dem, nævner, hvilke Kirker, Klostre, Altre eller Gilder der vare viede dem, angiver deres Mindedag og hvilket Vejrlig der i Folketroen var knyttet til den og hvilket Bondearbejde der da foretoges. Det er samlet med Flid, men sjældent er der gaaet til de originale Kilder, og der er næsten intetsteds givet en Kildehenvisning. Et

Forsøg paa at belyse Helgendyrkningens Karakter i den senere Middelalder foreligger saaledes aldeles ikke, hvorfor Arbeidet ikke kan komme i Betragtning som Prisafhandling.

Den anden Afhandling med Motto: „Le détail c'est l'âme de l'histoire. Taine“ (d. e. Am. Thierry) har i lige saa ringe Grad faaet fat paa Opgavens Kjærne, idet den væsentlig skildrer Helgendyrkningen gjennem hele Middelalderen. Fremstillingen er saa godt som helt igjennem bygget paa andre Forfatteres Arbejder uden Benyttelse af originale Kilder, og endog til den Litteratur, som har behandlet Spørgsmaalet, har Forfatteren et meget mangelfuldt Kjendskab. Mange Urigtigheder og Misforstaaelser ere derfor indløbne og vise Forfatterens Mangel paa Forstudier; paa intet Sted er der gjort et Forsøg paa en selvstændig Undersøgelse, hvorfor heller ikke denne Afhandling kan komme i Betragtning.

I Modsætning hertil har den tredie Afhandling — med Motto: „Die Zeiten der Vergangenheit sind uns ein Buch mit sieben Siegeln“ — taget skarp Sigte paa at finde netop de Kilder, som belyse Helgendyrkningen i Middelalderens sidste Aarhundreder. Derfor har Forfatteren ikke blot omhyggeligt studeret den hidtil udgivne religiøse Litteratur fra den Tid, men han har med stort Udbytte gjennemgaaet paa vore Biblioteker en Række Haandskrifter, liturgiske Skrifter og Andagtsbøger, og i disse fundet vigtige Oplysninger, der berige vor Kundskab om Emnet. Han har, især ved Hjælp af det i Nationalmuseet bevarede Materiale, studeret Mindesmærkerne fra Kirkerne, Alterbilleder, Kalkmalerier, Klokkeindskrifter osv. Overalt er endvidere Udlandets Litteratur bleven inddraget i Undersøgelsen. Saaledes er dette omfattende Arbejde i høj Grad rigt paa Stof, det indeholder et Tusindtal af indsamlede Oplysninger og giver mange statistiske og topografiske Oversigter. Stoffets Rigdom har overvældet Forfatteren, saa at Afhandlingen i mange Henseender har en fragmentarisk Karakter og savner Afrunding. Imidlertid har den Iagttagelsesevne, Indsigt og Omhu, hvormed Indsamlingen er gjort, overalt været ledsaget af en god Værdsættelse af Kilderne og af en varm og indtrængende Forstaaelse af Tros- og Følelseslivet hos Datidens Mennesker. Forfatterens Studier trænge til yderligere at fuldstændiggjøres, men der vil da ogsaa komme til at foreligge et værdifuldt Arbejde til

Belysning af Kirkens Stilling og af Troslivet ved Middelalderens Udgang, og selv i den foreliggende Skikkelse er Afhandlingen fuldt værdig til at belønnes med Guldmedaillen.

Den 3die Marts 1905.

Joh. Steenstrup. *Kr. Erslev.* *J. A. Fridericia.*

Ved Navnesedlens Aabning fandtes Forfatteren af den 3die Afhandling at være Cand. mag. Frøken Ellen Sophie Rasmine Jørgensen.

VII. Den østerlandsk-filologiske Afhandling.

Som Besvarelse af Universitetets Prisopgave i østerlandsk Filologi for Aaret 1903—04: „En Fremstilling af Kvindens Stilling i det gamle indiske Samfund med Benyttelse af Grundteksten ved de anførte Steder", er der indkommet en Afhandling uden Motto, men mærket med Tegnet ✗.

Forfatteren gør i et indledende Afsnit Rede for, hvorledes han har opfattet Opgaven og begrænset den i den følgende Fremstilling, og giver i Sammenhæng hermed en fuldstændig bibliografisk Oversigt over de Kilder (Udgaver og Oversættelser af indiske Tekster, samt Afhandlinger, der berører det foreliggende Emne), som han har benyttet til sit Arbejde. For at holde sine Undersøgelser indenfor rimelige Grænser har han i god Overensstemmelse med Opgavens Grundtanke væsentlig baseret sine Undersøgelser paa den ældre Litteratur, særlig Mahābhārata, Lovbøgerne, Dharma- og Gṛhya-Sūtra'erne, medens han derimod i ringere Grad har taget Hensyn til den yngre poetiske Litteratur; dog røber han bestandig i sin Fremstilling, at han besidder et ret udstrakt Kendskab ogsaa til denne sidste Del af Litteraturen, idet han hyppig støtter sine Udtalelser ved Henvisning til Paralleler herfra, navnlig fra Kāma-sūtra og Novelle-Litteraturen (ogsaa den buddhistiske). Den europæiske Behandling af den indiske Litteratur synes han i det hele at være fuldt fortrolig med, men forøvrigt har han fortrinsvis bygget sin Fremstilling paa et af ham selv indsamlet Kildestof af ikke ringe Omfang. Arbejdet behandler i fire Hovedafsnit den indiske Kvindes Stilling som ung Pige, hendes Giftermaal og hendes

Stilling i Ægteskabet og som Enke og omhandler i et femte Afsnit Indernes Opfattelse og Vurdering af Kvinden og hendes Karakter. Det lykkes her Forfatteren at give en klar og livlig Udvikling ikke alene af Kvindens retslige Stilling, hvortil allerede gode Forarbejder findes, men ogsaa af hendes almindelige sociale Stilling og af den indiske Kvindeopfattelse. Særlig interessant er det sidste Afsnit, i hvilket Forfatteren med sund Kritik tager Afstand fra de ensidig farvede Billeder, som den poetiske Kvindeskildring byder os. Der er næppe nogen Tvivl om, at Forfatteren paa alle væsentlige Punkter har truffet det rette, og at han her har leveret en Fremstilling af et vigtigt Afsnit i den indiske Kulturs Historie, der fortjener stor Paaskønnelse. Hertil kommer, at Afhandlingen ogsaa fra Formens Side fremtræder i en særdeles tiltalende Skikkelse, baade hvad Arbejdets Plan og Sprogformen angaar. Overalt er Fremstillingen underbygget med Citater fra den indiske Litteratur, hvoraf alle de vigtigste er gengivne i Transskription fra Grundteksten med tilføjet Oversættelse. Citaterne er paa enkelte Undtagelser nær i det hele korrekte og vel valgte, og mindre betydelige Skrivefejl, som vistnok skyldes en hastig Renskrivning, bør næppe bedømmes for strengt; kun kan det beklages, at Forfatteren i Transskriptionen af Sanskritteksterne altfor slavisk har bibeholdt den indiske Skrifts Ejendommeligheder i Stedet for konsekvent at adskille Ordene og anvende lignende let gennemførlige Midler, som vort Alfabet frembyder til Anskueliggørelse af det skrevne. Disse Indvendinger kan dog ikke i nogen væsentlig Grad forringe Arbejdets videnskabelige Værd, da det maa erkendes, at Forfatteren har behandlet det betydelige Materiale med stor Dygtighed og har forstaaet at give en i det hele velafrundet og alsidig Skildring af den indiske Kvindes Stilling i Samfundet. Afhandlingen synes os saaledes at tilfredsstille de Fordringer, som kan stilles til en Besvarelse af den givne Opgave, og vi tager derfor ikke i Betænkning at indstille den til at belønnes med Universitetets Guldmedalje.

Kjøbenhavn, d. 2. Marts 1905.

Dines Andersen. *Vilh. Thomsen.*

Ved Navnesedlens Aabning fandtes Forfatteren at være Mag. art. Poul Tuxen.

VIII. Den tysk-filologiske Afhandling.

Som Besvarelse af den for Aaret 1903—4 udsatte Prisopgave i tysk Filologi: „en indgaaende Undersøgelse af den høj- og nedertyske historiske Visedigtning i dens Udvikling indtil ca. 1565 med Hensyn til Teknik, Form og Indhold" er der indkommet en Afhandling med Motto: „Kürze ist das Charakteristicum des (Volks)liedes." Scherer. Forfatteren undersøger den tyske historiske Visedigtning indtil 1554, det Tidspunkt, med hvilket R. v. Liliencrons Samling af de tyske historiske Viser slutter. Efter at have redegjort for de ofte sammenstillede Beretninger om ældre Viser behandler han Tidsrummet fra det 9de til det 12te Aarhundrede, hvorved han udførlig omtaler Ludwigslied og Digtet de Heinrico. Den senere Visedigtning, der indeholdes i v. Liliencrons Samling, inddeler han i tre Perioder, nemlig den første til 1430, den anden fra 1431 til 1500, den tredie indtil 1555. For den første Periodes Vedkommende behandler han udførlig de enkelte Viser, og han synes i Begyndelsen at have opfattet den stillede Opgave, som om der ønskedes en Undersøgelse ogsaa af de i den nævnte Samling optagne politiserende Digte, skøndt han dog selv rigtigt har defineret „Visen" som et strofedelt Digt, bestemt til at synges. Den anden og tredie Periodes Viser, som Forfatteren har været nødt til at behandle mere summarisk, inddeler han efter Strofernes Længde, og behandler først de 4- og 5-liniede Strofer, som han anser for de oprindelige, derpaa de 6- og 7-liniede o. s. v., tilsidst de 2- og 3-liniede Strofer. Han undersøger Verseformen og Rimslyngningen, men ikke selve Rimene, skøndt han undertiden kritiserer dem, han betoner ikke de ældre, især meget sungne Visers Indflydelse paa senere Viser og taler Intet om de staaende Formler, der idelig gentage sig. En Hovedfejl er, at Forfatteren slet ikke har taget Hensyn til Visernes Melodier og saaledes ikke ansætter Underafdelinger efter de enkelte Melodier, forsaavidt de ere os overleverede; han omtaler ikke, efter hvilke PrinciperVisedigteren valgte Melodien, idet han ofte tog den fra berømte Viser, der behandlede tilsvarende Emner, samt i hvilken Grad Melodien kan tillade Udstrækningen af Liniernes Stavelsetal. Forfatteren har heller ikke ret forstaaet at fremdrage Kendemærkerne for den virkelig sangbare historiske

Vise, han dvæler her altfor meget ved Spørgsmaalet om Visernes Omfang og kommer selv paa dette Punkt ikke til holdbare Resultater.

Af disse Grunde og da Afhandlingen ogsaa i sin Bygning og Stil lader en Del tilbage at ønske, kunne vi ikke tilkende Forfatteren Prisen, men da hans Arbejde viser megen Flid og gode Kundskaber og ofte indeholder rigtige og sunde Betragtninger, finde vi det fuldt værdigt til at opnaa et Accessit.

Den 3die Marts 1905.

H. Møller. *Joh. Steenstrup.*

Ved Navnesedlens Aabning fandtes Forfatteren at være Stud. mag. Jens Chr. Elster Bonnichsen.

IX. Den astronomiske Afhandling.

Som Besvarelse af Universitetets Prisopgave i Astronomi for Aaret 1903—1904: Der ønskes et Referat af de vigtigste Fænomener ved den nye Stjerne, der viste sig i Perseus i Februar 1901, og en kritisk Vurdering af Seeligers og andres Theorier derom“ er indkommen en Afhandling med Motto: „Naar Theorierne ere i Puppestadiet bør Kritiken regne med deres Udviklingsmuligheder og ikke med den tilfældige Form, hvori de ere fremsatte.“

I Afhandlingen fremlægger dens Forfatter først en Oversigt over Iagttagelserne af den nye Stjerne i Perseus, som kan erkendes for foreløbigt tilfredsstillende. Bedst synes det at være lykkedes for de spektroskopiske Iagttagelser, hvor — efter Sagens Natur — en Beskrivelse uden Tal har kunnet gøre Fyldest. Overfor Iagttagelserne af Forandringerne i Stjernens Lysstyrke synes Forfatteren at have nøjedes med at supplere tidligere Samlinger med senere tilkomne Iagttagelser; man faar her kun Resultater, ikke Underretning om, hvorledes de er bragt til Veje, og Forfatteren søger ikke at bruge Lysstyrke-Maalingerne til Fremstilling af de Interpolationsformler, som vil være nødvendige for den definitive Bearbejdelse af denne Side af Iagttagelserne.

I Omtalen af de hurtige Slingringer af Lyset under Stjernens „kritiske Periode“ fra 18. Marts til 24. Juni 1901 fejler Forfatteren

sikkert ved i Modsætning til den almindelige Opfattelse af Fænomenet som uregelmæssigt periodisk at finde en ejendommelig Rythme deri. Han har fulgt Harvarder-Lyskurven med for svag Kritik og trot at finde to Maxima paa en Tid, hvor der næppe kan regnes med mere end et som Minimum forklædt Maximum.

Med Forkærlighed behandler Forfatteren Theorierne om de nye Stjerner. Hans Referater er dog ikke heldige. I Anledning af Seeliger's Kritik af en tidligere Theori omtaler saaledes Forfatteren en helt uvæsentlig Eliminationsproces, og glemmer Kærnen, at to Stjerner skal være gaaet tæt forbi hinanden og saa i en længere Tid bevæge sig fra hinanden med urimelig stor Hastighed. Forfatterens Kritik er ret ensidig. Saaledes indleder han Afsnittet om Theorierne med nogle meget uklare Ord om de forskellige Fremstillingsmaader, han kunde vælge. Meningen synes at være, at han vil se helt bort fra de Bidrag, Forandring af Lysstyrken kunde give til Theoriernes Bedømmelse og næsten udelukkende rette sig efter, hvorvidt de spektroskopiske Iagttagelser fyldestgøres eller ikke. Forfatterens Kritik er ikke meget upartisk, og overfor de Theorier, han forkaster, bliver hans Fordømmelse ofte altfor omfattende, og udtrykkes gerne i altfor skarpe Ord. Den spektroskopiske Side af Kritiken, og den der angaar de ejendommelige Taagefænomener i den nye Stjernes Omegn synes imidlertid at være ret vellykket, især hvad Konklusionerne angaar.

De her omtalte Mangler kan dog let tilgives en ung Forfatter i en ung Videnskabsgren; og da Afhandlingen i det Hele staar over Gennemsnittet af, hvad der tages for godt ved Emner af denne Art, indstilles Afhandlingen til at belønnes med Universitetets Guldmedaille.

Kjøbenhavn i Marts 1905.

C. Christiansen. *Thiele.*

Ved Navnesedlens Aabning fandtes Forfatteren at være Stud. mag. Hans Emil Lau.

X. Den naturhistoriske Afhandling.

Som Besvarelse af den i 1901 udsatte Prisopgave: „Der ønskes en paa selvstændige Undersøgelser bygget Redegjørelse for de i

vore ferske Vande og ved vore Kyster forekommende rhabdocoele og acoele Turbellarier, omfattende saavel disses Bygning som deres Systematik og Biologi. Besvarelsen maa være ledsaget af de nødvendige Tegninger og Præparater" — er indkommet en Afhandling med Titel: „Studier over Danmarks rhabdocoele og acoele Turbellarier" og med Motto af Oscar Schmidt: „Man braucht, wie es scheint, wo man will, nur zuzugreifen und ist der Ausbeute sicher." Afhandlingen er, foruden Indledning og Indholdsfortegnelse, 197 Kvartsider, deri indbefattet Tavleforklaring, Litteraturfortegnelse og en Vejledning til Brug ved Gjennemsynet af de medfølgende Præparater; den ledsages af en Mappe med 135 Tegninger, sammenstillede paa 10 Tavler, og af en Samling af 327 Objektglas med mikroskopiske Præparater.

I et særligt Kapitel gjennemgaar Forfatteren de i den ældre danske Litteratur (O. F. Müller, Abildgaard, O. Fabricius, A. S. Ørsted) opførte Former og undersøger, hvorvidt disse nu lade sig sikkert gjenkjende; han kommer herved til Dels til andre og vistnok paalideligere Resultater end de hidtil antagne; det kan bemærkes, at alle de ældre Forfatteres sikkert gjenkjendelige Arter ere gjenfundne af Forfatteren med een eneste Undtagelse.

Iøvrigt udgjøres Afhandlingens Hovedindhold af 2 Afsnit, et mindre af biologisk Natur og en større systematisk-anatomisk Del. I det første gives en Række egne Iagttagelser af Interesse, navnlig for Ferskvandsformernes Vedkommende. Uklarheden med Hensyn til Aarstiden for disses Hovedoptræden — efter nogle Forfattere Foraaret, efter andre Højsommeren — løses ved Paavisning af, at der findes en tidlig optrædende „Pytfauna", hvis Medlemmer gjennemgaaende have kortere Levetid og kun danne Hvileæg, og en fra den i det Hele, baade ved Slægter og navnlig Arter, forskjellig „Søfauna"; mange af dennes Arter danne baade Hvileæg og Subitanæg, hvorved Individernes Talrighed betydelig forøges; den optræder senere og har længere Levetid; Forfatteren fremhæver Temperaturens Betydning for disse forskjellige Faunaers Fremkomst, for Dannelsen af Subitanæg m. m.; ogsaa for de marine Formers Vedkommende gives nogle nye Iagttagelser af Interesse.

I den systematisk-anatomiske Del gjennemgaas de af Forfatteren fundne Arter. Uagtet Undersøgelsen har maattet begrænses

til nogle enkelte Egne af Landet, er Resultatet i faunistisk Henseende betydeligt; Forfatteren har fundet 56 Arter (sacoele, Resten rhabdocoele), af hvilke 34 ikke tidligere vare kjendte her fra Landet; kun een af disse er ny for Videnskaben, medens de øvrige vel ere anførte fra andre Lande, men for fleres Vedkommende kun saaledes bearbejdede, at der for Forfatteren har været ikke lidet at fuldstændiggjøre. Medens der med Hensyn til den systematiske Gruppering ikke er givet noget væsenlig nyt*), er der under den anatomiske Gjennemgang af mange af Formerne givet talrige Bidrag til rigtigere Forstaaelse af forskjellige vigtige Bygningsforhold; til en paalidelig Bestemmelse af de fleste af disse Turbellarier fordres overhovedet en indgaaende mikroskopisk-anatomisk Undersøgelse. Til Gjennemførelsen af denne har Forfatteren medbragt en betydelig teknisk Færdighed; derom vidner den store Samling af særdeles smukke Præparater, blandt hvilke en Mængde Snitserier. De talrige Tegninger ere anskuelige, gjennemgaaende smukt udførte og den tilhørende Tavleforklaring tilstrækkelig vejledende.

Bortset fra underordnede formelle Mangler — mest sproglige Unøjagtigheder — er Fremstillingen i det hele god. Da Afhandlingen bringer meget nyt og selvstændigt og overhovedet vidner fordelagtig om Forfatterens Undersøgelsesevne, tage vi ikke i Betænkning at indstille, at han belønnes med Guldmedaillen.

Kjøbenhavn i Februar 1905.

Hector Jungersen. *Eug. Warming.* *N. V. Ussing.*

Ved Navnesedlens Aabning fandtes Forfatteren at være Stud. mag. Martin Cecilius August Brinkmann.

---

*) Den Gruppe (Mesostomiderne), som i systematisk Henseende mest trængte til fornyede Undersøgelser, og som Forfatteren havde viet en Hovedpart at sit Arbejde, er bleven bearbejdet i en nylig (i 1904) udkommen Afhandling af en finsk Forfatter; derved tabte en Del Iagttagelser af Forfatteren af foreliggende Afhandling Nyhedens Interesse, og Afhandlingen maatte for denne Gruppes Vedkommende reduceres.

UNIVERSITETETS PRISSPØRGSMAAL

FOR AARET 1904—1905.

1. THEOLOGI.

Hvorvidt have de nyere Undersøgelser over de israelitiske Stammers Indvandring i Kanaan bidraget til at kaste Lys over denne Periode af Israels Historie?

2. LOVKYNDIGHED.

Der ønskes en Sammenligning og kritisk Vurdering af den danske, norske, svenske og tyske Rets Hovedregler (ikke Særregler om Vexler og Checks) om Haandskrifters Negotiabilitet (Endossabilitet).

3. STATSVIDENSKAB.

Der ønskes en sammenlignende Undersøgelse af Produktionsvilkaarene og Salgspriserne for de tre nordiske Landes vigtigste Frembringelser.

4. LÆGEVIDENSKAB.

Der ønskes en paa selvstændige Undersøgelser støttet Fremstilling af de ved Fragmentatio myocardii forekommende Forandringers Natur og Oprindelse.

5. FILOSOFI.

Fremstilling og Vurdering af de Bidrag til en almindelig Erkjendelseslære, der ere fremkomne fra den moderne Naturforsknings Side.

6. HISTORIE.

En Fremstilling af Jakobinerklubbens Historie og Organisation.

7. KLASSISK FILOLOGI.

Suetonius's Levnedsbeskrivelse af de 3 Kejsere af Flaviernes Hus oversættes paa Dansk og forsynes med en kritisk-exegetisk Kommentar. Tillige undersøges Forholdet mellem den historiske Beretning hos Suetonius og de Beretninger, der fra anden Side haves om de nævnte Kejsere.

8. ØSTERLANDSK FILOLOGI.

En paa Kildestudium grundet Fremstilling af de Afgifter, som Muhammed krævede, og deres Omformning indtil Omar den Andens Regering (inklusive).

9. NORDISK FILOLOGI.

Hvad taler for Folkeviseformens franske Oprindelse?

10. ROMANSK FILOLOGI.

En kritisk Vurdering af de nyeste Undersøgelser om den bretonske Sagnkredses Oprindelse og Udvikling.

11. MATHEMATIK OG ASTRONOMI.

Der ønskes et kritisk Referat af 1ste Del af Eulers Intruductio (tysk Oversættelse af Maser, Berlin 1886), set fra Videnskabens nuværende Standpunkt.

12. FYSIK OG KEMI.

I Tilslutning til, hvad der er gjort i andre Lande, ønskes der ogsaa for Danmarks Vedkommende en Undersøgelse af Radioaktiviteten hos Luft og Vand, forsaavidt den kan antages at være betinget ved deres Tilstedeværelse i Jorden.

13. NATURHISTORIE.

Der ønskes en saavidt muligt alsidig Undersøgelse af de Sedimenter, der dannes paa Bunden af en eller flere selvvalgte, danske Indsøer, som hidtil ikke have været Gjenstand for udførlige Undersøgelser i denne Retning.

Anmærkn. Besvarelserne af Opgaverne skulle affattes paa Dansk eller paa Latin, efter Forfatterens frie Valg. Afhandlingerne skulle være skrevne med en tydelig Haandskrift; de maa kun betegnes med Motto eller Mærke, medens Forfatterens Navn, Fødselsdag og -aar angives i en vedlagt lukket Konvolut, der er betegnet med samme Motto eller Mærke som Afhandlingen, og indsendes til Universitetets Rektor inden den 1ste December 1905, med Undtagelse af Besvarelserne af den naturhistoriske Opgave, til hvis Indlevering Tiden staar aaben indtil 1ste December 1906. Adgangen til at deltage i Konkurrencen om Prismedaillen er ikke indskrænket til akademiske Borgere, men staar aaben for enhver, som paa den Tid, Prisopgaven besvares, ikke er over 30 Aar og heller ikke har opnaaet fast kongelig Ansættelse. Paa Ydersiden af ovennævnte Konvolut maa findes følgende Erklæring: „Ved Afgivelsen af denne Besvarelse er Forfatteren ikke fyldt 30 Aar og har ikke opnaaet fast kongelig Ansættelse“. Forefindes denne Erklæring ikke, vil Afhandlingen ikke blive bedømt.

De indleverede Exemplarer af Besvarelserne indlemmes i Universitetets Arkiv.

Dette Skrift udgaar som Indbydelse til Universitetets Højtidelighed i Anledning af **Hans Majestæt Kongens Fødselsdag**. Festen er bestemt til at holdes Torsdagen den 13de April Kl. 12 i Universitetets Festsal. Universitetets Rektor, Professor, Dr. jur. Jul. S. V. Lassen holder Talen. Før og efter Talen afsynges af Studentersangforeningen den ved Festen i Anledning af Hans Majestæt Kongens 70-Aars Fødselsdag forfattede, senere omarbejdede Kantate af Dr. phil. E. v. d. Recke med Musik, komponeret af J. P. E. Hartmann.

Videnskabens og Universitetets Venner og Velyndere indbydes til i Forening med Universitetets Lærere og Studerende at deltage i Festen og hædre den med deres Nærværelse.

Kjøbenhavn, den 4de April 1905.

Under Universitetets Segl.

